

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา

Buddhist ASEAN Studies Journal BASJ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 | มกราคม-มิถุนายน 2567 | Vol. 9 No. 1 | January-June 2024

ศูนย์อาเซียนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISSN: 2539-6269

THAIJO

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา Buddhist ASEAN Studies Journal (BASJ)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2567

ISSN: 2539-XXXX

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับอาเซียนศึกษา ในมิติของศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและบุคคลทั่วไปในประเทศ กลุ่มสมาชิกอาเซียน และประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน

หมายเหตุ

1. วารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) รับผิดชอบต่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ บทความทุกบทความทางกองบรรณาธิการจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องตามรูปแบบ แล้วจึงส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย พิจารณา ทั้งนี้ บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ไม่สงวน

2. ทัศนะหรือข้อคิดเห็น ภาพประกอบหรือตารางใด ๆ ของบทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวของผู้เขียน ไม่ใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. บทความจะต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อนหรือพบว่าคัดลอกผลงานผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

สำนักงาน ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทรศัพท์ 035-248505

อีเมลล์ mcuasean@gmail.com

พิธีฐานอักษร/ศิลปกรรม พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทรวาที ดร.สุรัตน์ คำโสภา
พระก้องเกียรติ สุวทฒนปญโญ

จำนวนที่พิมพ์ **พิมพ์ที่**

เผยแพร่ออนไลน์

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนตเสโน, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ
พระมหาไพรัช ธมฺทีโป, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี มจร
พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
รศ.ดร. สุรพล สุขะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
ดร.สุภาพรณ เพิ่มพูล	คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์อาเซียนศึกษา

รศ.ดร. สุมาลี ไชยศุกรากุล คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์อาเซียนศึกษา
 พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณฺโณ, รศ.ดร. ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา

บรรณาธิการ

ดร.ลำพอง กลมกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.สุรัตน์ คำโสภา พระสวณฺฐกร ฐิตปรกฏโม

กองบรรณาธิการ

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญฺโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทฺรวาที

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.อัจตรา ประเสริฐสิน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจตุรัส

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.กาญจนา ตระกูลวรกุล

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาจารย์สาวิณี รอดสิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อาจารย์ชลิตา แยมศรีสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

อาจารย์อาทร พร้อมพัฒนภาค

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Johan Richard Weintre, Ph.D.

Jame Cook University, Australia

Alvin Aguilar Sario, Ph.D.

University of Santo Tomas,Philippines

Hadje Cresencio Sadje

University of London, UK

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาอานนท์ อานนฺโท, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาทฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศ.เกียรติคุณ ดร.สุจริต เพียรชอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศ.ดร.พศิน แดงจวง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.คันธทรัพย์ ชมพูพาทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผศ.ดร.อัจศรา ประเสริฐสิน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.วัชรพล พุทธรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ศุภกิจ ภูวงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.วีรวิชัย ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน
ผศ.ว่าที่ร้อยเอก ณัฐดนัย แก้วโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผศ.ชนิกานต์ ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ดร.ปานณนาถ ศักดิ์ศิริคุณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
	พระนครเหนือ
ดร. อธิพงษ์ ทองศรีเกต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ดร.ไพเราะ มากเจริญ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.วชิรภรณ์ แสงสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ทง ทองภูเบศร์	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความลงในวารสาร

จากการที่วารสารเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารผลงานวิจัย ตลอดจนข้อค้นพบใหม่ ๆ ระหว่างนักวิจัยและสังคมภายนอก ดังนั้น เพื่อให้การสื่อสารทางวิชาการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ถูกต้อง โปร่งใส สอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์นานาชาติและจริยธรรมในการตีพิมพ์บทความตามข้อกำหนดของ Committee on Publication Ethics (COPE) วารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) ของศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้กำหนดจริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้พิมพ์ (Duties of Authors)

1. ผู้พิมพ์ต้องรับรองว่า ผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อนและไม่มีการส่งบทความ เพื่อการตีพิมพ์ไปที่วารสารฉบับอื่น ๆ ในเวลาเดียวกันกับที่ส่งวารสารฉบับนี้
2. ผู้พิมพ์ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้ง เมื่อผู้พิมพ์นำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน ไม่มีการทำผิดจริยธรรมการวิจัย ในทุกประเด็น เช่น การคัดลอกข้อมูลโดยไม่มีอ้างอิง หรืออ้างอิงไม่ถูกต้อง (Plagiarism) รวมทั้งจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความให้มีความสอดคล้องถูกต้องตรงกันกับในเนื้อหา
3. ผู้พิมพ์ต้องรับรองว่าผลงานมีความถูกต้อง รายงานข้อมูลและผลที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ และรับผิดชอบต่อความคิดเห็นหรือข้อสรุปในบทความที่นำมาตีพิมพ์ โดยเนื้อหาและข้อมูล

ในบทความ ต้องไม่มีการแสดงความส่อเสียด ให้ร้ายหรือทำให้บุคคล กลุ่มบุคคลหน่วยงานใด ๆ ได้รับความเสียหายเดือดร้อน

4. ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ” โดยได้ตรวจสอบคำผิด การเว้นวรรค การขึ้นย่อหน้า หัวข้อ รวมถึงการใช้ภาษาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทั้งหมดและมีรูปแบบการตีพิมพ์ทั้งบทความเป็นไปตามข้อกำหนดของวารสารนี้ สำหรับการใช้อังกฤษและภาษาไทยในบทความ ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องทางหลักไวยากรณ์อย่างดีแล้ว
5. ผู้นิพนธ์และผู้นิพนธ์ร่วมที่มีชื่อปรากฏในบทความ จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเขียนบทความจริงและรับรู้ถึงการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ มิได้จ้างวานให้ผู้อื่นผู้ใดที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลงานเป็นผู้เขียนให้
6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ หรือต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน (ถ้ามี) สำหรับการกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิตติกรรมประกาศนั้น สามารถทำได้ โดยผู้เขียนบทความควรขออนุญาตจากผู้ที่เกี่ยวข้องจะขอบคุณให้รับทราบก่อน

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ โดยให้มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง ผลงานน่าเชื่อถือ มีความใหม่ ชัดเจน สอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และต้องรักษามาตรฐาน รวมถึงพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมีความทันสมัยอยู่เสมอ
2. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น ในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมินและติดต่อผู้นิพนธ์หลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความ
3. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอนแต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
4. บรรณาธิการต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ เหตุจากความสงสัยหรือความไม่แน่ใจ และต้องให้ออกาสแก่ผู้นิพนธ์ หากหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้น ๆ เสียก่อน โดยต้องปฏิบัติต่อผู้นิพนธ์ด้วยความเป็นธรรมปราศจากอคติหรือความลำเอียง ไม่ทำให้ผู้นิพนธ์ต้องได้รับความอับอายจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้นิพนธ์ทั้งทางวาจาหรือทางลายลักษณ์อักษร
5. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์ และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
6. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ ผู้ประเมิน และทีมบริหาร

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขาวิชานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
2. ผู้ประเมินบทความต้องมีวินัยและตรงต่อเวลาในระยะเวลาของการประเมินบทความ โดยต้องให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำตามหลักวิชาการเท่านั้นและห้ามใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ทำให้ผู้นิพนธ์อ่านแล้วรู้สึกอับอาย

3. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความและจนกว่าบทความนั้น จะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสาร (Confidentiality)
4. ผู้ประเมินบทความต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมินแต่ผู้นิพนธ์ไม่ได้ อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความด้วย เพื่อให้บทความเกิดคุณค่าในเชิงวิชาการเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ หากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้ บรรณาธิการทราบด้วย
5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บรรณาธิการ และทีมบริหาร

บทบรรณาธิการ

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดทำวารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนศึกษา ในมิติของศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและบุคคลทั่วไปในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน และประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน โดยทำการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ได้แก่ ฉบับที่ 1 ระหว่างเดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน และ ฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) มุ่งเน้นและส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ งานวิจัยและองค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ กองบรรณาธิการวารสารพุทธอาเซียนศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจุดประกายความคิดและเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการ ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะหรือติชมประการใด กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

ดร.ลำพอง กลมกุล
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ข
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความลงในวารสาร	ค
บทบรรณาธิการ	ฉ
การจัดการงานศพในประเทศสิงคโปร์..... (พระปลัดระพิน พุทธิสาโร,รศ.ดร.)	1
การมีส่วนร่วมของนิสิตอาเซียน : การศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน..... (ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตวรกุล, ดร.สุรัตน์ คำโสภา)	13
การศึกษาสงฆ์ลาว : ประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะภูมิ แขวงสะหวันเขต สปป.ลาว..... (พระคมสัน ฐิตเมธโส,ผศ., อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา, พระปลัดระพิน พุทธิสาโร,รศ.ดร., ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์)	29
ชาวไทยเชื้อสายจีน : วิถีชีวิตทาง วัฒนธรรม..... (พระก้องเกียรติ สุวฑฒนปญโญ, พระมหาสุรศักดิ์ ฐิริโก)	43
การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย..... (พระสถาพร เงินแก้ว, พระสวณัฐกร แสนสุข)	56
การศึกษาสงฆ์ลาว : โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดท่าหิน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว..... (อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา, ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์, พระคมสัน ฐิตเมธโส,ผศ. พระปลัดระพิน พุทธิสาโร,รศ.ดร.)	67
ท้าวแม่กุ: ชีวิต และความตาย อันลึกลับ	82
(ผศ.ดร.ผดุง วรรณทอง, พระครูศรีกิตติวิโรดม,ดร., อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา, อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ)	
ภาคผนวก	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ.....	96
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพุทธอาเซียนศึกษา.....	101
แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธอาเซียนศึกษา.....	102

การจัดการงานศพในประเทศสิงคโปร์

Funeral Arrangements in Singapore

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, รศ.ดร.¹

Phrapalad Raphin Buddhiso

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศพของประเทศสิงคโปร์ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และนำเสนอในรูปแบบความเรียง ผลการศึกษาพบว่า สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีพื้นที่จำกัด จึงมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศพนับตั้งแต่การจัดการศพ การเผา และที่เก็บกระดูก อย่างเป็นขั้นตอนตามระบบกฎหมาย มีการอนุญาตให้เอกชน เข้ามาบริหารจัดการศพ ในรูปของบริษัท แบบ Organizer ที่ทำหน้าที่บริหาร มีค่าบริการและจัดการที่เหมาะสม มีสถานที่ในรูปแบบบริษัท เป็นตัวกลางสถานที่กลางในการประกอบพิธีกรรม จนกระทั่งฌาปนกิจในสถานที่รัฐกำหนดให้ ที่ควบคุมได้ทั้งมลภาวะและการบริหารพื้นที่ และการเก็บอัฐิ ซึ่งได้ตั้งคุณค่าตามความเชื่อ และได้ประโยชน์ตามนโยบายรัฐในการบริหารพื้นที่

คำสำคัญ: การจัดการศพ, ประเทศสิงคโปร์, การบริหารจัดการ

Abstract

This academic article is written with the aim to propose the guidelines for funeral management in Singapore. Methods of study were documentary study, research, participatory observation, interviews, and presented in essay form. Results of the study found that Singapore is a country with limited space. Therefore, there are laws regarding funeral management, including funeral arrangements, cremation, and bone storage step by step according to the legal system. There is permission for the private sector come in and manage the corpse in the form of a company organizer that performs administrative duties. There are appropriate administrative and management fees. There is a place in the form of a company. It is an intermediary, central place for performing rituals. until cremation at a state-designated place that can control both pollution and area management and collecting bones which has both value according to belief and benefit from government policy in area management.

Keywords: Funeral Management, Singapore, Management

¹ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: Raphind@yahoo.com

บทนำ

เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2567 เดินทางไปสิงคโปร์และได้มีโอกาสร่วมเป็นผู้ประกอบในพิธีศพ หรือไปสวดศพ ซึ่งสถานที่ไปไม่ใช่เป็นวัด แต่เป็นบริษัทที่ตึกอาคาร มีระบบมีพนักงานดูแล จึงให้สนใจ มาสืบค้นข้อมูลและสอบถามกับพระสงฆ์ในวัดอานันทเมตตาราม สถานที่ที่ผู้เขียนไปพักและร่วมสังฆกิจว่าด้วยการสวดศพ จึงให้สอบถามตลอดกับพระผู้ร่วมพิธีกรรม อาทิ พระอาจารย์بابุ พระอาจารย์มหาอำนาจ ซึ่งท่านก็จะเล่าว่าศพจะถูกสวดตามสถานที่ที่เป็นบริษัทแบบนี้ หรือจัดใต้คอนโด ที่พักกรณีที่เป็นสถานที่ที่รัฐจัดการให้ วัด ในบ้าน หรือแต่ถ้ามาจัดในบริษัทที่เป็นตัวแทนอย่างนี้จะมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า จากนั้นก็จะนำไปเผายังสถานที่เผาที่รัฐจัดสร้างไว้ให้ รวมทั้งที่เก็บอัฐิ ดังนั้น เมื่อได้ข้อมูลแบบนี้แล้วผู้เขียนจึงให้สนใจ ด้วยวัดที่สังกัดอยู่คือวัดบึงทองหลาง ในฐานะที่เป็นศาสนสถานที่มีการจัดการศพในประเทศไทย และต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการศพ อาทิ พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติที่เนื่องด้วยกรมควบคุมมลพิษ ซึ่งไปสัมพันธ์กับการจัดการศพ และจัดการด้านกลิ่นควันที่เกิดจากการเผาศพด้วย รวมไปถึงการบริหารต่าง ๆ อาทิ การบริหารสถานที่ให้ใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด การจัดการขยะ หรือพวงหรีดที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ทั้งหมด ทำให้เกิดการบริหารจัดการ รวมทั้งในสิงคโปร์รัฐเป็นผู้จัดการเผาศพ แต่ประเทศไทยวัดกลายเป็นผู้จัดการศพที่ยังขาดเรื่องความรู้ทักษะและประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ในการเดินทางและการเข้าร่วมสังฆกรรมในพิธีกรรมศพ จะได้ค้นคว้าและนำข้อมูลมาเล่าแบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศพอย่างเป็นระบบ โดยมีต้นแบบจากสิงคโปร์ ที่จะได้ทั้งในส่วนของคุณค่าตามความเชื่อทางศาสนาที่ตนเองนับถือ และได้ทั้งมูลค่าที่อาจใช้คำว่าประโยชน์ได้ ประหยัดทั้งพื้นที่และเงินตรา ซึ่งจะได้นำข้อมูลมาเล่านำเสนอแบ่งปันต่อไป

เริ่มตั้งแต่ตาย

จากคำบอกเล่าของพระมหาอำนาจ กลยาณวาที ป.ธ.9 (พระมหาอำนาจ กลยาณวาที ป.ธ.9, 2567สัมภาษณ์) และหลวงพ่อเสมอ (หลวงพ่อเสมอ, 2567, สัมภาษณ์) ที่ให้ข้อมูลว่า สิงคโปร์ที่อยู่ติดวันอานันทเมตตารามก็ใช้แพลตฟอร์ม ที่เป็นของรัฐบาล และด้านล่างจะเป็นโรงโลง เมื่อมีคนตาย ก็จัดพิธีศพที่ชั้นล่างของแพลตนั้น ผู้เขียนจึงไปสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่ง วินทร์ เรียววารินทร์ (วินทร์ เรียววารินทร์, 2566) ได้นำเสนอเป็นข้อมูลเป็นประสบการณ์ของการร่วมงานศพไว้ว่า

พลเมืองสิงคโปร์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในแพลตฟอร์ม เมื่อมีคนตาย ก็จัดพิธีศพที่ชั้นล่างของแพลตนั้นเลย ชั้นล่างของแพลตทุกหลังเป็นพื้นที่โลง ออกแบบเป็นพื้นที่ที่เนกประสงค์ ลูกหลานก็เพียงโทร.แจ้งเจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ (HDB) หรือไปที่สำนักงานโดยตรง เพื่อขออนุญาตใช้พื้นที่ ก็เรียบร้อย

แพลตฟอร์มทั้งหมดขึ้นตรงต่อหน่วยงานที่เรียกว่า The Housing & Development Board (HDB) ก็คล้ายกับการเคหะแห่งชาติของบ้านเรา HDB อยู่ในกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติรับผิดชอบที่พักอาศัยของพลเมืองทั่วประเทศ

ทางการคิดค่าเช่าพื้นที่ต่ำมาก การใช้พื้นที่จัดงานศพหัววัน คิดเงิน 130 เหรียญ (3,250 บาท) ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าฟรีหมด

อีกแบบหนึ่งจะมีบริษัทหรือสถานที่ ที่ออกแบบไว้สำหรับการจัดการศพ

ส่วนผู้เขียนได้มีโอกาสไปร่วมสังเกตการจัดการจัดการศพ ที่สิงคโปร์ จะพบใน 2 อริยาบท โดยไปที่บริษัท ที่มีการออกแบบเป็นตึกหลายชั้น เรียกสถานที่นั้นว่า Singapore Casket และสอบถามจากพระอาจารย์เสมอ ผู้เป็นประธานนำสวด ได้บอกว่าบริษัทนี้จะมีสาขาอยู่ประมาณ 10 แห่งในสิงคโปร์ เรียกว่ากินพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้เขียนก็สงสัยว่า มีเท่าไรอย่างไร จึงไปสืบค้นผ่านระบบออนไลน์ ด้วยคำค้นในชื่อบริษัท พร้อมกับสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่จัดการศพ ก็จะมีสถานที่แตกต่างกันทางศาสนาไป และจำแนกโดยชื่อ อย่างวันที่ผู้เขียนไปร่วมพิธีสวด ก็จะพบพระศรีลังกา พระจีนมหายาน คณะของเรา 4 ท่าน พระเถรวาทจากไทยและบาทหลวงในแบบคริสต์ ท่านมหาอำนายชี้บอกว่าเป็นบาทหลวงมาประกอบพิธี ดังนั้น สถานที่ดังกล่าวจึงเป็นเสมือนพื้นที่กลาง อย่างกรณีในประเทศไทย ก็จะแยกเป็นวัดพุทธ โบสถ์คริสต์ หรือกุโบว์ ในแบบแต่ละศาสนา แต่ในส่วนของประเทศสิงคโปร์ด้วยความพื้นที่จำกัด และการออกแบบการจัดการศพจึงเป็นแบบการบริหารจัดการที่ครบวงจรในรูปแบบของบริษัทจัดการศพก่อนเผา จากนั้นนำไปเผาในสถานที่ของรัฐ และนำอัฐิไปไว้หรือเก็บยังศาสนสถานของตนเองนับถือตามพื้นที่และการออกแบบดังที่จะได้นำเสนอต่อไป

ภาพที่ 1 สังเกตการณ์พระสงฆ์วัดอานันทเมตตยารามกับการบริหารชุมชน ด้านฌาปนสงเคราะห์ (ภาพผู้เขียน 25 เมษายน 2567)

สถานที่จัดการศพ

จากการสอบถามหลวงพ่อบุญจะ ได้ข้อมูลเรื่องเดียวกันว่ามีประมาณ 10 สาขา ซึ่งถือว่ามีจำนวนมาก แต่การบอกเล่าอาจเป็นประสบการณ์ของท่าน ความที่ผู้เขียนเข้าออกประเทศสิงคโปร์ก็หลายครั้งไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาหลายปี และหลายครั้งแต่จะเป็นครั้งแรก ที่ได้ไปสวดศพ จึงให้สนใจต่อสถานที่ของการสวดศพ ประหนึ่งการจัดการศพ จึงให้ใครสนใจต่อประเด็นดังกล่าวด้วยที่วัดผู้เขียน คือวัดบึงทองกลาง ก็จัดการศพเหมือนกัน ซึ่งจะไปสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ ที่ในแต่ละเดือนถว้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 100 ศพ มีศาลาสวดศพ 20 ศาลา เพื่อรองรับการบริการสังคมในรูปแบบของฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งกลุ่มผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่ก็จะเป็นชาวบ้าน ด้วยเคยได้ยินผู้เริ่มโครงการฌาปนสงเคราะห์หรืออย่างพระครูพิศาลวิริยคุณ (สิงโต ติสโส) ท่านริเริ่มทำโครงการเมื่อประมาณ พ.ศ.2526 ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส (พ.ศ.2501-2546) ซึ่งผลคือการได้ช่วยเหลือประชาชน หรือการที่ผู้เขียนเคยไปเป็นที่วัดชลประทาน

ภายใต้แนวทางของสุคติสถาน ที่มีการออกแบบพื้นที่ให้เหมือนที่ผู้เขียนไปเห็นที่สิงคโปร์ ที่มีการออกแบบให้ดูดีและเป็นไปการบริหารที่ใช้สอยอย่างเป็นระบบ เมื่อจำเพาะไปที่สิงคโปร์ประหนึ่งเสริมแนวคิดของผู้เขียนด้วยเคยไปเห็นมาหลายที่และการจัดการศพวัดบึงทองกลาง กรุงเทพมหานคร ในรูปแบบฌาปนสงเคราะห์ฟรี (ภาพขวา)

ภาพที่ 2 สุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จ.นนทบุรี ที่พยายามปรับระดับการจัดการศพให้ดูได้ประโยชน์ประหยัดอย่างสูงสุด (ภาพซ้าย)

จากภาพที่ 2 สุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จ.นนทบุรี ที่เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้บริหารยุคใหม่ที่พยายามปรับระดับการจัดการศพให้ดูได้ประโยชน์ประหยัดอย่างสูงสุด และการจัดการศพวัดบึงทองกลาง กรุงเทพมหานคร ในรูปแบบฌาปนสงเคราะห์ฟรี ที่ยังอิงกับคติแบบเดิม ซึ่งอาจมีแนวทางหรือการปรับที่จะต้องเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป ดังที่พระมหาบุญฤทธิ์ จิตเมธ (เพชรถึง) (พระมหาบุญฤทธิ์ จิตเมธ (เพชรถึง), 2565, สัมภาษณ์) แห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สุคติสถานดิจิทัลอัฐิในบริบทพระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ปากเกร็ด นนทบุรี ที่เสนอเป็นผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศพในแบบทันสมัยที่เป็นประโยชน์และหยัดที่ว่า

ปัญหาอุปสรรคการจัดการงานศพวัดชลประทานรังสฤษฎ์ คือด้านพิธีกรรม ผู้เข้าร่วมงานศพไม่ทำตามระเบียบที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้กำหนดไว้ โดยงดพวงหรีดและการนำบายมุขต่าง ๆ เข้ามาในงาน การแทรกแซงจากภายนอก คือธุรกิจโลงศพ ธุรกิจการตกแต่งดอกไม้หน้าศพ และร้านพวงหรีด เข้ามาหวังผลประโยชน์จากเจ้าภาพ

แนวคิดการจัดการงานศพมี 2 แนวคิด คือ (1) ด้านนามธรรม วัดเน้นให้ผู้เข้าร่วมงานศพทุกคนได้ฟังธรรม ได้คติธรรม นำไปใช้ในชีวิตจริงส่งเสริมให้เกิดปัญญาสูงสุด (2) ด้านรูปธรรม วัดมีความเรียบง่าย ประหยัด ไม่ยุ่งยาก รวดเร็ว ทันสมัย บริหารจัดการขยะโดยงดพวงหรีด งดการใช้โฟม รักษาสิ่งแวดล้อม งดเลี้ยงอาหารหลังสวดเสร็จ สุคติสถานดิจิทัลอัฐิในบริบทพระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ส่งเสริมให้เกิด (1) คุณค่าทางด้านจิตใจ ยกย่องผู้วายชนม์ไว้เป็นที่สักการะในระบบดิจิทัล เป็นการปรับเปลี่ยนจากอัฐิของผู้วายชนม์ที่อยู่ตามกำแพงวัดมาบันทึกเป็นไฟล์ระบบดิจิทัล(Cloud) ลดค่าใช้จ่ายในการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ (2) ประโยชน์ประหยัด สามารถเก็บรักษารูปภาพได้ตลอดชีพ เวลาผ่านไปก็ไม่เสื่อมสภาพ สะดวก และทันสมัย และ (3) สืบต่อพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนทำให้ลูกหลานของผู้วายชนม์สามารถศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้จากระบบดิจิทัล สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมแห่งกตัญญูตา เข้าใจธรรมเกิดความศรัทธา และนำไปปฏิบัติจริง

หรือในงานศึกษาของพระปลัดระพิน พุทธิสาโร และคณะ (พระปลัดระพิน พุทธิสาโร และคณะ, 2565) ในเรื่อง การจัดการศพเพื่อลดมลภาวะ และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธ Organizing corpses to reduce pollution and promote the environment according to Buddhism ที่มีเป้าหมายของการศึกษาเพื่อเป็นการบริหารจัดการศพให้เกิดประโยชน์อย่างสุด ซึ่งจากข้อมูลส่วนนี้จะได้นำมาเป็นกรณีเทียบเคียงศึกษาร่วมกับแนวทางของประเทศสิงคโปร์ต่อไป

ตารางที่ 1 สถานที่จัดงานศพที่มีรูปแบบของบริษัทที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

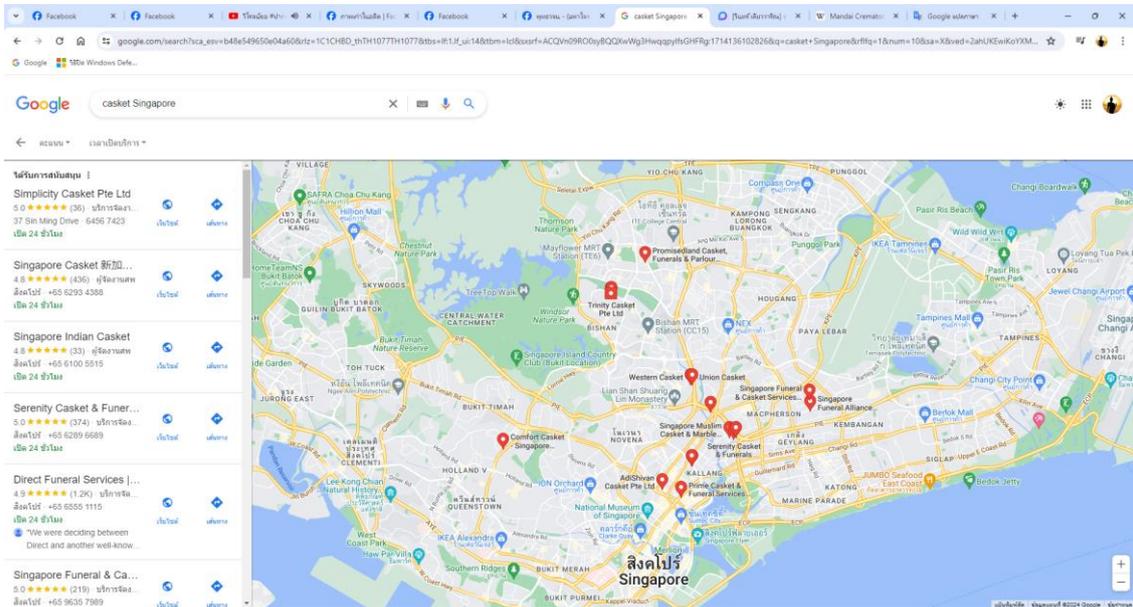
ที่	บริษัทและสถานที่ให้บริการ	ลักษณะของการจัดการ
1	Simplicity Casket Pte Ltd 37 Sin Ming Drive · 6456 7423 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
2	Singapore Casket 新加坡殡仪馆 สิงคโปร์ · +65 6293 4388 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
3	Singapore Indian Casket สิงคโปร์ · +65 6100 5515 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
4	Serenity Casket & Funerals สิงคโปร์ · +65 6289 6689 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
5	Direct Funeral Services Funeral Planning Packages in Singapore สิงคโปร์ · +65 6555 1115 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
6	Singapore Funeral & Casket Services 新加坡殡葬礼仪 สิงคโปร์ · +65 9635 7989 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
7	Casket Fairprice Pte Ltd - Funeral Services in Singapore สิงคโปร์ · +65 6455 9909 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
8	Little India Casket สิงคโปร์ เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
9	Peace Casket สิงคโปร์ · +65 6396 4555 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
10	Hindu Casket สิงคโปร์ · +65 6222 4444 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
11	Comfort Casket - Singapore Funeral Service สิงคโปร์ · +65 9721 7291 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
12	Singapore Funeral Alliance 新加坡殡葬联盟 สิงคโปร์ · +65 6547 0231 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
13	Trinity Casket Pte Ltd สิงคโปร์ · +65 6451 4496 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ

ที่	บริษัทและสถานที่ให้บริการ	ลักษณะของการจัดการ
14	五福壽板店 Union Casket Singapore · +65 6353 8449 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการโลงศพ
15	Singapore Muslim Casket & Marble Contractor Pte Ltd สิงคโปร์ · +65 6291 9794 เปิด 24 ชั่วโมง	ผู้จัดงานศพ
16	Simplicity Casket Pte Ltd สิงคโปร์ · +65 6456 7423 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ
17	Western Casket 威士登长生店 สิงคโปร์ · +65 6253 0001 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการโลงศพ
18	AdiShivan Casket Pte Ltd Singapore · +65 8249 5504 เปิด 24 ชั่วโมง	ผู้จัดงานศพ
19	John Hochstadt Building	บริการโลงศพ
20	Hindu Casket Services Pte Ltd สิงคโปร์ · +65 6297 1505	บริการโลงศพ
21	Singapore Funeral Services by Funeral Sanctuary Buddhist Funeral Funeral Packages for All Religions สิงคโปร์ · +65 8900 0000 เปิด 24 ชั่วโมง	บริการจัดงานศพ

จากข้อมูลที่คุณเขียนเป็นตารางเกี่ยวกับสถานที่จัดงานศพในสิงคโปร์ คิดว่าอาจจะมีสถานที่สำหรับอำนวยความสะดวก อาจจะมีมากกว่านี้ เพราะผู้เขียนได้ค้นในระบบออนไลน์ จะมีคำค้นเป็น ชื่อบริษัทที่ผู้เขียนไปมาล่าสุดที่มีการบริหารจัดการสำหรับการจัดการศพ ที่มีสถานที่ จัดเป็นสัดส่วน มีห้องจัดเลี้ยง ฝ้าศพ สนทนากันและกัน รวมไปถึงทำศาสนพิธีกรรมทางศาสนานั้น มีโต๊ะอาหารสำหรับการอยู่เป็นเพื่อนศพ สถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังที่ผู้เขียนเห็นพระจีน สายมหายาน บาทหลวง มาร่วมงาน และหลวงศรีลังกา ที่มาเป็นพระผู้ประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 3 ภาพตึกอาคาร ที่ทำการที่เขียนไว้ด้านบนดีกว่า Singapore Casket ที่หมายถึงสถานที่ประกอบพิธีกรรม เป็นอาคารพาณิชย์อย่างดี ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้เขียนได้เดินทางร่วมพิธีกรรมการจัดการศพในสิงคโปร์ (ภาพออนไลน์)

ภาพที่ 4 แผนที่ตามคำค้น ที่สืบค้นเพื่อดูที่ตั้งของสถานที่จัดการศพในประเทศสิงคโปร์ (ภาพออนไลน์)

จากแผนที่ผู้เขียนได้ทดลอง เอาชื่อบริษัท ที่ผู้เคยไปร่วมงานศพมาค้นหา จะพบว่ามีจำนวนที่ตั้ง หรือหน่วยที่จัดงานศพ จำนวนมากหลายที่ตั้งตารางที่สืบค้นมา ที่มีคำจำแนกเป็น Muslim Hindu Western India ซึ่งวินิจฉัยว่า น่าจะเป็นพื้นที่สะท้อนถึงความแตกต่าง โดยใช้มิติทางศาสนาเป็นเครื่อง จำแนก หรือชาติพันธุ์ และศาสนา ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบของความเชื่อที่แตกต่างกันด้วยในประเทศ สิงคโปร์มีกลุ่มชาติพันธุ์จีน ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ ชาวพื้นเมืองมลายู ชาวอินเดียที่เป็นทั้งฮินดู อิสลาม ซิกข์ รวมทั้งชาวจีนที่เป็นพุทธ หรือคริสต์ เป็นต้น แต่ทั้งหมดมีการจำแนกสถานที่โดยมีการออกแบบการจัดการ ศพ ที่มีลักษณะที่แตกต่างต่างหลากหลายด้วยเช่นกัน

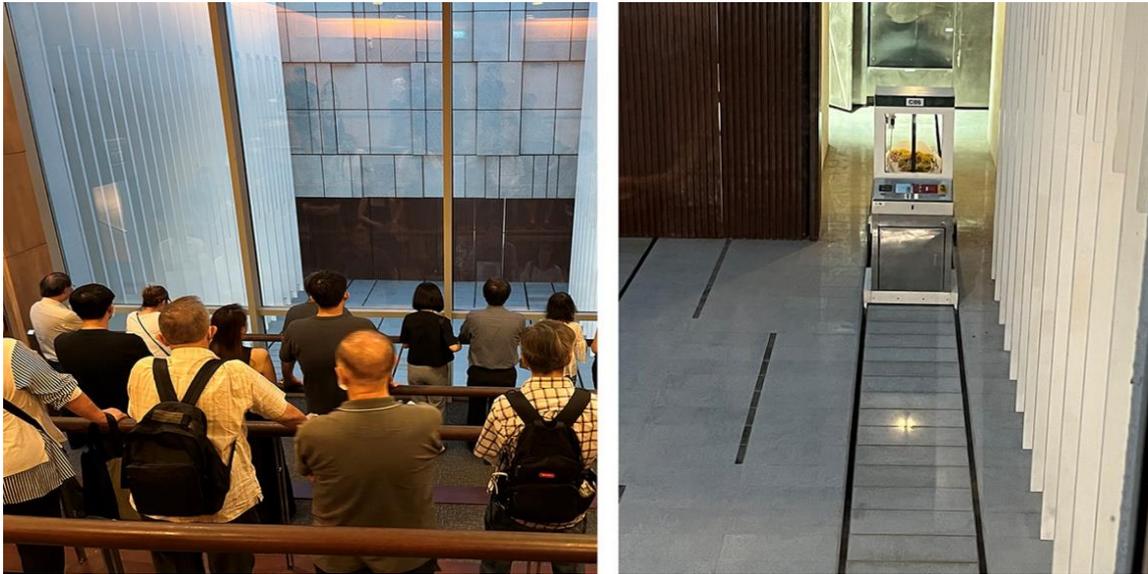
ภาพที่ 5 การจัดการศพในบ้านก็สามารถทำได้ แต่มีค่าใช้จ่ายและค่าบริหารจัดการ โดยในภาพเป็นโยมอุปถัมภ์วัดอานันทเมตตาราม และผู้เขียนได้ไปร่วมสวด สังกะการณถึงการ จัดการศพในประเทศสิงคโปร์ด้วย (ภาพพระมหาอำนาจ กลยุณเมธี, 25 เมษายน 2567)

การจัดการเผา

ส่วนที่เผา จากคำบอกเล่าของพระมหาอำนาจ ท่านบอกว่าอยู่ติดกับชายแดนมาเลเซีย Mandai Crematorium and Columbarium เป็นเหมือนสุสานของรัฐบาลที่เก็บค่าธรรมเนียมเข้าประเทศ สืบค้นข้อมูลยังมีอีก 2 แห่ง ซึ่งเป็นของรัฐบาลเช่นเดียวกันซึ่งอยู่ในย่านเดียวกัน คือ (1) Choa Chu Kang Columbarium และ (2) Yishun Columbarium ที่ทุกศาสนาจะต้องไปจัดการเผาที่สถานที่แห่งนี้ โดยจะมีการประกอบพิธีกรรมตามศาสนาของแต่ละศาสนาที่ตัวเองนับถือกันไป และอีกสถานที่หนึ่งคือที่วัดก่งเม้งซานโป๊กกซี่ (Kong Meng San Phor Kark See Monastery) ซึ่งท่านพระมหาอำนาจ กลยาณวาที (พระมหาอำนาจ กลยาณเมธี, 2567) ให้ข้อมูลว่าเป็นฌาปนสถานดั้งเดิมที่มีอยู่แต่เดิมมาก่อนกฎหมายจึงน่าจะเป็นที่เผาศพแห่งเดียวที่มีอยู่ในวัด ซึ่งคาดว่าน่าจะจะเป็นของกลางแต่มาทุกศาสนาหรือไม่แน่ใจว่าจะอย่างไร? ส่วนเมื่อเผาศพแล้ว ก็จะมีการจัดเก็บกระดูกหรืออัฐิไว้ Mandai Crematorium and Columbarium ของรัฐเองก็ได้ ซึ่งมีพื้นที่ไว้คอยอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ใช้บริการ (Laser, 2559) หรือตามสถานที่ต่าง ๆ ตามศาสนาของตัวเองอีกเช่นเดียวกับกรณีของศาสนาพุทธ อาทิ วัดอนันตเมตตยาราม ก็มีที่สำหรับเก็บกระดูกหรืออัฐิที่เรียกว่า Columbarium โดยหลวงพี่พระมหาอำนาจ กลยาณเมธี (พระมหาอำนาจ กลยาณเมธี, 2567) เล่าให้ฟังขณะช่วยกิจกรรมของท่านว่าที่วัดมีอายุ 30 ปีต้องเสียค่าธรรมเนียมใหม่ เรียกว่ามีค่าใช้จ่ายสำหรับการบริหารจัดการหลังเผาแล้ว ดังนั้น ภาพรวมจึงเป็นเรื่องของการบริหารจัดการที่เนื่องด้วยการจัดการศพ หรือคนตาย โดย (1) เป็นเรื่องของการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ จำนวนคน พื้นที่ใช้สอย (2) จัดการให้สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีความเชื่อภายใต้ความหลากหลายแตกต่าง (3) เป้าหมายเพื่อการบริหารให้เกิดคุณค่าจากความเชื่อต่อความตายและชีวิตหลังความตาย และมูลค่าที่เกิดประโยชน์ ประหยัดจากการบริหารจัดการศพ

ภาพที่ 6 สุสานสำหรับเผาศพที่เรียกว่า Mandai Crematorium and Columbarium ซึ่งเป็นของรัฐ (ซ้าย) และวัดก่งเม้งซาน อีกสถานที่ที่ทำให้เกิดการเผาศพในประเทศสิงคโปร์ (ภาพออนไลน์)

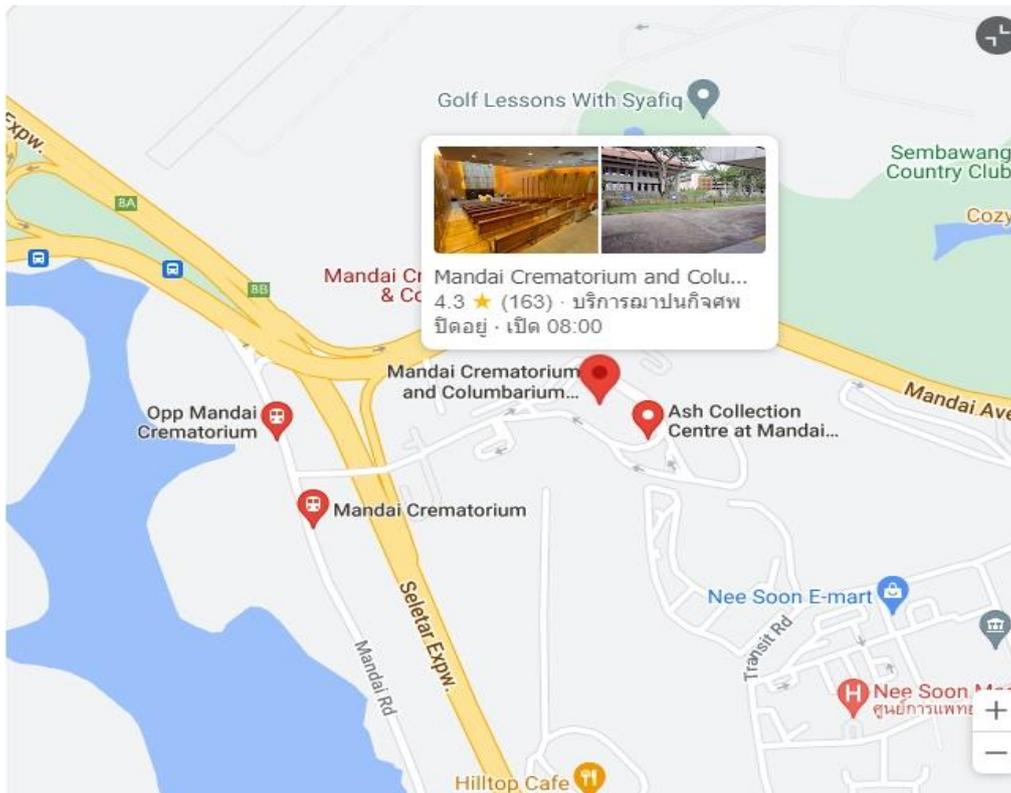

ภาพที่ 7 ภาพการเผาศพใน Mandai Crematorium and Columbarium สถานที่เผาศพของรัฐ
(ภาพ, วินทร์ เรียววาริน, 2566)

จากภาพ 6-7 เป็นภาพที่ผู้เขียนได้สืบค้นจากระบบออนไลน์ จะมีข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการศพในพื้นที่เกี่ยวกับการเผา ซึ่งเมื่อสำรวจจะพบข้อมูลเชิงพื้นที่ อาทิเป็นพื้นที่เผาศพที่จัดบริหารโดยรัฐ และที่เก็บอัฐิ ของผู้วายชน ดังปรากฏตามภาพที่สำรวจ ด้านล่างจะพบว่า มีสถานที่สำหรับเก็บกระดูก และสถานที่สำหรับเผาและเก็บในพื้นที่เดียวกัน ดังนั้นการบริหารจัดการศพ การบริหารกระดูก หรือความเชื่อเนื่องต่อหลังความตายเป็นเรื่องที่ประเทศสิงคโปร์ใช้หลักการบริหารจัดการ อันด้วยเงื่อนไขอันจำกัดทั้งในส่วนของจำนวนคน ลักษณะทางภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ ที่ไม่เอื้อให้เกิดการทำตามศาสนพิธีกรรมแบบเดิมได้ และการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ว่าด้วยการจัดการ ซึ่งน่าจะนำบางประการมาใช้ในการบริหารภายในประเทศไทยได้ เช่น เจดีย์เก็บอัฐิ ที่ใช้พื้นที่ของวัด หรือกรณีข้อพิพาทบางประการเกี่ยวกับที่ดินอันเนื่องจากการเผาศพ เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งพึงนำมาใช้ในการบริหารในประเทศไทยได้

ภาพที่ 8 ผู้เขียนกับการสังเกตการณ์ในพิธีกรรมและการจัดการศพในประเทศสิงคโปร์ ที่ Singapore Casket ซึ่งจัดการศพในรูปบริษัทของเอกชน (ภาพ 24 เมษายน 2567)

ภาพที่ 9 ภาพเชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการศพและกระดูกในประเทศสิงคโปร์ (ภาพออนไลน์)

จากภาพ 9 เป็นพื้นที่กลางสำหรับการบริหารจัดการศพ ที่สำรวจที่ตั้งแล้วอยู่ชายแดนเชื่อมระหว่างมาเลเซียและสิงคโปร์ ทำให้เห็นอย่างไรเสียก็ถือว่าเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดด้วยเช่นกัน

การเก็บกระดูก

การเก็บกระดูกจะกระทำหลังเผาเสร็จ รูปแบบการเผาก็เป็นเตาเผาที่ไร้มลภาวะ เหมือนที่ประเทศไทย ถูกกำกับให้วัดทั่วประเทศที่เป็นผู้จัดการศพในแบบศาสนาและความเชื่อ โดยใช้เกณฑ์ในเรื่องของการลดมลภาวะ ที่ให้วัดหรือหน่วยที่จัดการศพต้องใช้เตาปลอดจากกลิ่นควันไฟ จากข้อมูลพบว่า เตาเผาศพถูกออกแบบมาเพื่อการเผา เมื่อเผาเสร็จก็จะเก็บกระดูก จะมีการไปลอยอังคารตามความเชื่อ หรือนำไปไว้ยังหน่วยทางศาสนาตรงนั้นไปเป็นความประสงค์ของลูกหลาน ดังกรณีของภาพประกอบ 6 จะเป็นสถานที่เก็บกระดูกของวัดอานันท์เมตตยาราม และวัดโป๊กกซิงกเมงซาน ซึ่งเป็นศาสนสถานสำหรับชาวพุทธในการเก็บอัฐิ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ โดยกรณีของวัดอานันท์เมตตยาราม มีจำนวน 30 ปี ต้องเสียค่าใช้จ่ายใหม่ ประหนึ่งเป็นค่าเช่าชีวิตหลังความตาย

ภาพที่ 10 สถานที่เก็บกระดูกของวัดกังเมืองซาน และวัดอานันท์เมตตยาราม การปรับปรุงทัศนและการออกแบบพื้นที่สำหรับการเก็บกระดูก (ภาพออนไลน์)

ภาพที่ 11 ในอาคารแต่ละหน้าห้องพิธีกรรมจะมีรูปภาพและข้อมูลผู้ตายที่หน้าห้องแต่ละห้อง ในงานศพจะไม่นิยมพวงหรีด แต่จะเป็นดอกไม้สด ที่ดูสบายตาและให้บรรยากาศอีกแบบในงานศพ (ภาพผู้เขียน 25 เมษายน 2567)

ดังนั้น จากภาพรวมของการจัดการศพอย่างเป็นระบบอันมีที่มาของข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ ดังนั้น การฝังแบบคนจีน แบบคริสต์ และอิสลาม ถูกปรับเป็นการเผา การมีบริษัทหรือหน่วยงานที่เข้ามาเป็นตัวแทนในการออกแบบพื้นที่สำหรับจัดการศพ เช่น ประเทศไทยถ้าเป็นชาวพุทธก็ต้องเป็นวัด หรือชาวอื่น ๆ ก็เป็นไปตามหน่วยศาสนานั้น แต่ในสิงคโปร์มีบริษัทหรือหน่วยเอกชนเข้ามาเป็นส่วนในการบริหารและจัดการ

บทสรุป

ในการเดินทางครั้งนี้ นับเป็นประสบการณ์ตรงของการบริหารพื้นที่เกี่ยวกับการจัดการศพ ที่เอื้อให้เกิดการบริหารและการรักษาสถานที่จัดการศพอย่างเหมาะสม การที่มีหน่วยบริษัทเอกชน เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในรูปของบริษัท เมื่อสำรวจพบหลายบริษัทในรูปของ Organizer ที่ทำให้เกิดการ

บริหารจัดการอย่างเหมาะสม โดยมีค่าบริหารและจัดการที่เหมาะสมหรือดำเนินการโดยรัฐ ซึ่งจะวัดได้ถึงประสิทธิภาพ ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เป็นทั้งค่าบริหารและค่าจัดการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น อาจเรียกได้ว่าศพก็ได้เผา การบริหารจัดการก็ได้ดำเนินการที่ได้ประโยชน์ ได้คุณค่าทางความเชื่อ และได้ประโยชน์แห่งรัฐในเชิงการบริหารพื้นที่ นับว่าคุณค่าที่เนื่องด้วยความเชื่อทางศาสนาและวิถีของตนเองก็ได้รับการปฏิบัติมูลค่าที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

1) หนังสือ

พระมหาบุญฤทธิ์ ฐิตเมโธ (เพชรถึง). (2565). สุกตีสถานดิจิทัลอัฐิในบริบทพระพุทธศาสนาของวัดชลประทาน รังสฤษดิ์ พระอารามหลวง ปากเกร็ด นนทบุรี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขา พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) สื่อออนไลน์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และคณะ. (2565). *การจัดการศพเพื่อลดมลภาวะ และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธ Organizing corpses to reduce pollution and promote the environment according to Buddhism*. สุโขทัย : กองทุนพระครูสุพัฒนพิธาน (ทองดี มหาวีโร/อาจใหญ่). ออนไลน์. แหล่งที่มา. <https://anyflip.com/kffkc/oeno>(สืบค้น 27 เมษายน 2567).

วินทร์ เรียววาริณ. (2566). งานศพที่สิงคโปร์. ออนไลน์. แหล่งที่มา. <https://www.blockdit.com/posts/647ccc83e7b921076161312b> (สืบค้น 24 เมษายน 2567).

อาจารย์เกษม. (2567). ไปดูงานศพสิงคโปร์กัน. ออนไลน์. แหล่งที่มา. <https://www.youtube.com/watch?v=oFvwGrEZJUg>(สืบค้น 24 เมษายน 2567).

laser (2559). [CR] เทียวไปกินไป by laser @ สิงคโปร์ : ไปงานศพ 1 : Mandai Crematorium. ออนไลน์. แหล่งที่มา. <https://pantip.com/topic/35936275>(สืบค้น 24 เมษายน 2567).

_____. (2559). [CR] เทียวไปกินไป by laser @ สิงคโปร์ : ไปงานศพ 2 : Mandai Crematorium. ออนไลน์. แหล่งที่มา. <https://pantip.com/topic/35939615> (สืบค้น 24 เมษายน 2567).

3) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระมหาอำนาจ กลยานเมธี. (2567). วัดอานันทเมตยาราม สิงคโปร์. (24 มกราคม 2567)

การมีส่วนร่วมของนิสิตอาเซียน : การศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน Education by Participation : Education for Sustainable Development

ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรกุล¹

(Sompoch Srivichitvorakul)

ดร.สุรัตน์ คำโสภา² (Surat khamsopa)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของนิสิตอาเซียนและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กับนิสิตอาเซียนที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาแบบองค์รวมต้องการการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและความอดทนต่อความไม่แน่นอน ผู้สอนต้องบริหารสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้ภาวะผู้นำ การสร้างสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และการสร้างภูมิคุ้มกันเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น การศึกษาดูงานที่พิพิธภัณฑ์ การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ทำให้นิสิตได้เรียนรู้การพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยการดำเนินชีวิตตามหลักการเหล่านี้ต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วย ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ ยอมรับและให้เกียรติกัน การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การใช้ความรู้และคุณธรรม ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และการช่วยเหลือในกรณีที่เกิดขึ้น ทุกองค์ประกอบนี้จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและชุมชน

คำสำคัญ: นิสิตอาเซียน, การศึกษา, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This article aims to study the participation of ASEAN students and education management towards sustainable development. Methods of study were documentary study, research, and participatory observation and interviews with ASEAN students studying at Mahachulalongkornrajavidyalaya University and presented in essay form. Results of the study found that a holistic approach to education requires learning from real situations and tolerance for uncertainty. Teachers must manage the environment to be conducive to

¹อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email : ksurat2@gmail.com

learning. Using leadership Creating things to support learning and building immunity is an important principle to enable students to be inspired and develop their potential continuously. Organizing outdoor learning activities such as field trips to the Chaloe Phrakiat Agricultural Museum makes students learn to be self-reliant according to the sufficiency economy concept which includes moderation, reasonableness and immunity. Living according to these principles must include knowledge and morality. Success factors for organizing participatory education include leadership, responsibility. Accept and honor each other systematic learning using knowledge and morality operational independence management support and assistance if necessary all of these elements help strengthen sustainable development at the local and community level.

Keywords: ASEAN Students, Education, Sustainable Development

ความนำ

การมีชีวิตที่ยั่งยืนและมีความสุขของมนุษย์ปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องอาศัยการมีความรู้และการดำเนินชีวิตที่ดียอมขึ้นอยู่กับได้ด้วยการศึกษา การดำเนินชีวิตที่ดีคือการได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ในการเป็นอยู่ของมนุษย์นั้น ชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงามโดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พูด และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองต้องประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาไปพร้อมกัน ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศีล การพัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542)

หลักธรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมมนุษย์ทั้งกาย วาจาจิตใจ อารมณ์และสติปัญญาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข ไตรสิกขานี้เน้นการบูรณาการขององค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัย อันได้แก่การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตก็สงบช่วยให้กำลังความคิดคมกล้าเกิดปัญญาแจ่มแจ้ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555)

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน: การศึกษาเพื่อสร้าง สังคมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของอาเซียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมปณิธานอาเซียน แผนปฏิบัติการและข้อตกลงของอาเซียน ภายใต้กรอบความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนที่มีการศึกษาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ที่มีมิติความหลากหลาย และต้องบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิการส่งเสริม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคมอาเซียน ที่แข็งแกร่ง และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

นอกจากนั้น สเตฟาโนส โพทโท ผู้อำนวยการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของ คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ได้กล่าวและยกย่องแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นแนวทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกและแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในเอเชีย (โพสต์ทูเดย์, 2559 <https://www.posttoday.com/politics/436252>) พร้อมทั้งกล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแนวทางที่แสดงให้เห็นประชาชนของท่านตระหนักถึงความสุขที่ไม่ได้ใช้เงินเป็นที่ตั้งหรือผูกเพียงอย่างเดียว แต่ให้ตระหนักถึงความสามารถและความสมดุลในการดำเนินชีวิตที่มีความรับผิดชอบและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้ได้อย่างยั่งยืนพร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค เท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2517 หลักสำคัญคือการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน ที่มีองค์ประกอบของ (1) ความรู้จักพอประมาณ (2) ความเป็นเหตุเป็นผล (3) การมีภูมิคุ้มกันบนเงื่อนไข 2 ประการคือ (1) ความรู้ คือความรู้ที่รอบคอบและเหมาะสม และ (2) คุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์ ขยัน สติปัญญา การแบ่งปันและความเพียร ทั้งนี้ประเทศไทยได้ใช้เป็นฐานของการพัฒนาประเทศและบูรณาการเข้ากับการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีการปรับให้เข้าระบบการเรียนรู้ทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อใช้เป็นกลไกการพัฒนาประเทศและสิ่งเหล่านั้นได้ผ่านวิกฤตประเทศมาหลายครั้ง โดยสหประชาชาติยังได้มีการนำไปขยายผลยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอีกด้วย

การศึกษาเพื่อพัฒนาคน/ทุกคน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต “การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) สิทธิด้านการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญทุกฉบับได้บัญญัติไว้เพื่อให้รัฐบาล ทุกชุดพึงระลึกและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่า เป็นเครื่องมือของพัฒนามนุษย์ และศักยภาพของมนุษย์ให้บรรลุขีดความสามารถของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด และให้ถือว่า สิทธิด้านการศึกษาเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้ให้ปกป้องคุ้มครองและต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งในเมืองและชนบท รวมไปถึงคนรวยและคนจน

จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติที่ต้องการกำหนดให้ประชาชนมีการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและการดำเนินชีวิตได้ โดยเฉพาะเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติจุดมุ่งหมายของการศึกษาไทยไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม

ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และกำหนดหลักการของการจัด การศึกษาไว้ว่า (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (ทุกคน) (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จากจุดมุ่งหมายของการศึกษาดังกล่าวสะท้อนปรัชญาของการจัดการศึกษาของไทยที่เป็นไปเพื่อคนทุก การศึกษาเพื่อพัฒนาคน/ทุกคน และเป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยกำหนดอีกว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ที่รัฐต้องจัดให้กับประชาชน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ขององค์การสหประชาชาติข้างต้น และที่สำคัญ นอกเหนือไปจากที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้คือ การที่กำหนดให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นับเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ประชาชนที่เปิดโอกาสให้เข้ามา มีบทบาทในการจัดการศึกษาหรือสนับสนุน การศึกษาเท่าเทียมกัน ในฐานะของคนไทยที่ควรเข้ามารับผิดชอบการศึกษาไทยร่วมกัน

เมื่อกลับมามองการจัดการศึกษาของประเทศในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนก็มีเป้าหมายหลักด้าน การจัดการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ หลักข้อที่ 5 ของอาเซียน คือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชนประเทศต่าง ๆ โดยการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับเสาหลักที่ 3 ที่เกี่ยวกับประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งประชาคมอาเซียน คือ การสร้างความเป็นเอกภาพในภูมิภาค และความร่วมมือ อันจะทำให้ทุกประเทศได้ประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น จากการแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน มากกว่าที่จะแข่งขันกัน (ประดาป พิบูลสงคราม, 2554; สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2556)

การมีส่วนร่วม

การรับรองกฎบัตรอาเซียนถือเป็นพัฒนาการสำคัญที่ส่งผลต่อให้ความสำคัญกับการศึกษาของ อาเซียน ที่กฎบัตรได้มีการบรรจุเรื่องการศึกษาเอาไว้ในบทที่ 1 ข้อย่อยที่ 10 ว่า “เพื่อพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ด้วยความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้านการศึกษา ด้านการเรียนรู้ตลอดชีพ ด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เพื่อสร้างพลังประชาชนและสร้างความเข้มแข็งแก่การพัฒนาประเทศและประชาคมอาเซียน” (กฎบัตรอาเซียน 2550, หน้า 4) รวมทั้งมีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของ อาเซียน ซึ่งความสำคัญทางด้านการศึกษาดังกล่าวนี้ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถ ของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะในเสาหลักด้านประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตามแผนการ จัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (a blueprint for ASEAN socio-cultural community) ที่ได้ กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนไว้ 8 ประการ (ว. อำพรธณ, 2555) ดังนี้

1. จัดให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. จัดให้มีการส่งเสริมด้านทุนอาเซียนและเครือข่ายด้านการศึกษา
3. จัดให้มีการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันและให้มีการพัฒนาเยาวชนอาเซียน
4. จัดให้มีการส่งเสริมความชัดเจนในด้านเป้าหมาย การให้การศึกษอย่างทั่วถึงแก่ประชากรของ ประเทศสมาชิกในปี พ.ศ. 2558

5. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนด้านการเรียนการสอนในสถาบันระดับอุดมศึกษาของผู้เรียนจากประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (หรือ 1 ปี)

6. จัดให้มีการส่งเสริมความร่วมมือ มีการดำเนินงานในรูปแบบลักษณะที่เป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิก

7. จัดให้มีการทำหลักสูตรอาเซียนศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

8. จัดให้มีการพัฒนาระดับผู้นำเยาวชนอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการแข่งขันความรู้ด้านต่าง ๆ ในระดับเยาวชน

ผลสำเร็จที่รวดเร็วและสมบูรณ์เกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะงานถูกใส่แนวคิดที่หลากหลายขึ้น เมื่อการทำงานต้องประสบปัญหาในการทำงาน การขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นคือวิธีการที่ดีที่สุด เพราะคน ๆ เดียวไม่สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างได้ แต่สามารถขอคำปรึกษาจากคนอื่น ๆ ได้ แต่ละคนย่อมพบเจอปัญหาจากการทำงานมาไม่เหมือนกัน เราจึงจะได้คำตอบที่แตกต่างกัน แล้วนำมาปรับใช้กับการแก้ปัญหาในการทำงานได้มีประสิทธิภาพในการร่วมกันแก้ปัญหา ย่อมดีกว่าการที่เราต้องมากแก้ไขเพียงคนเดียว ข้อดีของการทำงานร่วมกันหรือเป็นทีม จึงอยู่ที่บทสรุปของการแก้ปัญหานั้น มีการร่วมแสดงความคิดเห็นของทุกคนอยู่ด้วย

การนำทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วม (อดิโนนัท บัวภักดี, 2552) ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์เบิร์ต (Herzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้าม หากผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงานก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ ถ้าบุคลากร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้

การมีส่วนร่วม

การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา ทักษะของประชากรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การรับรู้และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมทางสังคมบนพื้นที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเป้าหมายสำคัญต่อการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ดงมินักวิชาการให้ความหมายการมีส่วนร่วม ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิธีการที่หน่วยงานหรือองค์กรกำหนดให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถรวมตัวกันเป็นคณะบุคคล ชมรมหรือองค์กร เพื่อช่วยเหลือการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา พื้นที่ จังหวัด ภูมิภาคและระดับชาติด้วยการส่งเสริมเสนอแนะ ทำนุบำรุงรักษา ฟื้นฟูปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติการและการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนและนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 7)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในชุมชน เข้ามาร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน หรือสังคม ตั้งแต่เริ่มค้นจนถึงขั้นสุดท้าย คือ การเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ตลอดจน การมีส่วนร่วมรับสิทธิประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

วิธีการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

1. ร่วมคิด จัดให้มีการศึกษาหารือ ศึกษาค้นคว้าร่วมกัน และมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อการบริหารจัดการให้ประสบผลสำเร็จ
 2. ร่วมตัดสินใจ เมื่อมีกิจกรรมใดที่ต้องฟังความเห็นและตัดสินใจร่วมกันที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการและส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง
 3. ร่วมวางแผน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ตามการจัดทำประชาคม ทั้งแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติการและมีการกำหนดโครงการ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน
 4. ร่วมดำเนินการ เมื่อมีการมอบหมายการดำเนินงานใด ๆ ผู้ได้รับมอบหมายต้องทำหน้าที่ดำเนินการตามแผนงาน ตามภารกิจหน้าที่ที่กำหนดร่วมกันที่วางร่วมกันอย่างเข้มแข็งและถูกต้อง
 5. ร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการและผลของการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบทุกภาคส่วน จะมีการรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยไม่ทอดทิ้งให้เป็นปัญหาของผู้ใดผู้หนึ่ง ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นไปตามระดับของความรับผิดชอบ
 6. ร่วมแก้ปัญหา เมื่อมีปัญหาอันเกิดจากการบริหารจัดการหรือการดำเนินงาน ทุกภาคส่วนต้องมีการหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกันให้ลุล่วงด้วยดี
 7. ร่วมติดตามประเมินผล ระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงานต้องมีการติดตาม และประเมินผลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนางานร่วมกัน
 8. ร่วมชื่นชมผลสำเร็จ เมื่อเกิดผลผลิต ผลลัพธ์ หรือความสำเร็จอันเกิดจากการบริหารจัดการร่วมกัน มีความพึงพอใจและชื่นชมในผลสำเร็จนั้น ๆ ร่วมกัน
- ทั้งนี้ น้ำหนักของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน มีมากน้อยแตกต่างกันตามแต่บริบทของสถานศึกษาและชุมชน

แนวทางการศึกษาของการมีส่วนร่วมแบบองค์รวม

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมนั้นผู้เรียนต้องมีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงเป็นระยะเวลา ซึ่งต้องอาศัย ความอดทนต่อความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ การผสมผสานการทักษะรอบด้าน ความท้อถอย ผู้สอนจึงต้องบริหาร สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เอื้ออำนวยต่อผู้เรียน โดยมีหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1) การใช้ภาวะผู้นำที่แตกต่างตามลักษณะ ผู้เรียน 2) การสร้างสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

เช่น การจัดที่ปรึกษาเพิ่มเติม ทรัพยากรสารสนเทศ และ 3) การสร้างภูมิคุ้มกัน เช่น การบริหารอารมณ์ เมื่อเผชิญความเครียดหรือคำ ปฏิเสธ ความอดทนต่อผลสำเร็จในอนาคต

นลินทิพย์ พิมพ์กัลด และคณะ ได้อธิบายถึงกระบวนการการจัดการจัดความรู้ไว้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม กระบวนการจัดการความรู้สามารถแยกเป็น 3 ประเด็น คือ

(1) การสร้างความเข้าใจ พบว่า การจัดทีมที่ต้องทำงานร่วมกับสมาชิกที่ไม่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน ทำให้ เกิดการปรับตัวเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ในระยะแรกจะมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางความคิดแต่ก็สามารถค้นหาวีธี การตัดสินใจด้วยทีมได้ในการปฏิบัติพบจุดอ่อนคือมีการสลับตัวสมาชิก เพื่อให้ได้ทำงานร่วมกับบุคคลที่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่ค้นพบว่า ในการทำงานร่วมกันเกิดอิทธิพลทางความคิดและทำให้ไม่สามารถงานให้บรรลุเป้าหมายได้

(2) การสร้างความเข้าใจ พบว่า การสร้างสถานการณ์เรียนรู้โดยการสอบ กรณีศึกษาส่งผลทำให้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีการคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้านมากขึ้น การเรียนรู้ที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเกิดความมั่นใจ เมื่อสมาชิกหรือผู้สอนรับฟังความคิดเห็นในทางปฏิบัติพบข้อควรแก้ไข คือในระยะเวลาในการเข้าสอบ ปกป้องการวิเคราะห์กรณีศึกษากับผู้สอนควรให้ เวลาเพิ่มขึ้นเป็นกลุ่มละ 45-60 นาทีและพบว่า การตั้งข้อกำหนดการไม่ผ่านการสอบ ปกป้องการวิเคราะห์ กรณีศึกษาเกินกว่า 2 ครั้งผ่านถือว่าไม่ผ่านในรายวิชาเป็นตัวกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจได้เป็นอย่างดีแต่ยังมีปัญหาในด้านการเชื่อมโยงการตัดสินใจด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิง ปริมาณ เช่น การวิเคราะห์ อัตราส่วนทางการเงิน การเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ตอบแทน

(3) การพัฒนาผู้เรียน พบว่า ในการลงภาคสนามพบว่าผู้เรียนต้องผสมผสานทักษะหลายทักษะเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหา การอดทน การเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประยุกต์ใช้ความรู้ทางการบริหารจัดการ และการจัดการ ความท้อถอยในการทำงาน ในทางปฏิบัติพบจุดอ่อนในการดำเนินงานคือ การบริหารเวลาเนื่องจากมีการเรียนในรายวิชาวิจัย การเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ต้องลงฝึกภาคสนามเช่นกัน

แนวคิดการจัดการศึกษาแบบองค์รวม เป็นแนวคิดที่ต้องใช้ความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ส่งผลทำให้ผู้เรียนอาจเกิดปัญหาการท้อถอย เบื่อหน่าย ละทิ้งความสนใจในบางช่วงเวลา ดังนั้น การเลือกใช้แรงจูงใจที่เหมาะสมของผู้สอนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ผู้สอนต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนให้เกิดความพยายามในการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องแรงจูงใจเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมีนักวิชาการ หลายคนได้ตามพยายามที่จะเข้าถึงสิ่งกระตุ้น แรงจูงใจของบุคคลแต่ความจริงคือไม่มีทฤษฎีใดที่สามารถอธิบายการสร้างแรงจูงใจ ของบุคคลได้ทุกกรณีดังนั้นหากเรากลับไปยังจุดเดิมในความหมายของคำว่า “ผู้นำ” จะพบองค์ประกอบที่สำคัญสองประการคือ ความไว้วางใจ (trust) และผลลัพธ์ (results) ดังนั้น ผู้สอนควรสร้างความไว้วางใจ โดยการเข้าใจสิ่งที่ผู้เรียนต้องการกล่าว คือเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจผู้สอนต้องแสดงความสามารถในการนำสมาชิกได้ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุน การให้คำแนะนำ ในขณะที่เดียวกัน หากผู้เรียนรับรู้ว่าเขาได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำจากผู้สอนแล้วก็จะเกิดแรงบันดาลใจในการกระทำ

การศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หากการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดึงดูดให้คนหันมาใส่ใจกับอนาคตที่ยั่งยืน ตัดสินใจและดำเนินการเกี่ยวกับอนาคตที่ยั่งยืนนั้น ก่อนอื่นมาดูวิธีคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกี่ยวกับการศึกษาใน ความหมายโดยทั่ว ๆ ไปก่อน สารสำคัญสำหรับการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สุริยา เหมตะศิลป์, 2562) คือ

1) การมีวิสัยทัศน์ (envisioning) เป็นความสามารถในการจินตนาการถึงอนาคตที่ดีกว่า หลักมีอยู่ ว่าหากเราทราบจุดหมายที่เราจะไปให้ถึง เราจะสามารถวางแผนดำเนินการเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายได้ดีขึ้น

2) การคิดเชิงวิจารณ์ญาณและการคิดใคร่ครวญ (critical thinking and reflection) เป็นการ เรียนรู้ที่จะตั้งคำถามกับระบบความเชื่อในปัจจุบันของเรา และเรียนรู้ที่จะจำแนกออกถึงฐานคิดหรือหลัก คิดที่เป็นฐานรองรับความรู้ มุมมอง หรือความคิดเห็นของเรา ทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณช่วยให้คน เรียนรู้ที่จะตรวจสอบโครงสร้างทางวัฒนธรรมสังคม สิ่งแวดล้อม และทางเศรษฐกิจ ในบริบทของการ พัฒนาที่ยั่งยืน

3) การคิดอย่างเป็นระบบ (systematic thinking) เป็นการยอมรับในความซับซ้อน และมองหา ความเชื่อมโยงและการร่วมมือหรือประสานพลังกัน เมื่อมีการพยายามที่จะหาข้อสรุปในการแก้ปัญหา การ สร้างคู่พันธมิตรหรือหุ้นส่วน (building partnerships) ส่งเสริมการพูดคุยทำความเข้าใจและการเจรจา ต่อรอง การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน

4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision-making) การเสริมพลังอำนาจ ประชาชน ทักษะเหล่านี้ควรได้จัดให้มีการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ตามบริบทของวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียหรือแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของนิสิตอาเซียน มจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเปิดรับสมัครนิสิตที่เป็นต่างชาติให้เข้ามาศึกษา ที่มหาลัยและมีหลักสูตรรองรับมากมาย วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) เป็นหน่วยงานที่ได้ก่อตั้งขึ้น ในปี พ.ศ.2556 ภายใต้นโยบายหลักของสภามหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการจัดการศึกษาในสาขาวิชา พระพุทธศาสนาทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก นอกจากนั้นยังมีสาขาวิชาอาเซียนศึกษาระดับ ปริญญาโท หลักสูตรนานาชาติ หลักสูตรของวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติดังกล่าว เป็นไปเพื่อตอบสนอง วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่จะเติบโตเพื่อความเป็น “ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ” สำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่จะเดินทางมาศึกษาพระพุทธศาสนาจากทั่วทุกมุมโลก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นการต้อนรับการเปิดโลกทัศน์ทางความรู้ในประชาคมอาเซียนด้วย เช่นเดียวกัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีนิสิตมาจากหลายประเทศทุกทวีปโลก โดยเฉพาะ พระนิสิตที่อยู่แถบอาเซียนได้เข้ามาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย ซึ่งแน่นอนว่าความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม และการประเพณีปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือการดำรงตนในทางพระพุทธศาสนา นิสิตต่างชาติที่เข้ามาศึกษามี

หลักสูตรและรายวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ที่กว้างและที่ดึงดูดนักศึกษาชาวต่างประเทศ ((จรัส สุวรรณเวลา, ความเป็นมหาวิทยาลัยระดับนานาชาติ องค์กรประกอบมาตรฐาน และดัชนีบ่งชี้ (ม.ป.ท.: 2551, หน้า 213-220)

สำหรับพระนิสิตชาวต่างชาติส่วนมากก็จะมาอาศัยอยู่ที่ร่วมมหาวิทยาลัย เพื่อเข้ารับการศึกษและการปรับตัวเพื่อให้เกิดการยอมรับ และการกล้าแสดงออกโดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดเตรียมไว้ โดยภาพรวมแล้วพระนิสิตยังยึดถือหลักปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการพัฒนาตนและการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี เพื่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างวัฒนธรรม ตัวเลขจากสำนักทะเบียนและวัดผล ได้ดำเนินการรวบรวมสถิตินิสิตต่างประเทศที่กำลังศึกษาอยู่ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ประจำปีการศึกษา 2566 จากส่วนกลาง, วิทยาเขต, วิทยาลัยสงฆ์ และหน่วยวิทยบริการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,776 รูป/คน (สำนักทะเบียนและวัดผล, 2566)

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารงาน การวางแผนงาน การพัฒนาเครือข่าย การศึกษาวิจัย การจัดระบบสารสนเทศ และการให้บริการวิชาการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริการงานอาเซียน รวมทั้งประสานความร่วมมือกับส่วนงานของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่น ๆ ในประชาคมอาเซียน จากภารกิจที่กำหนดไว้ คือมุ่งส่งเสริมการศึกษาผสมผสานทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในประชาคมโลกด้านพระพุทธศาสนา โดยการทะนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทย เป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การรักษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในประชาคมโลกอย่างมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี เพื่อเป็นการสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กรและสังคม

แผนภาพที่ 1 นิสิตอาเซียนร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนิสิตอาเซียน มจร รับผิดชอบโดยส่วนวิจัยสารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นความรับผิดชอบต่อที่มีส่วนเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย จัดระบบสารสนเทศ และให้บริการวิชาการองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน งานส่งเสริมการทำวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้พร้อมนำลงสู่การปฏิบัติที่จริง บริหารและติดตามงานวิจัย จัดระบบสารสนเทศเพื่อเป็นคลังข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน การให้บริการวิชาการ ปฏิบัติงานให้บริการวิชาการเกี่ยวกับองค์ความรู้ของประชาคมอาเซียน เผยแพร่องค์ความรู้สู่พื้นที่สาธารณะ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกอบรม การสื่อสารกับสังคม โดยการนำนิสิตที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยจำนวน 30 รูป/คนได้ศึกษาเรียนรู้ในสถานที่จริง ลงมือปฏิบัติให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษานอกพื้นที่เรียนครั้งนี้คุณนิสิตได้ศึกษาดูงาน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี นิสิตได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องการพึ่งพาตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้การบำรุงรักษาดิน การแก้ดิน วิธีปรับปรุงดิน การปลูกพืชเพื่อรักษาหน้าดิน Miss Nang San Ngin Mo (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2567) หนึ่งในนิสิตจากเมียนมาร์ ได้กล่าวว่าการทำเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ดี ถ้าสามารถเรียนรู้ให้ลึกซึ้งและยาวนานก็สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ความพอประมาณ คือ การดำรงชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งเราควรมีความพอประมาณทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบาก และฝืดเคืองจนเกินไป

ความมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจ หรือการดำรงชีวิตประจำวัน เราจำเป็นต้องมีการตัดสินใจตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจที่ดี ควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์ หรือจากสิ่งที่คนอื่นบอกมาโดยปราศจากการวิเคราะห์

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง ในโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอน ทั้งสภาพลม ฟ้า อากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร การเปลี่ยนแปลงในบริษัทคู่ค้า การเลิกจ้างพนักงานในบริษัทใหญ่ หรือแม้แต่ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศที่มีผลต่อการลงทุน เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น เตรียมแผนสำรองสำหรับแต่ละสถานการณ์ การมีรายได้หลายทางเพื่อลดความเสี่ยงในวันที่ถูกเลิกจ้าง หรือการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน

โดยการดำรงชีวิตตามหลักการทั้งสามข้อนั้น จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วยความรู้ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เช่น ความรู้ในการประกอบวิชาชีพช่วยให้ธุรกิจและการงานเจริญก้าวหน้า หรือความรู้ในการลงทุนช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้มั่นคง ทั้งนี้ ความรู้และประสบการณ์ จะ

ช่วยทำให้เราตัดสินใจได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ถึงแม้ว่า พื้นฐานความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่างกันอาจทำให้เหตุผลของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน แต่หากทุกคนยึดมั่นอยู่ในหลักคุณธรรม ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาการสะท้อนแนวคิดของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสรุปได้เป็น 7 ด้าน (ฐนัส มานวงค์, 2562:259) วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปีที่ 6 (2562) โดยอธิบายได้ดังนี้

1) ความสนใจใฝ่รู้และความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในห้องเรียน ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้เรียนให้ข้อมูลตรงกันว่า เป็นคุณลักษณะอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมต่อการทำกิจกรรมตามรูปแบบของเรียนรู้เชิงรุก ทั้งนี้คุณลักษณะดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านความพร้อมในการเรียนด้วย กล่าวคือ หากผู้เรียนมีกิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียนมาก เกินไปทำให้อ่อนเพลีย หรือมีภาวะเครียดก็จะทำให้ไม่เกิดความพร้อมและไม่สามารเกิดความสนใจใฝ่รู้ต่อการเรียนในห้องเรียนได้

กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนนั้นสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ได้ แม้ผู้เรียน ไม่อยู่ในสภาพความพร้อมที่จะเรียนรู้ การจัดกิจกรรมให้เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นเร้าและทำให้เกิดกิจกรรมที่สนใจให้ ความหมายต่อการเรียนรู้ ก็จะสามารถดึงพลังของผู้เรียนให้กลับมาสนใจได้ ดังนั้น การออกแบบกระบวนการสอนจึงเป็นสำคัญมาก เพราะในกรณีกลับกันหากกระบวนการสอนในห้องเรียนเป็นในลักษณะแบบเดิม (Traditional Classroom) การจัดการเรียนที่เน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับ ความรู้เพียงอย่างเดียว (Passive Learning) ย่อมทำให้ความสนใจใฝ่รู้และความกระตือรือร้นต่อการเรียนลดน้อยลง อย่างไรก็ดี แกนหลักของแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก คือ การที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Constructivist) จากกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นเร้า หรือท้าทาย ให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน

2) ประสบการณ์การทำงานหรือการร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน การมีประสบการณ์ของผู้เรียนในการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่ผู้เรียนต้องรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่มีความแตกต่างจากผู้เรียนที่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และเห็น ความสำคัญของการเรียนรู้เชิงประจักษ์จากการทำกิจกรรมตามแนวคิดการ เรียนรู้เชิงรุกที่แตกต่างกัน และทำให้เกิดวิสัยทัศน์ต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนที่มีกิจกรรมจากประสบการณ์การทำงานในกิจกรรมเสริมหลักสูตร มักมีวิสัยทัศน์และมีเป้าหมายต่อการเรียนรู้ได้ชัดเจนกว่า

การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงมีส่วนในการช่วยค้นหาตัวตนของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันการทำกิจกรรมในกรอบปฏิบัติหรือรูปแบบเดิม ๆ โดยเป็นการทำตามกันมา กลับกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ เพราะเท่ากับว่ามีกำแพงเข้ามากั้นการเรียนรู้ ทำให้มีการเปิดรับการเรียนรู้ในวิถีที่แตกต่างได้ยากขึ้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมในห้องเรียนต้องพยายามทำให้เกิดกระบวนการชวนคิด อันทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานหรือทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่แตกต่างกันสามารถเรียนรู้ไปด้วยกันกับผู้ที่ไม่ประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว โดยกระบวนการ

เรียนรู้ ต้องถูกจุดประกายจากการแลกเปลี่ยนในลักษณะการมองต่างมุม และเน้นย้ำว่าผู้มีความเห็นต่างสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

3) การเปิดใจยอมรับต่อการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ การเรียนรู้ในรูปแบบตั้งรับ (Passive Learning) ซึ่งการอยู่ในสภาพดังกล่าวต่อเนื่องเป็นเวลานาน จนบางครั้งก่อกำแพงปิดกั้นตนเอง สร้างอคติต่อการเรียนรู้ตามวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างออกไป การเปิดใจยอมรับและเรียนรู้กับวิธีการเรียน การสอนแบบใหม่ การเปิดใจยอมรับต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ความเป็นวัยรุ่นในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเทคโนโลยี นวัตกรรม ตลอดจนสิ่งใหม่ ๆ ได้รวดเร็ว

4) ฐานคติต่อความเชื่อมั่นและอคติในการพัฒนาตนเอง คุณสมบัติของผู้เรียนในชั้นเรียนมีความแตกต่างกัน การมีประสบการณ์ ภูมิหลัง และการสังกัดกองวิชา ส่งผลให้เกิดกระบวนการความคิดที่ต่างหากัน สร้างให้เกิดความเชื่อในการพัฒนาตนเองที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้เรียนที่สามารถเข้าใจต่อกระบวนการเรียนรู้ ที่สามารถตอบสนองต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนได้ในวงต้น และสามารถค้นหาคำตอบตลอดจนแสดงทัศนะจากคำถามชวนคิด ได้อย่างมีเหตุผล ก็จะทำให้ตนเองเกิดความเชื่อมั่นว่าจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ของตนเองและนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้ (Growth Mindset) วิธีการที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการปรับฐานคติก็คือ การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเราสามารถเรียนรู้ได้จากความสำเร็จและความล้มเหลวเสมอ

5) ระดับความเข้าใจต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลไปสู่ผลการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ย่อมสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละรายวิชา มีผลการเรียนรู้เป็นวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน การใช้วิธีการจัดการเรียน การสอนที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ตรงกับผลการเรียนรู้ (พุทธ พิสัย ทักษะ พิสัย จิตพิสัย) จึงเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบการเรียนการสอน ที่นำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ให้ตรงและถูกต้อง

6) ครู อาจารย์ ผู้ทำการสอนที่มีความเข้าใจและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน หากแต่ในปัจจุบันองค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถเข้าถึงจากช่องทางอื่น ๆ ได้ โดยมีต้องอาศัยช่องทางการเรียนรู้จากผู้สอนแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นผู้สอนต้องปรับกระบวนการที่ตนต่อการทำหน้าที่ของตนเองใหม่ ให้มีหน้าที่เป็นผู้สอนหลักให้กลายเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ และทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการกระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากที่จะเรียนรู้ จากความสนใจ จากข้อสงสัย จากความเหมือนและความต่าง โดยยืนอยู่บนหลักการของเหตุผลและคุณธรรมเป็นสำคัญ

7) สิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับการจัดการเรียน การสอนที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ก็ปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งหมายถึงสื่อการสอนในรูปแบบต่าง ๆ การจัดรูปแบบของห้องเรียน การใช้พื้นที่ในการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับกระบวนการ เรียนรู้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การใช้ทักษะที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ผ่านสื่อการสอนที่กระตุ้น การเรียนรู้โดยสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจแต่จดจำได้ดีขึ้นกว่าการเรียนการสอนแบบท่องจำตามสภาพการจัดการเรียน การสอนแบบเดิม (Traditional Classroom/Passive Learning)

แผนภาพที่ 2 กิจกรรมนิสิตอาเซียนใส่ใจสังคม

นอกจากนั้นปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) ภาวะผู้นำของทั้งผู้บริหารและผู้นำชุมชนที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ควรมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และพฤติกรรมของผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ และ แก้ปัญหา ร่วมกันตามหลักและกระบวนการของโครงการ 2) ความรับผิดชอบในหน้าที่ของของบุคลากรแต่ละระดับ บนพื้นฐานของเหตุผลที่ต่างรู้หน้าที่ของตนและดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ 4) การยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทั้งผู้สอน และผู้เรียน 4) การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ตามแผนงานและกิจกรรมที่วางไว้ และเกิดการถอดบทเรียนร่วมกัน จนนำไปสู่การขยายผลจากโรงเรียน สู่ครอบครัวและชุมชน นำไปสู่ความเข้มแข็งของท้องถิ่นและ ชุมชน 5) การใช้ความรู้ และคุณธรรมในการดำเนินงาน ทั้งในเรื่องของความรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์ การ มีวินัย ความอดทน การเอื้ออาทรหรือการแบ่งปันซึ่งกันและกัน 6) ความเป็นอิสระของสถานศึกษาและชุมชนในการดำเนินงาน ภายใต้การสนับสนุนทางวิชาการ ของผู้ทรงคุณวุฒิและข้อตกลงเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน 7) ฝ่ายบริหารโครงการต้องมีการกำกับ สนับสนุน แต่ต้องปราศจากการแทรกแซง และมีการ ช่วยเหลือในสถานศึกษาและชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้

บทสรุป

การมีชีวิตที่ยั่งยืนและมีความสุขของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยความรู้และการดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ชีวิตที่ดีคือการศึกษาหรือฝึกฝนอบรมให้คิด พูด และกระทำอย่างสุจริต องค์ประกอบสำคัญในการศึกษาคือการพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ประเทศไทยได้นำหลักนี้ไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาและผ่านวิกฤตหลายครั้งสำเร็จ สหประชาชาติยังได้เผยแพร่หลักการนี้ไปทั่วโลก ในกลุ่มประเทศอาเซียนก็มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการช่วยเหลือและส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและการสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศในภูมิภาค การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยแก้ปัญหาและบรรลุผลสำเร็จรวดเร็วและสมบูรณ์มากขึ้น แนวทางการจัดการศึกษาแบบองค์รวมต้องการการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและความอดทนต่อความไม่แน่นอน ผู้สอนต้องบริหารสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้ภาวะผู้นำ การสร้างสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และการสร้างภูมิคุ้มกันเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การจัดการกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น การศึกษาคุณงามที่พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ทำให้นิสิตได้เรียนรู้การพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยการดำเนินชีวิตตามหลักการเหล่านี้ต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วย ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ ยอมรับและให้เกียรติกัน การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การใช้ความรู้และคุณธรรม ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และการช่วยเหลือในกรณีจำเป็น ทุกองค์ประกอบนี้จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและชุมชน

การศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ 1) ภาวะผู้นำของทั้งผู้บริหารและผู้นำชุมชนที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ควรมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และพฤติกรรมของผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ และ แก้ปัญหาร่วมกันตามหลักและกระบวนการ 2) ความรับผิดชอบในหน้าที่ของของบุคลากรแต่ละระดับบนพื้นฐานของเหตุผลที่ต่างรู้หน้าที่ของตนและดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ 3) การยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน 4) กการสร้างระบบเรียนรู้ตามแผนงานและกิจกรรมที่วางไว้ และเกิดการถอดบทเรียนร่วมกัน 5) การนำคุณธรรมมานำความรู้และใช้ในการดำเนินงาน ทั้งในเรื่องของความรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์ การมีวินัย ความอดทน การเอื้ออาทรหรือการแบ่งปันซึ่งกันและกัน 6) ความเป็นอิสระของสถานศึกษาและชุมชนในการดำเนินงาน 7) มีการกำกับและสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร โดยปราศจากการแทรกแซงและมีการช่วยเหลือในประเด็นที่สถานศึกษามีการร้องขอ

7 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

แผนภาพที่ 3 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 7 ด้าน

เอกสารอ้างอิง

1.หนังสือ

- คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (ฉบับแก้ไข 2542). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จรัส สุวรรณเวลา, (2551). *ความเป็นมหาวิทยาลัยระดับนานาชาติ องค์กรประกอบมาตรฐาน และดัชนีป่งชี้* (ม.ป.ท.), หน้า 213-220.
- นลินทิพย์ พิมพ์ก๊อต และ คณะ. แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม, (2560). ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, หน้า 99.
- ฐนัส มานวงศ์. (2562). *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*. ปีที่ 6.
- ประดาป พิบูลสงคราม. (2554). *สร้างความเชื่อมโยงในอาเซียนเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทย. ASEAN Hightlight*,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

ว.อำพรธณ (บรรณาธิการ). (2555). การศึกษากลไกการขับเคลื่อนการสร้างประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562). รายงานการศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมและสมัชชาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2556). ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน (ASEAN Community). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

อดิษฐ์ บั้วภักดี. (2552). รายงานพิเศษผลงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว.

2. ออนไลน์

โพสต์ทูเดย์. (2559). ยูเอ็นยกย่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง. แหล่งที่มา.ออนไลน์. <https://www.posttoday.com/politics/436252>(20 เมษายน 2567).

สุริยา เหมตะศิลป์. (2562). ศึกษาศาสตร์กับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สืบค้น 10 เมษายน 2567, จากhttp://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/education_.pdf

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2564). เมืองแห่งการเรียนรู้ (GNLC).. แหล่งที่มา. ออนไลน์. <https://bic.mnoe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu/unesco-gnlc-4-7-2562/>(สืบค้น 24 เมษายน 2567.)

สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). แหล่งที่มา. ออนไลน์. <https://lookerstudio.google.com/reporting/3ae0674e5d60489c983afc668ce6bf48/page/INHVD?s=s3ZGAzjNGKQ>(6 เมษายน 2567).

การศึกษาสงฆ์ลาว: ประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ
แขวงสะหวันเขต สปป.ลาว

Lao Sangha Monastic Education: Publicizing further education at
Chaiyaphum Temple Sangha High School Suwannakhet Province, Lao PDR

พระคมสัน ฐิตเมธโส¹ (Phra Komsan Thitamethaso)

อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา² (Doaneu Butrseetha)

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ,รศ.ดร.³ (Phrapalad Raphin Buddhiso)

ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์⁴ (Anek Yai-in)

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การศึกษาสงฆ์ลาว : ประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ แขวงสะหวันเขต สปป.ลาว มีเป้าหมายสะท้อนถึงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา และส่งเสริมการพัฒนาคนให้กับประเทศชาติ และลดช่องว่างสำหรับการศึกษาของคณะสงฆ์ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เขียนเป็นความเรียงในรูปแบบบทความวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า วัดไชยะพุมิ เป็นโรงเรียนมัธยมสงฆ์ ตอนปลาย ระดับการศึกษา ม.5-7 ที่จัดการเรียนการสอนผสมระหว่างวิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์ เคมี ฟิสิก ชีววิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กับวิชาด้านพระพุทธศาสนา อาทิ บาลี วินัย อภิธรรม ฯ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณรในเขตสะหวันเขต และบริเวณใกล้เคียง มีวัดในเขตสะหวันเขต ประมาณ 80 วัดรองรับการมาพักอาศัยและศึกษาต่อ มีผู้บริหารเป็นพระภิกษุและรัฐกร รวม 21 รูป/คน ที่มีพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน 250 รูป โดยระบบการศึกษา เป็น 5-7-4 (ประถม 5 ปี/มัธยมจำนวน 7 ปี และระดับอุดมศึกษา 4 ปี) โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทั้งในส่วนเงินเดือนและเงินอุดหนุนสำหรับโรงเรียน โดยมีเป้าหมายเป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การศึกษาสงฆ์ลาว, โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ, สะหวันเขต

¹ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

Article on Lao Sangha Monastic Education: Publicizing further education at Chaiyaphum Temple Sangha High School Suwannakhet Province, Lao PDR aims to reflect information about the education of the Lao Sangha that aims to develop human resources in religion and promote human development for the nation and reduce space for the education of the Sangha. Methods of study were documentary study, interview, related research and write an essay in the form of an academic article. Results found that Wat Chaiyapumi is a senior secondary school for monks Educational level: Mathayom 5-7. School provides a combination of general subjects such as mathematics, chemistry, physics, biology, geography, history with subjects in Buddhism such as Pali, Vinaya, Abhidhamma, etc. The target group is monks and novices in Savannakhet and nearby areas. There are approximately 80 temples in Savannakhet District that support people staying and studying. There are 21 monks and government administrators with 250 monks and novices currently studying. The education system is 5-7-4 (5 years of primary school/7 years of secondary school and 4 years of higher education) with the state supporting the budget in both salaries and subsidies for schools. The goal is to be a base for developing human resources for the nation and Buddhism.

Keywords: Lao Sangha Monastic Education, Wat Chaiyapumi Monastic High School, Savannakhet

บทนำ

การศึกษาสงฆ์ลาว ถือว่าเป็นกลไกการพัฒนาและเป็นกระบวนการทรัพยากรมนุษย์ที่ปรากฏในประเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุ และสามเณร ที่อยู่ในกลไกการพัฒนาของประเทศในปัจจุบัน ดังปรากฏในงานศึกษารูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว (พระบุญจันทร์ จันทธมโม (จันทสิทธิ์) และคณะ, 2562) หรือในงานศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (พระจันทา เคนศักดิ์ และคณะ, 2566) จากสภาพของการจัดการศึกษาดังกล่าว คณะผู้บริหารคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มจร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (16 พฤษภาคม 2557) จึงได้เดินทางไปประชาสัมพันธ์หลักสูตรแสวงหาผู้เรียนที่จะสามารถเข้าศึกษาต่อได้ ที่เรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดมุกดาหาร นั้นหนึ่งมีชายแดนติดกับประเทศไทยอีกนัยหนึ่งมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเดินทางของนิสิตสงฆ์สามเณรลาวที่จะสามารถข้ามแดนเข้ามาศึกษาต่อได้ โดยเริ่มจากการประสานด้วยวาจาจนวันกันเป็นที่เรียบร้อย นัดพบผู้บริหาร สังเกตการณ์จัดการเรียนการสอน การพบปะผู้บริหารสัมภาษณ์เกี่ยวกับมูลการจัดการศึกษา (ดร.พระอาจารย์มาลี กอนอะไล ผู้อำนวยการโรงเรียน, พระอาจารย์โอเด วิลันดอน ครูผู้สอน, 2567) รวมไปถึงการได้เยี่ยมชมห้องสอบของนักเรียนสงฆ์ รวมไปถึงการได้พบปะพูดคุยกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 7 ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะสำเร็จการศึกษาในรูปแบบของการแนะนำหลักสูตร ตอบคำถามถึงแนวทาง เช่น การเดินทางการกินอยู่ ช่วงเวลาศึกษา ซึ่งคณะผู้เขียนจะได้ทำข้อมูลมาแบ่งปัน ทั้งในส่วนของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวและการจัดการศึกษาที่วัดไชยะพุมาราม เพื่อเป็นการระสะท้อน

ประสบการณ์จากพื้นที่จริงในส่วนของจัดการศึกษาโดยมองผ่านโรงเรียนมัธยมสงฆ์ที่สะพานเขตริมโขงตรงข้ามจังหวัดมุกดาหารประเทศไทยต่อไป

ภาพที่ 1 การเดินทางข้ามแดนเป้าหมายเพื่อการประชาสัมพันธ์การศึกษาที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมาราม สะพานเขต (ภาพผู้เขียน 16 พฤษภาคม 2567)

การศึกษาสงฆ์ลาว

ในงานการศึกษาของพระสงฆ์ลาวที่ได้สอบถามเพื่อศึกษาพัฒนาการในภาพรวม ดังปรากฏในงานศึกษาของ พระอานุกรณ์ อนุสรโร (พันธ์ประเสริฐ) และคณะ (2022) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาคณะสงฆ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สะท้อนผลการศึกษายืนยันถึงการศึกษาลาวไว้ว่า

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาคณะสงฆ์ ในภาพรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาคณะสงฆ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ อิทธิบาท 4 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาคณะสงฆ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสงฆ์กับหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน โดยนำมาบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพคุณภาพในการจัดการศึกษา

พระจันทา เคนสักดา และคณะ (2566) ในงานศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะพานเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ในการศึกษามุ่งไปที่กลยุทธ์การมีส่วนร่วมที่ผลการศึกษาเสนอว่า

1) การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ความรู้ 2) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน 3) การมีค่านิยม และวิสัยทัศน์ร่วม และ 4) การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลังร่วมมือ 2) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 14 กลยุทธ์ย่อย 84 แนวทางการดำเนินงาน ผลการประเมินกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

พระบุญจันทร์ จนทมโม (จันทสิทธิ์) และคณะ (2562) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ไว้ว่า

สภาพของบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวมีน้อย และมีภาระงานมากจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เต็มที่ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจตัวชี้วัดการบริหารจัดการศึกษา และการเข้ามามีส่วนรวมของรัฐบาลด้านบุคลากร ด้านวิชาการนับได้ว่ายังมีไม่เพียงพอ

การบริหารงานบุคลากรและการบริหารงานวิชาการมีการตรวจสอบ ปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน เพื่อทันสมัยสอดคล้องกับผู้บริหารและบริบทของการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว สำหรับสิ่งที่เป็นโอกาส ได้แก่ การศึกษาของคณะสงฆ์ลาว มีการแลกเปลี่ยนแหล่งการเรียนรู้ กับหลายสถาบันที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด

รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาสงฆ์ลาวมีการคัดกรองบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ คือ ตรงตามความถนัดหรือตำแหน่งที่ต้องการ มีความเป็นนักวิชาการที่เหมาะสม รวมถึงพฤติกรรม ความรู้รอบตัว ความสามารถพิเศษ ที่สำคัญคือเป็นผู้มีคุณธรรมเอื้อเพื่อแผ่ต่อผู้อื่น มีการผูกมิตรไมตรีที่ดี การเข้ากับสังคม บุคลากรและงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาอย่างทันทีส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ที่ดีเพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการบริหารงานวิชาการจะต้องมีแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในรูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว

โดยในการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ยังเชื่อมโยงไปถึงงานปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ดังปรากฏในงานศึกษาของ พระมหาวิรัตน์ วิภทฺธโช (วิไลจักร์) (2563) ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ศึกษา รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว ถึงไม่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแต่ในงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า เอกภาพทางการปกครองผ่านระบบการศึกษา การจัดการศึกษาจึงสะท้อนถึงการส่งเสริมความเป็นเอกภาพในแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ที่สะท้อนผลการศึกษาว่า

องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้รวมเอาคณะสงฆ์ 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย เข้าเป็นนิกายเดียวกัน เพื่อให้การปกครองของคณะสงฆ์ลาวมีความสามัคคีเป็นหลัก ดังปรากฏในพระธรรมวินัยและในธรรมนูญปกครองสงฆ์ลาว พ.ศ. 2541 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ ก็มุ่งฝึกคนลาวให้มีความประพฤติที่ดี ปลูกฝังอุดมการณ์ให้มีความตั้งใจแน่วแน่มั่นคงในทางที่ดี สร้างความเฉลียวฉลาดในการวินิจฉัยว่า สิ่งใดดีหรือไม่ดี หากทำได้ดังนี้ ก็จะเป็นระบบหรือรูปแบบในการสร้างคนดี ช่วยให้คนลาวเข้ามาสู่วงจรการปกครองที่ใช้ธรรมเป็นใหญ่มากขึ้น ดังนั้น รูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนากับรูปแบบการปกครองของพรรคและรัฐ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อส่งเสริมให้สังคมลาวมีความสุขที่ยั่งยืนยาวนานตลอดไป

รวมไปถึงการศึกษาทำให้พระสงฆ์มีศักยภาพและมีบทบาทนำชุมชนและสังคม ดังปรากฏในงานศึกษา พระวิละวอน วิรปถโย (2560) บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ผลของการวิจัย

พบว่า พุทธบริษัทได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยถือเอาพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด, พุทธบริษัทในเมืองปากเซ ได้ช่วยกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามหน้าที่ของตนที่ได้ถูกมอบหมาย และตามธรรมนูญปกครองสงฆ์บัญญัติไว้ ซึ่งประกอบด้วย กรรมวิธีการปกครองสงฆ์มีหน้าที่ในการดูแลพระสงฆ์ กรรมวิธีการศึกษาสงฆ์มีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษา กรรมวิธีการเผยแผ่ศีลธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน ฮีตครองประเพณี วัฒนธรรม และกรรมวิธีการสาธารณูปการมีหน้าที่ในการก่อสร้าง ปฏิสังขรณ์ และทะนุบำรุงศาสนาสถาน, พุทธบริษัทในเมืองปากเซ มีบทบาทในการส่งเสริมทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามหลักของพระธรรมวินัย ตามนโยบายของธรรมนูญปกครองสงฆ์ ตลอดถึงวัฒนธรรมฮีตครองประเพณี ด้วยการสร้าง การส่งเสริม การสนับสนุน การรักษา การคุ้มครอง การศึกษา การบูรณปฏิสังขรณ์ต่อพุทธปฏิมา ศาสนาธรรม ศาสนาสถาน ศาสนิก และศาสนาพิธี

ภาพที่ 2 คณะผู้เขียนกับการเยี่ยมชมการจัดการศึกษาและการสอบปลายภาคของนักเรียนสงฆ์ที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมาราม สะหวันเขต (ภาพผู้เขียน 16 พฤษภาคม 2567)

จากภาพรวมของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวสะท้อนออกมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ว่า อยู่ในช่วงของการปรับปรุงพัฒนา จะสังเกตได้จากทิศทางของงานการศึกษาหรืองานวิจัย ที่สะท้อนว่าการศึกษาคณะสงฆ์ลาวยังต้องได้รับการสนับสนุน และการศึกษาคณะสงฆ์ลาวเป็นส่วนสำคัญอันเป็นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะไปเป็นบุคลากรที่เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศดังที่คณะผู้เขียนเคยพบกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ อาทิ อาจารย์จำปา รัตนสุวรรณผล (2567) หัวหน้าภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม (ศิษย์เก่าเอกภาษาอังกฤษ มจร วิทยาเขตเชียงใหม่) และ อาจารย์มงคล วัฒนา (2567) หัวหน้าแผนกบริหาร คณะเศรษฐศาสตร์และการท่องเที่ยว (ศิษย์เก่า พธ.บ.บริหารรัฐกิจ) ซึ่งก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสงฆ์และเข้าไปสู่การทำงานในระบบโครงสร้างของมหาวิทยาลัยและภาคผลิตต่าง ๆ ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาสงฆ์ที่มีในอดีตและปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

สถานภาพของการศึกษาสงฆ์ลาว

การศึกษาสงฆ์ลาวแยกเป็น 2 ส่วน คือการจัดการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดการศึกษาเอง โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนเรียกว่าโรงเรียนประถมสงฆ์ มัชฌมสงฆ์ และการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณร อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับคณะสงฆ์ในพื้นที่ที่เรียกว่า องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อ.พ.ศ) การจัดการศึกษาโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณรในประเทศลาว โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณร ให้ข้อมูลหลวงพี่สันทนา ว่าทั่วประเทศมีพระสงฆ์จำนวนผู้เรียนกว่า 7,771 รูป มีโรงเรียนทั่วประเทศทั้งระดับมัธยมต้น มัธยมปลายรวมแล้วกว่า 63 แห่งทั่วประเทศ รวมทั้งสถาบันการอุดมศึกษา 2 แห่งที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี มีหลักสูตรการสอนพระพุทธศาสนา และการสอนภาษาอังกฤษ ดังปรากฏตามตาราง 1

ตารางที่ 1 สถิติสถานศึกษาสงฆ์ทั่วประเทศของลาว 2023-2024/2566-2567

จำนวนโรงเรียน นักเรียน ครูสอน อาสาสมัครของโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์ ทั่วประเทศ 2023-2024							
ที่	โรงเรียนสงฆ์	จ/โรงเรียน	จ/ห้องเรียน	จ/นักเรียน	ครู/รัฐกร	พระครูสอน	อาสาสมัคร
1	มัธยมสมบูรณ สงฆ์	15	129	3,125	180	95	42
2	มัธยมตอน ปลายสงฆ์	4	30	902	32	33	17
3	มัธยมตอนต้น สงฆ์	35	154	3,141	142	121	80
รวม		54	313	7,166	354	249	139
4	ประถมสงฆ์	7	14	272			
5	วิทยาลัยสงฆ์	2	19	331	48	13	10
ทั้งประเทศ		63	346	7,771	402	262	149

รวมทั้งหมด							
จำนวนโรงเรียน, บัณฑิต, ถูสอน, อาสาสมัครของโรงเรียนสามัญศึกษา และ วิทยาลัยสงฆ์ ทั่วประเทศในสิงปี 2023-2024							
ล/ก	โรงเรียน	จ/บ วิทยาลัย	จ/บ บัณฑิต	จ/บ ถูสอน	จ/บ อาสาสมัคร	บัณฑิต	อาสาสมัคร
1	มัธยมศึกษา	15	129	3,125	180	95	42
2	มัธยมศึกษาตอนปลาย	4	30	902	32	33	17
3	มัธยมศึกษาตอนต้น	35	154	3,141	142	121	80
รวมทั้งหมด		54	313	7,168	354	249	139
4	ประถม	7	14	272			
5	วิทยาลัย	2	19	331	48	13	10
รวมทั้งหมดทั่วประเทศ		63	346	7,771	402	262	149

ในตาราง 1 ให้ข้อมูลว่าระหว่าง ค.ศ.2023-2024 มีจำนวน โรงเรียนพระสงฆ์ทั่วประเทศลาวมีทั้งหมด 63 แห่ง จำแนกเป็น (1) โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ มีจำนวน 15 แห่ง จัดการศึกษาครบตั้งแต่ ม.1-ม.7 อาทิ โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดผาโอ วัดภูควาย หลวงพระบาง โรงเรียนวัดตงโดก หลวงพระบาง เป็นต้น (2) โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์ มีมัธยมสงฆ์ตอนปลายจำนวน 4 แห่ง จัดการศึกษาสำหรับ ม.ปลาย คือ ตั้งแต่มัธยม 5-7 อันประกอบด้วย โรงเรียนวัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทร์ (พระคันธศีล จันทร์สุ

วงศ์ และคณะ, 2564) โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดเวียงพะแก้ว โรงเรียนวัดไชยะพุมิ โรงเรียนมัธยมสงฆ์
 ปลายวัดท่าหิน จำปาสัก (3) โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะ ม.1-ม.4 (4)
 โรงเรียนประถมซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์ (5) จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งลาวมีวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ที่จัด
 การศึกษาระดับปริญญาตรี โดยเป็นสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา และภาษาอังกฤษ ที่วัดองค์คือ นคร
 หลวงเวียงจันทร์ และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก จำนวนนักศึกษาที่เป็นพระสงฆ์สามเณรทั้งหมด 7,771 องค์
 โดยมีครูจำแนกเป็นรัฐกร คือผู้ที่ได้รับเงินเดือนจากหลวงเต็มจำนวน จำนวน 402 คน และครูพระ จำนวน
 262 รูป โดยรัฐจัดสรรงบประมาณเป็นนิตยภัตสนับสนุนส่วนหนึ่งประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ และครูผู้ช่วย
 สอน 149 รูป/คน ซึ่งจะถูกรับรองเป็นครูพระหรือครูรัฐกรต่อไป (ตามตาราง 1)

ภาพที่ 3 โรงเรียนสมบุญสงฆ์วัดภูควาย หลวงพระบาง
 (ภาพคณะสังคมาศสตร์ วันที่ 29 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 4 ผู้บริหารคณาจารย์คณะสังคมาศสตร์ ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ณ โรงเรียนมัธยมวัดมหา
 พุทธวงศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทร์ สปป.ลาว (ภาพคณะสังคมาศสตร์ 29 กุมภาพันธ์ 2567)

จากภาพที่ 3-4 คณะผู้เขียนได้ร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์หลักสูตรในนามคณะสังคมาศสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป้าหมายเพื่อแสวงหานิสิตสงฆ์ลาว มาศึกษาต่อในคณะ
 สังคมาศสตร์ ซึ่งข้อดีคือส่วนใหญ่เป็นพระหนุ่มสามเณรน้อยที่เข้าเรียนในการภาคการศึกษาปกติ มี
 หลักสูตรภาษาไทยที่นักเรียนสามารถเข้ารับการศึกษาคือได้ เพราะจากการพูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียน ที่มี
 ประสบการณ์มาเรียนที่ประเทศไทย ส่วนใหญ่จะพูดไทยได้ ดังเช่นกรณีที่เราไปที่วัดไชยะพุมาราม สะหวัน
 เขต สปป.ลาว ท่านสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และปริญญาโทอีก 2 รูป
 จะเล่าว่าเขียนภาษาไทยประมาณ 1 เดือนก็สามารถเขียนได้ รวมทั้งการพูดการอ่าน ก็สามารถใช้ได้เลย

จึงทำให้เป็นข้อเด่นว่านิสิตสงฆ์ลาวกับการเข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลคล้ายกันว่าสามเณรที่ศึกษาจะลาสิกขา และเข้าสู่ภาคแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่คณะของพวกเราซึ่งประชาสัมพันธ์หลักสูตรก็ได้ชวนให้มาเรียนหนังสือ 3-4 ปี เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาและประเทศชาติด้วย

ภาพที่ 5 คณะผู้เขียนพบกับผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ท่านคำพอน จันทะลังสี ตำแหน่งรองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก) ที่วัดหลวงปากเซ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการศึกษาสงฆ์ที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก และเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ในลาว และภาพฝั่งผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก (ภาพคณะผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ในส่วนการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่ปรากฏในงานศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สายสะหมอน คำพวง,ชวนคิด มะเสนะ, 2563) ในงานศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (แสงสะหวัน สิลิจันโท, 2563) ที่ในงานศึกษารวมทั้งสัมภาษณ์และสังเกต หมายถึงว่าสถาบันการศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนให้กับสังคมประเทศชาติและพระศาสนาลาว แต่อีกนัยหนึ่งก็ยังมีข้อที่ต้องพัฒนาทั้งในส่วนของบุคลากรครู ที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาเพิ่มขึ้น สวัสดิการกลไกสำหรับส่งเสริมการบริหารงานและบริหารวิชาการแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนางานวิชาการ เป็นต้น โดยทั้งหมดเป็นการสะท้อนคิดผ่านการพูดคุยและงานที่มีผู้ศึกษาไว้ แต่หัวใจสำคัญคือสถาบันการศึกษาเป็นสถานที่สำคัญของลาวในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สงฆ์ในประเทศลาว

การจัดการศึกษาสงฆ์โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมาราม สะหวันเขต

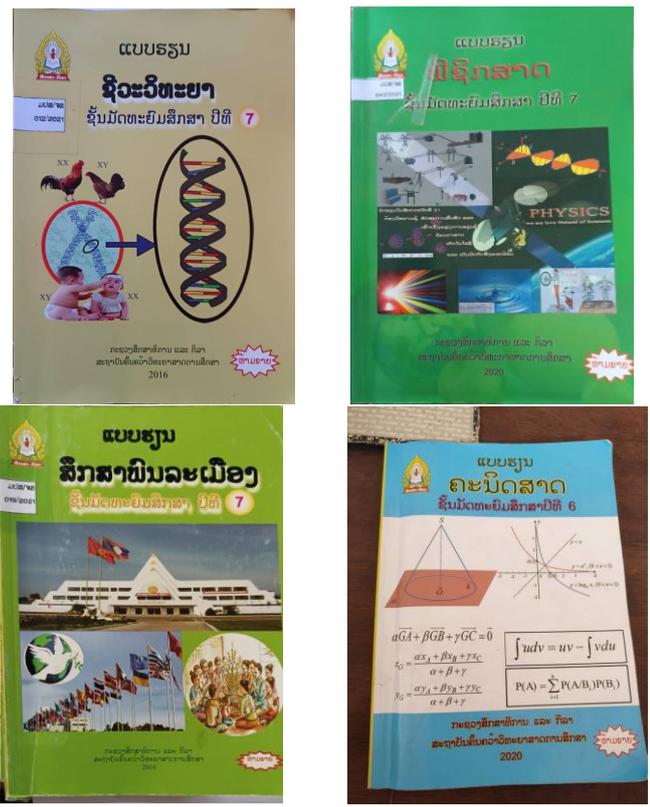
คณะพวกเราได้พบกับผู้บริหารคณาจารย์ อาทิ พระอาจารย์มาลี กอนอุไร (2567) ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวันเขต และหัวหน้าคณะกรรมการด้านการต่างประเทศ อาจจะมีด้วยท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกจากประเทศไทย คือที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงถูกแต่งตั้งให้เป็นฝ่ายการต่างประเทศของระบบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย พระอาจารย์สอระลิน ไสสะหวัน (2567) รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายพระสงฆ์ พระอาจารย์อ่างคำ บุตสมหวัง (2567) ที่จบการสอนภาษาอังกฤษมา

เป็นครูผู้สอน พระอาจารย์โอดะ วิลันดอน (2567) จบปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในฐานะครูผู้สอนพระพุทธศาสนา ท่านเพ็ดสะไหม คุณทิจัก (2567) รัฐกรและรองผู้อำนวยการฝ่ายฆราวาส ที่ให้ข้อมูลว่าสอนเกี่ยวกับเคมี รวมไปถึง ท่านอาโนลาด พิมใจหาญ (2567) เจ้าหน้าที่การศึกษาเขตสะหวันเขต ที่จะให้คำแนะนำกับนักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษา ม.7 โดยข้อมูลที่ได้จากผู้บริหารจะมีนักเรียนมีนักเรียนประมาณ 250 รูป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสามเณรในเขตสะหวันเขตที่มีวัดอยู่หลายสิบวัดในเขตเมืองสะหวันเขต มีครูจำนวนกว่า 21 คน โดยมีครูฆราวาสที่เป็นรัฐกร 12 คน ทำหน้าที่สอนโดยครูฆราวาสเรียกว่า “รัฐกร” รับรายได้จากงบประมาณแผ่นดิน 100 เปอร์เซ็นต์ ส่วนพระสงฆ์จะได้รับบสนับสนุนประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ โดยจัดการศึกษาตั้งแต่มัธยมสงฆ์ตอนปลาย ระดับ ม.5-7 โดยโรงเรียนถือเป็นกลไก การพัฒนาการศึกษาสงฆ์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศลาว สอบถามได้ข้อมูลว่าพระภิกษุสามเณรที่มาเรียนจะพักอาศัยอยู่ในบริเวณวัดที่อยู่ในสะหวันเขต ประมาณ 80 วัด

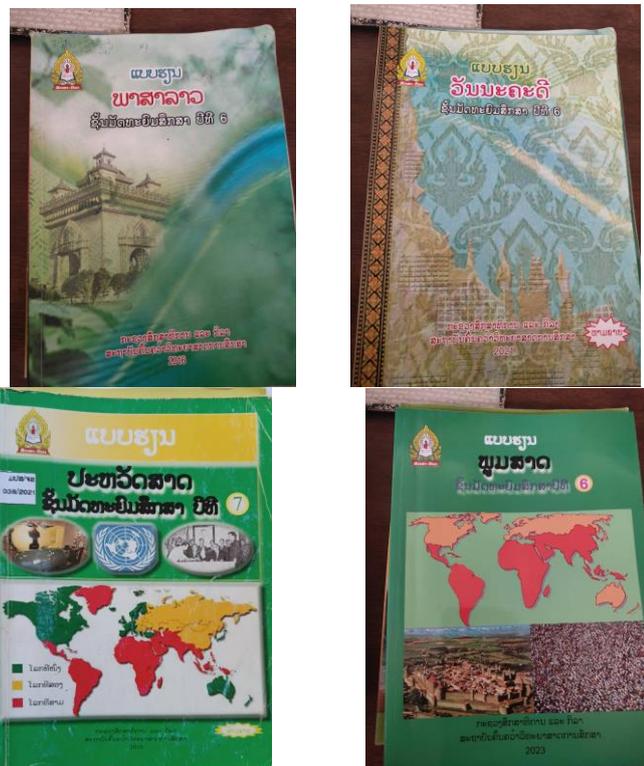

ภาพที่ 6 การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแนะนำการศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย และผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษามาให้คำแนะนำก่อนสอบ (ภาพผู้เขียน 16 พฤษภาคม 2567)

คณะประชาสัมพันธ์หลักสูตรของคณะสังคมศาสตร์ มจร (พระนครศรีอยุธยา) พบกับผู้บริหาร คณาจารย์ ดร.พระอาจารย์มาลี กอนอะไล (อายุ 42 ปี) ผู้อำนวยการโรงเรียน สำเร็จการศึกษาสาขาบริหาร การศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พระอาจารย์โอเด วิสันดอน (อายุ 37 ปี 1986/2529) ที่ สำเร็จการศึกษาปริญญาโทสาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สอบถามการเรียน การสอนของท่านท่านจะให้ข้อมูลว่าสอนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น บาลี ธรรมะ อภิธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อาจารย์เพ็ชระใหม่ คุณทึจก จบปริญญาตรีสาขา ครุสอนภาษาอังกฤษ จากวิทยาลัยครูสุวรรณเขต ที่สอนในรายวิชาภาษาอังกฤษ เมื่อสอบถามลง รายละเอียดเข้าไปอีกจะพบว่า จำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสงฆ์ คือสำเร็จ ม.7 ประมาณ 70 รูป โดยประมาณ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยถ้านับก็ถือว่า เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะเข้าสู่ภาคแรงงาน ส่วนไปศึกษาต่อก็จะลาสิกขาแล้วไปศึกษาในมหาวิทยาลัย แห่งชาติลาวที่เวียงจันทน์ เป็นต้น และอาจมีส่วนน้อยไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยสงฆ์นครพนม กรณีที่ไม่ได้ลา สิกขา ด้วยเหตุผลว่าผู้บริหารมประสบการณ์และเครือข่ายอยู่ที่นครพนม รวมทั้งมีประสบการณ์ว่ารุ่นพี่เคย ไปศึกษาแนะนำจึงไปศึกษาดังกล่าว เป็นต้น

ภาพที่ 7 วิชาเรียนสำหรับนักเรียนสงฆ์ ม.7 เมื่อสอบถามแล้ววิชาจะเหมือนกัน เช่น ชีววิทยา ฟิสิกส์ ศึกษาพลเมือง คณิตศาสตร์ เป็นต้น (ภาพผู้เขียน, 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 8 วิชาเรียนสำหรับนักเรียนสงฆ์ ม.7 เมื่อสอบถามแล้ววิชาจะเหมือนกัน เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และภาษาลาว เป็นต้น (ภาพผู้เขียน, 17 พฤษภาคม 2567)

ตารางที่ 2 รายวิชาที่ใช้ในการจัดการศึกษา

รายวิชาระดับ มัธยมศึกษา	รายวิชา พระพุทธศาสนา	เป้าหมายการเรียนรู้
จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ข้อมูลของการจัดการศึกษาจะ พบว่ามีรายวิชาที่ศึกษา อาทิ ศึกษา สังคม หน้าที่พลเมือง ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เป็นต้น	ในส่วนรายวิชาทางด้าน พระพุทธศาสนาจะประกอบด้วย (1) บาลี ธรรม วินัย พระสูตร วินัย อภิธรรม สังคิตติคาถา เป็นต้น	3 ลักษณะของการศึกษา (1) ลักษณะ ขนาด (2) ลักษณะวิเยะยาสาด และทันสมัย (3) ลักษณะ มหาชน เป็นต้น -ลักษณะพื้นฐาน (1) คุณสมบัติ การศึกษา (2) ปัญญาศึกษา (3) แรงงานศึกษา (4) พละศึกษา (5) ศิลปศึกษา

จากตาราง 2 จะเห็นว่าวิชาที่จัดการศึกษาจะแบ่งเป็น 2 ส่วนสำหรับโรงเรียนมัธยมสงฆ์ อันประกอบด้วยวิชาสามัญ ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนทั่วประเทศ และพิเศษสำหรับโรงเรียนมัธยมสงฆ์คือการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อให้เรียนรู้พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นวิชาที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ดังปรากฏตามตาราง ซึ่งไปสัมพันธ์กับแนวคิดในเรื่องเป้าหมายของการจัดการศึกษา ดัง

ปรากฏตามภาพที่ 8 ที่ว่าด้วย 3 ลักษณะของการศึกษา (1) ลักษณะขนาด (2) ลักษณะวิยยะสาตและทันสะไหม (3) ลักษณะมหาชน เป็นต้น

ภาพที่ 9 แนวคิดปณิธานที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาทั้งในส่วนของรัฐ และศาสนาที่เป็นรัฐสังคมนิยมจึงมีเป้าหมายประหนึ่งเป็นฐานในการพัฒนาชาติ (ภาพคณะผู้เขียน, 17 พฤษภาคม 2567)

จากภาพผู้เขียนเห็นในหลาย ๆ โรงเรียนหรือสถานศึกษา จะมีข้อความที่ติดไว้ ประหนึ่งเป็น Mission ของการศึกษาที่เนื่องด้วยรัฐ ที่เขียนเป็นข้อความว่าหลักพื้นฐานของการศึกษาอันประกอบด้วย (1) คุณสมบัตินักศึกษา (2) ปัญญาศึกษา (3) แรงงานศึกษา (4) พละศึกษา (5) ศิลปะศึกษา โดยภาพรวมของการจัดการศึกษาทำให้เห็นว่ามีประเด็นน่าสนใจอันประกอบด้วย และอีกข้อความหนึ่งเขียนว่า “ลักษณะของการศึกษาชาติ” อันประกอบด้วย (1) ลักษณะชาติ (2) ลักษณะวิทยาศาสตร์และทันสมัย (3) ลักษณะมหาชน โดยปณิธานของการศึกษาจึงเท่ากับว่าเป็นหัวใจสำคัญหรือทิศทางของการศึกษาทั้งในส่วนของการศึกษาพระพุทธศาสนาและการศึกษาชาติดังที่ปรากฏแนวคิดที่ว่าพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาต้องเป็นส่วนหนึ่งของรัฐและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศในระบบการปกครองด้วยเช่นกัน สอดคล้อง

กับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตรา 2 (THE NATIONAL ASSEMBLY OF THE LAO PDR *วัตทะท่ามะบุญແຫ່ງສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ*, 2015) ได้กล่าวว่าการศึกษาคือกระบวนการวิวัฒนาการการเรียนรู้การสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และการค้นคว้า ทฤษฎีพฤติกรรม เพื่อสร้างคนให้มีการขยายตัวอย่างรอบด้านมีคุณสมบัติมีความรู้ความสามารถมีวิชาชีพที่มีสุขภาพดีมีศิลปะมี ระเบียบวินัยมีความรักชาติรักระบอบประชาธิปไตยประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการของภารกิจปกป้องรักษาและพัฒนาประเทศชาติ (THE NATIONAL ASSEMBLY OF THE LAO PDR *วัตทะท่ามะบุญແຫ່ງສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ*, 2015)

บทสรุป

การจัดการศึกษาสงฆ์ลาว และการจัดการศึกษาสงฆ์ที่โรงเรียนวัดไชยะพุมิ สะหวันเขต เป็นภาพสะท้อนของการศึกษาสงฆ์ที่กำลังพัฒนา หรือมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้กับสังคม ประเทศชาติ และศาสนา ที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้ รัฐจึงเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมให้วัดวัดและพระพุทธศาสนาจึงเข้ามาเป็นการเติมช่องว่างให้เกิดขึ้นสำหรับการศึกษาสงฆ์และการศึกษาชาติ ซึ่งจึงเป็นการจัดการศึกษาโดยรัฐ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ที่เข้าไปสนับสนุนส่งเสริมโดยครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณจากรัฐ เรียกว่า “รัฐกร” ทำหน้าที่สนองงานโดยรัฐ และการจัดการศึกษาอาจใช้คำว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เนื่องด้วยวัดและพระสงฆ์ จึงทำให้การจัดการศึกษายังเป็นไปตามสภาพแวดล้อมโดยกลุ่มเป้าหมายเป็นพระสงฆ์สามเณรในพระพุทธศาสนาในประเทศลาวดังปรากฏ

เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ / วารสาร

- พระคันธสีล จันท์สุวงศ์ และคณะ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอภิปิธาต 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *Journal of Modern Learning Development*. 6 (3),266-281.
- พระจันดา เคนสักดา และคณะ. (2566). กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 13 (4), 121-135.
- พระบุญจันทร์ จันทมโม่ (จันทสิทธิ์) และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*. 6 (3), 608-624.
- พระมหาวิรัตน์ วิจกขโณ (วิไลจักร์). (2563). ศึกษาแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว. *วารสารศึกษิตาลัยวัดศรีสุมงคล*. 1 (2),15-28.
- พระวิไลวอน วิรปัญญา. (2560). บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 2 (3),54-65.
- สายสะหมอน คำพวง, ขวนคิด มะเสนะ. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*. 20 (3), 23-33.

แสงสะหวัน สิริจันโท. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารบริหาร การศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 20 (3), 35-46.

THE NATIONAL ASSEMBLY OF THE LAO PDR. (2015). *ວັດຖະທຳມະນູນແຫ່ງສາທາລະນະ ວັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ*. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://na.gov.la/>

2. บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์. พระอาจารย์มาลี กอนนุโร. (2567). ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวันเขต. เมื่อ 16 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. พระอาจารย์สอรระสิน ไสสะหวัน. (2567). รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวันเขต. เมื่อ 16 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. พระอาจารย์อ่างคำ บุตสมหวัง. (2567). ครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวันเขต. 16 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. พระอาจารย์โอเด วิลันดอน. (2567). ครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวันเขต. 16 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. ท่านเพ็ดสะไหม คุณทิจัก. (2567). รัฐกรรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดไชยะพุมิ สะหวัน เขต. 16 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. ท่านอาโนลาด พิมใจหาญ. (2567). เจ้าหน้าที่การศึกษาเขตสะหวันเขต. 16 พฤษภาคม 2567. สัมภาษณ์.

สัมภาษณ์. ท่านคำพอน จันทะลังสี. (2567). รองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก). วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก วัดหลวงปากเซ. 17 พฤษภาคม 2567.

สัมภาษณ์. อาจารย์จำปา รัตนสุวรรณผล. (2567). หัวหน้าภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม (ศิษย์เก่า เอกภาษาอังกฤษ มจร วิทยาเขตเชียงใหม่). เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567.

สัมภาษณ์. อาจารย์มงคล วัฒนา. (2567). หัวหน้าแผนกบริหาร คณะเศรษฐศาสตร์และการท่องเที่ยว (ศิษย์เก่า พช.บ.บริหารรัฐกิจ มจร ส่วนกลาง). เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567.

ชาวไทยเชื้อสายจีน: วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม Thai-Chinese People: Cultural Way of Life

พระก้องเกียรติ สุวตฺตณปญฺโญ¹ Phra Kongkiat Suvatthanapanyo

พระมหาสุรศักดิ์ ภูริโก² Phramaha Surasak Pooriko

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอต้นกำเนิดและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องของความขยัน ซื่อสัตย์ ซื่อตรงและการรักษาประเพณีอันยาวนานของตน การตั้งรกรากในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งผู้อพยพชาวจีนได้ผสมผสานความเชื่อและประเพณีอันทรงคุณค่าของตนเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างกลมกลืน จึงทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและมรดกอันทรงคุณค่า ด้วยเหตุนี้ เทศกาลของชาวจีนจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวไทย การอพยพของชาวจีนได้แพร่กระจายอิทธิพลทางวัฒนธรรมของตนไปทั่วประเทศ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและสวยงามของชาติ

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, ชาวไทยเชื้อสายจีน

Abstract

This article aims to propose the origin and cultural lifestyle of the Chinese-Thai people who immigrated to Thailand, known for their diligence, honesty, integrity, and preservation of their long history settling in various regions of Thailand. The Chinese immigrants have harmoniously blended their cherished beliefs and traditions with local culture, resulting in a distinct identity and rich heritage. Consequently, Chinese festivals have become an integral part of Thai life. The Chinese diaspora has infused the nation with their cultural influences, forming a cornerstone of the country's diverse and vibrant cultural landscape.

Keywords: Culture, Thai of Chinese Origin

บทนำ

วัฒนธรรม คือ รากฐานแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ สะสม สืบทอด และถ่ายทอดที่ต่อเนื่อง เป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และความเป็นอยู่ของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นเสมือนวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่รวมตัวกัน สร้างแบบแผนและค่านิยมในการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัฒนธรรมมีทั้งในเชิงนามธรรม เช่น ความเชื่อ ค่านิยม และในเชิงรูปธรรม เช่น ประเพณี เทศกาล และ ศิลปะ มนุษย์สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในการดำรงอยู่และตอบสนองความต้องการทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มี

นอกจากนั้น วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม ขณะเดียวกันก็กำหนดวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมด้วย ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของ ประชาชนและความก้าวหน้าของสังคม หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ล้าหลัง พฤติกรรมที่ไม่ดี หรือค่านิยมที่ไม่ เหมาะสม สังคมนั้นก็ยากที่จะเจริญก้าวหน้าได้ ดังนั้น การรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีงามจึงเป็นสิ่ง สำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมที่เจริญรุ่งเรืองและยั่งยืน

การอพยพเข้ามาของชาวจีนก่อให้เกิดการรวมตัวกันจนเกิดเป็นชุมชนชาวจีน เป็นที่ทราบกันดีว่า ชาวจีนแม้อยู่ห่างไกลจากถิ่นฐานเดิมแต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิมโดยถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีน กล่าวคือ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทย โดยทั่วไป นั้นชาวจีนจะรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน ชาวจีนแม้จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเก่า โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น มีการแห่เจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติ ในประเทศจีน เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน ชาวจีน บางส่วนได้แต่งงานคนไทยและตั้งรกรากถาวรอยู่ในประเทศไทย ทำให้เกิดการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง คนไทยได้มีการรับเอาภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมจีนไปปฏิบัติในหลายเรื่อง บางอย่างได้มีการผสมผสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของไทย เห็นได้ ชัดเจนว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชได้ถือปฏิบัติประเพณีของบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงช่วง เทศกาลก็จะมีการจัดกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน และยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น แต่ถึง กระนั้นชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในสังคมไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ น่าศึกษาว่าคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช มีการปรับตัวอย่างไร เพื่อสามารถที่จะสืบทอด อารังรักษาไว้ ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีจีน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถปรับตัว ให้เข้ากับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน ตลอดระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์ ชาวจีนมีความผูกพันกันในฐานะแห่งความเป็นคนจีน ไม่ใช่ ด้วยเชื้อชาติหากแต่เป็นวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมของจีนนี้เองที่เป็นสื่อสากลสำหรับชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นชาว มณฑลไหนหรือไปอยู่ที่ประเทศใดก็ตามวัฒนธรรมก็สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในฐานะที่มีความเป็นจีน เข้าไว้ด้วยกัน (ภัทรภร สุวรรณจินดา, 2560)

คนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาเมืองไทยนั้น ไม่ได้มาเพื่อเบียดเบียนคนไทย หรือเกียจคร้าน มอง หาผลประโยชน์โดยวิธีทางที่ไม่สุจริตในเมืองไทย หากเป็นกลุ่มคนที่ขยันหมั่นเพียรและมีคุณธรรม ความ เชื่อสัจย์สุจริต กลุ่มชาวจีนพวกนี้ได้ตั้งเนื้อตั้งตัวที่เมืองไทยจากเสื่อผืนหมอนใบ ทำงานอย่างขยันหมั่นเพียร สร้างธุรกิจใหญ่โตขึ้นมาที่แผ่นดินไทยทำให้เศรษฐกิจของไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านเห็น ว่า ไม่ว่าจะคนชาติใดก็ตาม ถ้าหากว่ามีความขยันหมั่นเพียรและความเชื่อสัจย์สุจริตในการทำงานในการ ดำเนินชีวิตจึงย่อมจะประสบความสำเร็จ (Xu Weijie, 2555)

คนไทยเชื้อสายจีนมีเทศกาลที่สำคัญให้ปฏิบัติหลายเทศกาล แต่ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ให้ทัศนคติ ค่านิยม วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนถูกกลืนกลายไปกับสังคมและวัฒนธรรมแบบไทย ส่งผลให้เทศกาลบางอย่างได้เสื่อมสลายลงไปถึงแม้คนไทยเชื้อสายจีนจะยังคงยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณีแบบจีนอยู่แต่ก็ได้มีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมตามแบบไทย ทั้งนี้คนไทยเชื้อ สายจีนสามารถปรับตัวตามสภาพสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยเชื้อสาย

จีนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของการไหว้ ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนจะใช้วิธีการขัดเกลาลูกหลานแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม การขัดเกลาแบบทางตรงนั้นผู้ใหญ่จะใช้วิธีการเล่า อธิบาย สั่งสอนลูกหลานผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ การขัดเกลาแบบทางอ้อมผู้ใหญ่จะทำให้ลูกหลานดูเป็นตัวอย่าง ช่วงเทศกาลจะเป็นช่วงที่คนไทยเชื้อสายจีนจะได้สั่งสอนลูกหลานผ่านการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลูกหลานได้ซึมซับถึงขนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีน และได้ระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (ภัทรภร สุวรรณจินดา, 2560)

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนในฐานะที่เป็นลูกหลานชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทย จึงมีความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ประวัติ ความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีน ตลอดจนวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลในการอนุรักษ์และส่งเสริมให้คงอยู่กับวัฒนธรรมทางสังคมในปัจจุบันสืบไป

ความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีน

สุภาจิตจีนได้กล่าวไว้ว่า “ที่ไหนมีควันไฟ ที่นั่นมีคนจีนอาศัยอยู่” นั้นหมายความว่าชาวจีนมีอยู่ในทุกหนแห่งของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก กอปรกับประวัติศาสตร์ของจีนนับพัน ๆ ปี ทั้งด้านการเมืองการปกครองที่ต้องการขยายดินแดนด้วยการทำศึกสงคราม ด้านระบอบวิถีชีวิตที่มีอารยธรรมในการดำรงชีพและการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรม ด้านปรัชญาและชุดความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น การดำรงอยู่ของชาวจีนที่มีทั้งตั้งรกรากถิ่นฐานในมาตุภูมิและอพยพย้ายถิ่นแพร่กระจายไปทั่วโลก จึงได้นำระบบวิถีคิด ชุดความรู้และวัฒนธรรมที่ได้รับการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นติดตัวไปด้วย มีนักวิชาการและนักวิจัยจำนวนมากไม่ยอมน้อยที่ศึกษาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวิถีคิด ภูมิปัญญาและการดำรงอยู่ของชาวจีนในทุกตำแหน่งแห่งหน รวมถึงอัตลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์จีน (จรรยา เหลียวตระกูล, 2559)

ชาวจีนได้อพยพเข้ามาในดินแดนสยามอย่างไม่ขาดสาย เนื่องด้วยสาเหตุทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในของจีนเอง เหตุจูงใจที่สำคัญอีกหลายประการที่ทำให้ชาวจีนเข้ามาอยู่ในไทย เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองซึ่งเป็นที่ทางในการทำมาหากิน นโยบายทางเศรษฐกิจของไทยความปลอดภัยของสถานการณ์บ้านเมือง และสภาพสังคมที่เอื้อต่อการปรับตัวของชาวจีนให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยที่รัฐต้องการชาวจีนให้เข้ามาช่วยสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวจีนมีความรู้และประสบการณ์ด้านการค้าขาย การต่อเรือ และการเดินเรือ ซึ่งเป็นงานที่คนไทยไม่มีความถนัด ในช่วงรัชกาลที่ 2 ได้มีการเริ่มว่าจ้างแรงงานชาวจีนมาทำงานโยธาให้แก่รัฐแทนการใช้แรงงานไพร่เกณฑ์ตามแบบเดิม เพราะชาวจีนมีความขยันและความอดทน ขณะที่ไพร่ชอบทำสวนไร่นา หรือประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษมากกว่า ชาวจีนอพยพส่วนใหญ่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในกรุงเทพฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสให้ชาวจีนได้แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มากกว่าที่อื่น ย่านที่คนจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินมากที่สุด คือ ย่านสำเพ็ง จึงทำให้สำเพ็งเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ชาวจีนผู้นิยมทำการค้าและมีความชำนาญทางการค้าอยู่แล้วก็ได้ใช้ที่อยู่อาศัยของตนเองเปิดเป็นร้านค้าจำหน่ายสินค้านานาชนิด สำเพ็งจึงเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญแห่งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ (ปิยนาด บุนนาค, 2542) นอกจากนี้ ปัญหาทางการเมืองเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เร่งให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศมากขึ้น ในสมัยที่จีนปกครองด้วยระบบกษัตริย์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์

ใหม่ มักเกิดความวุ่นวายตามมาเสมอ เช่น ในปี พ.ศ. 2187 เมื่อชาวแมนจูจากแมนจูเรียทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีนบุกยึดกรุงปักกิ่ง ขณะนั้นราชวงศ์หมิงกำลังเผชิญกับความไม่มั่นคงทางการปกครอง ทำให้เกิดการจลาจลและชาวแมนจูสามารถสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นมาปกครองจีนแทนราชวงศ์หมิง ชาวจีนเห็นว่าชาวแมนจูเป็นคนต่างชาติที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ทำให้ไม่พอใจการปกครองของราชวงศ์ชิง ซึ่งผู้ปกครองในราชวงศ์ชิงยังปกครองและปฏิบัติต่อชาวจีนที่ต่อต้านอย่างรุนแรง ชาวจีนเหล่านี้จึงลี้ภัยทางการเมืองไปซ่อนตัวอยู่ตามป่าและตั้งรกรากอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน

จีนเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทางตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและมีความเจริญรุ่งเรืองมานานนับพันปี มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล และมีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก รวมทั้งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยมีแหล่งอารยธรรมที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ ลุ่มแม่น้ำฮวงโห และลุ่มน้ำแยงซี อารยธรรมจีนมีอิทธิพลอย่างสูงต่อชาติอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย โดยแผ่ขยายอิทธิพลออกไปครอบคลุมประเทศต่าง ๆ เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลี รวมทั้งขยายอิทธิพลลงมาจากทิศใต้ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนาม ลาว พม่า กัมพูชา และไทย อารยธรรมของจีนดังกล่าวถ่ายทอดมายังประเทศเหล่านี้ด้วยการค้าขาย การอพยพ และการยึดครองดินแดน โดยเฉพาะการอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ จนสามารถผสมผสานและกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิมของประเทศเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ชาวจีนมีความต้องการสินค้าประเภทของป่า เช่น ไม้หอม ขี้ผึ้ง เป็นต้น จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ตัวชาวจีนก็ต้องการนำสินค้าของตน จำพวกผ้าแพร ผ้าไหม และเครื่องประดับ เข้ามาขายยังดินแดนเหล่านี้ด้วยเช่นกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2550)

ประวัติความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย ในสมัยสุโขทัยจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวจีนได้เดินทางมาประเทศไทย เพื่อการติดต่อค้าขายเป็นสำคัญ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนชาวจีนที่เดินทางเข้ามาได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาประเทศให้เป็นแบบตะวันตก จึงมีความต้องการแรงงานคนจีนมากขึ้น (ทวี ธรรมวงศ์เสรี, 2517) ประเทศจีนกับประเทศไทย มีการติดต่อค้าขายกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีแต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า มีชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยสมัยนั้น จนกระทั่งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นสมัยที่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และขุนนางไทย ซึ่งมีความนิยมสินค้าจากประเทศจีนในสมัยดังกล่าว พ่อค้าจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งทางภาคใต้ ภาคกลาง แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำท่าจีน และหัวเมืองชายทะเล ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงตั้งกรมพระคลังสินค้าขึ้น เพื่อเป็นหน่วยกลางในการติดต่อค้าขายและจัดเรือสำเภาลงไปค้าขายกับประเทศแถบตะวันออก ในการนี้ทางการไทยได้จ้างชาวจีนเป็นพนักงานในกรมพระคลังสินค้าของไทยเป็นจำนวนมาก

ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย เป็นพวกที่มาจากบริเวณฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน คือ บริเวณมณฑลฝูเจี้ยน มณฑลกวางตุ้งและเกาะไหหลำ บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบทำการเพาะปลูกได้เพียงเล็กน้อย คือ ราวร้อยละ 7 ของพื้นที่ทั้งหมดในบริเวณนี้ และมีภูเขาคั่นอยู่ ทำให้การไปมาติดต่อภายในประเทศไม่สะดวก ชาวจีน ในบริเวณนี้จึงอพยพออกไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในต่างประเทศ โดยทิ้งครอบครัวไว้ในประเทศจีน ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวที่อพยพไปทำมาหากินในต่างประเทศ ส่งเงินทองที่หาได้ไปจุนเจือครอบครัวของตนในประเทศจีนอยู่เสมอ ชุมชนชาวจีนในต่างประเทศจึงเกิดขึ้นควบคู่กันไปกับชุมชนชาวจีนในประเทศจีน ซึ่งเป็นครอบครัวของชาวจีนที่

อพยพออกไปทำมาหากินในต่างประเทศ ลักษณะที่แตกต่างกันคือ ชุมชนชาวจีนในบริเวณฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีนนั้น ส่วนใหญ่เป็นเทศหญิงและเลี้ยงตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยรายได้จากธุรกิจของบรรดาหัวหน้าครอบครัวที่ไปตั้งชุมชนชาวจีนขึ้นในต่างประเทศ

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนที่กระจายไปยังทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทำให้มีชุมชนชาวจีนกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเฉพาะกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคกลางส่วนอื่น ๆ รวมทั้งภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ สำหรับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพอยู่ในดินแดนไทยนั้น สามารถแบ่งออกได้ 5 กลุ่มภาษา โดยเรียงลำดับตามจำนวนชาวจีนที่อยู่ในไทยจากมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด ดังนี้ 1) ชาวจีนแต้จิ๋ว 2) ชาวจีนฮากกา (แคะ) 3) ชาวจีนไหหลำ 4) ชาวจีนกวางตุ้ง และ 5) ชาวจีนฮกเกี้ยน (สุชาติ แสงทอง, 2560)

ประเทศไทยกับประเทศจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาช้านาน ชาวจีนได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากอยู่ที่ไทยมาแต่โบราณ ชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาในสังคมไทยประกอบไปด้วย 5 กลุ่มใหญ่ ซึ่งอพยพมาจากทางใต้ของจีน คือ จีนฮกเกี้ยน จีนแต้จิ๋ว จีนกวางตุ้ง จีนแคะ และจีนไหหลำ ชาวจีนเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของไทย โดยเฉพาะจีนแต้จิ๋วซึ่งจัดได้ว่ามีจำนวนประชากรหนาแน่นกว่าจีนอีก 4 กลุ่ม สาเหตุของการอพยพออกมาก็เพราะจีนมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ที่ทำกินก็มีน้อย และประสบภัยธรรมชาติอย่างต่อเนื่องจนเกิดภาวะขาดแคลน ชาวจีนจากแถบนี้จำนวนมากจึงต้องอาศัยเรือสินค้าเดินทางเข้ามาทำมาหากินในเมืองไทยชาวจีนจำนวนมากได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งชาวจีนได้รับพระกรุณาจากพระมหากษัตริย์ไทยเป็นอย่างสูงต่อชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งรกราก ทำมาหากินในประเทศไทย ทรงให้สิทธิชาวจีนเท่าเทียมกับคนไทยในการประกอบอาชีพ ทั้งการค้าขาย การทำเกษตรกรรม การเดินเรือ ชาวจีนได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ได้รับสิทธิพิเศษในไทยอย่างเสรี ถึงอย่างไร ชาวจีนยังคงรำลึกถึงบรรพบุรุษและยังรักษาประเพณีดั้งเดิมของตนไว้ (ภัทรภร สุวรรณจินดา, 2560)

การอพยพและย้ายถิ่นฐานของชาวจีน เนื่องด้วยปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความวุ่นวาย เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีชาวจีนเดินทางอพยพ และเหตุจูงใจบางอย่างทำให้ชาวจีนเข้ามาอยู่ในไทย เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ ช่องทางการทำมาหากิน นโยบายทางเศรษฐกิจ ความปลอดภัย และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการปรับตัวของชาวจีนเพื่อความอยู่รอด

ความเชื่อและประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน

ลักษณะความเชื่อทางศาสนาของคนจีนในประเทศไทยผสมผสานความเชื่อของพุทธศาสนา การบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และการนับถือเทพเจ้า ความเชื่อดั้งเดิมที่คนจีนรับมาจากบรรพบุรุษที่สำคัญ อาทิ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พุทธศาสนามหายาน การนับถือเทพเจ้า เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้ปฏิบัติไปตามความเชื่อนั้น เพราะเมื่อเราเชื่ออย่างไรรักจะแสดงพฤติกรรม เพื่อตอบสนองต่อความเชื่อนั้น พฤติกรรมเหล่านี้อาจจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้ามข้อปฏิบัติต่าง ๆ ตลอดจนแนวการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสุข การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องผจญกับภัยธรรมชาติ ทำให้มนุษย์มีความเชื่อว่าอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลี้ลับบันดาลให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น มนุษย์จึงเชื่อว่าอำนาจนั้นเป็นผู้กระทำ ดังนั้นจึงหาวิธีการที่จะได้รับ

ความปลอดภัยโดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้อำนาจเหล่านั้นปราณี และประกอบพิธีกรรม เพื่อแสดงความกตัญญูเมื่อได้รับประโยชน์จากอำนาจเหล่านั้น

ความเชื่อและพิธีกรรมของคนจีนพบว่า จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อดังกล่าวได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ผี วิญญาณ เทวดา เทพเจ้า ฯลฯ เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยจากอำนาจเหล่านั้น จึงคิดหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางเวทมนตร์คาถา หรือการบวงสรวงบูชาสิ่งต่าง ๆ การขอพรจากเทพเจ้าให้บันดาลความสุข ความสมหวังและความสำเร็จให้คุ้มครองการเดินทาง การทำมาหากิน การค้าขาย และการประกอบอาชีพต่าง ๆ และเมื่อเขาเหล่านั้นได้รับความสุข ความสำเร็จในการขอพรต่าง ๆ ก็จะมีการเซ่นไหว้บวงสรวงบูชาเพื่อขอบคุณ การกระทำดังกล่าวนี้ อาศัยการประกอบพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง และเมื่อมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาต่อเนื่องยาวนานกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสำหรับครอบครัวหรือกลุ่มคนนั้น ๆ

การมีวัฒนธรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกันในวัฒนธรรมจีน คนจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ต่างมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและการนับถือองค์เทพเจ้าหรือเซียนเพื่อเป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตซึ่งเป็นความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือว่าสามารถช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ภัยต่าง ๆ ได้ ประกอบกับสภาพปัจจุบันที่มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรมและการบริการ จึงได้มีการนำความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือในกิจการการค้าขายต่าง ๆ นอกจากนี้ ไม่ว่าจะคนจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตามก็จะนำเอาอุปนิสัย ประเพณีของตนไปด้วย โดยพยายามที่จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพไม่ว่าจะอยู่ในประเทศจีน ในชุมชนจีนโพ้นทะเลหรือในฐานะของชาวต่างชาติ ดังนั้นไม่ว่า ชาวจีนจะอพยพไปอยู่ที่ใดก็จะยังคงดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของชาติตนตลอดมา ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นจีนจึงกระจายออกไปในทุกท้องถิ่นที่คนจีนอพยพเข้าไปตั้งรกรากอยู่ (สุชาติ แสงทอง, 2560) วัฒนธรรมและประเพณีของจีนมีการสืบทอดมาและถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ดังนี้

1. เทศกาลตรุษจีน เทศกาลตรุษจีน มีจุดเริ่มต้นในประเทศจีน เมื่อชาวจีนอพยพมายังประเทศไทย ได้นำจารีตประเพณีต่าง ๆ เข้ามาด้วยอันเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ทุกกลุ่ม ทุกชาติ ทุกวัฒนธรรม โดยเฉพาะชาวจีนซึ่งได้ชื่อว่ารักษจารีตประเพณีดั้งเดิมของตนได้ดีมากชาติหนึ่งในโลก เนื่องจากประเพณีตรุษจีนมีความสำคัญกว่าเทศกาล ชาวจีนอพยพรุ่นแรก ๆ จึงนำเทศกาลตรุษจีนเข้ามายังดินแดนประเทศไทยด้วย และด้วยเหตุที่ชาวจีนอพยพยุคแรก ๆ นี้ยังมีคติความเชื่อแบบจีนดั้งเดิมก่อนยุคประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตงที่ไม่ปฏิเสธศาสนาหรือคำสอนของขงจื้อ เหลาจื่อ (เต๋า) จึงทำให้ประเพณีตรุษจีนไม่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตของชาวไทยเพราะมีพื้นฐานพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

พัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนในสังคมไทยจึงดำเนินไปอย่างราบรื่นตามลำดับ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ทรงมีพระราชนิยมในศิลปะและวัฒนธรรมจีนหลายประการ จึงเกิดปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ในพระราชพิธีสิบสองเดือนของราชสำนักไทย มีพระราชกุศลเลี้ยงพระตรุษจีนในรัชกาลนี้ นับเป็นหนึ่งเดียวในพระราชพิธีสิบสองเดือนที่มีได้อิงคติพราหมณ์อย่างพระราชพิธีอื่น ๆ ส่วนประเพณีตรุษจีนในระดับชาวบ้านนั้น มีความสอดคล้องกับพัฒนาการการอพยพของชาวจีนในสังคมของไทย มาตามลำดับจากระลอกคลื่นอพยพหลายต่อหลายครั้งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือในยุคแรก ๆ ของการใช้ชีวิตในดินแดนประเทศไทย ชาวจีนจะปฏิบัติประเพณีของตนอย่างเจียบ ๆ ตามลักษณะครอบครัวไทย-จีน ที่บิดาเป็นเงินมารดา

เป็นไทย ลักษณะวัฒนธรรมจีนโน้มเอียงมาทางไทยมากกว่า ในระยะเวลาต่อมาเมื่อครอบครัวมีลักษณะเป็นจีนแท้ ๆ คือ ทั้งบิดาและมารดาเป็นชาวจีนอพยพรุ่นแรกในประเทศไทยทั้งคู่เทศกาลตรุษจีนจึงรักษาความเป็นจีนที่เข้มข้นขึ้น ครั้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกิดภาวะสงครามเย็น รัฐบาลไทยภายใต้การบริหารประเทศของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ซึ่งเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตง จะแทรกซึมเข้ามาสู่ประเทศไทยตามทฤษฎีโดมิโน ครอบครัวจีนในไทยขณะนั้นย่อมต้องระมัดระวังตัวที่จะไม่ทำพิธีกรรมต่าง ๆ อันจะทำให้ความเป็นจีนของตนดูโดดเด่นจนเป็นที่เพ่งเล็งของทางการไทย ในภาพรวมประเพณีตรุษจีนในยุคนี้จึงจัดกันอย่างไม่อีกทีกันนัก ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เดินทางไปรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ. 2518 บรรยากาศตรุษจีนในไทยจะเริ่มคึกคักขึ้น โดยเฉพาะช่วงก่อนวันตรุษจีนจะมีการซื้อขายเครื่องเช่นไหว้หรือสิ่งของต่าง ๆ กันอย่างคึกคัก ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจไม่น้อย เห็นได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีโฆษณาสินค้าต้อนรับเทศกาลตรุษจีนในห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ กิจกรรมหลัก ๆ ยังอยู่ที่การเซ่นไหว้และการเฉลิมฉลองภายในครอบครัวเครือญาติ แต่การที่ชาวจีนมีคตินิยมต้องหยุดหน้าที่การงานหลังวันตรุษจีนหรือวันขึ้นปีใหม่เป็นระยะเวลานาน ๆ ทำให้ย่านตลาด ย่านชุมชนต่าง ๆ ไม่มีการซื้อขายในระดับชุมชน ยกเว้นตามห้างสรรพสินค้าซึ่งช่วงเวลานั้นก็มียุคไม่มากนักในกรุงเทพฯ บรรยากาศโดยรวมจึงค่อนข้างเงียบ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และฤทธิชัย เตชะมัทธนนท์, 2556)

อาจกล่าวได้ว่า ตรุษจีน หรือวันขึ้นปีใหม่ของชาวจีน ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ตามจันทรคติทุกปี กิจกรรมช่วงตรุษจีนจะทำต่อเนื่องมาจากช่วงสิ้นปี เริ่มจากชาวจีนจะปิดกวาดหยากไย่ ทำความสะอาด ล้างบ้านครั้งใหญ่ บางบ้านอาจมีการทาสีบ้านใหม่ ช่วงตรุษจีนมีวันสำคัญ 3 วัน ได้แก่ วันจ่าย วันไหว้ และวันเที่ยว

1) **วันจ่าย** ชาวจีนจะออกจากบ้านไปจับจ่ายซื้อข้าวของตามท้องตลาด ซุปเปอร์มาเก็ต เพื่อที่จะใช้ไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ของที่ซื้อจะมีทั้งของคาว เช่น หมู เป็ด ไก่ รวมทั้งผลไม้ โดยเฉพาะส้ม ซึ่งถือเป็นผลไม้มงคลของชาวจีน และที่ขาดไม่ได้ในเทศกาลตรุษจีน คือ ขนมเทียนและขนมเซ่ง จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละครอบครัว

2) **วันไหว้** การไหว้ในเทศกาลตรุษจีน จะเริ่มตั้งแต่เช้าหรือเช้ามืด ชาวจีนจะเตรียมของไหว้เป็นชุด ๆ ประกอบด้วย ซาแซ หรือ โหงวแซ (เนื้อสัตว์ของไหว้ 3 หรือ 5 อย่าง) เช่น เป็ด ไก่ หมู กุ้ง ปลา หรือปลาหมึกแห้ง ผลไม้ 3 หรือ 5 อย่าง ชาวจีนเรียกว่าซาก้วย และ โหงวก้วย น้ำชา เหล้า เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีกระดาษเงิน กระดาษทอง เงินที่ทำจากกระดาษ (อิมกั้งจิวอี้) ส่งให้บรรพบุรุษนำไปใช้ในปรโลก

การไหว้วันตรุษจีน แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงเช้า ไหว้เจ้า ประกอบด้วย เทพเจ้าภายในบ้าน เจ้าที่ (ตั้งูเอี้ย) ช่วงสาย ไหว้บรรพบุรุษ การไหว้บรรพบุรุษจะมีลูกหลาน ญาติพี่น้องที่แยกย้ายครอบครัวหรืออาศัยอยู่ต่างถิ่นเดินทางมาร่วมพิธีไหว้กันโดยพร้อมเพรียง ช่วงบ่าย ตามธรรมเนียม ชาวจีนจะมีการไหว้ผีไร้ญาติ (ฮอเฮียตี๋) ที่เร่ร่อนหรือผ่านไปผ่านขณะทำพิธีไหว้ ให้มารับของไหว้ และรับประทานของเซ่นที่เตรียมไว้ โดยทั่วไปของไหว้จะมีของคาว ของหวาน ขนมเทียน ขนมเซ่ง และผลไม้ เช่นเดียวกับไหว้เจ้า และไหว้บรรพบุรุษ

3) วันเที่ยว วันนี้ทุกบ้านจะสอนให้ลูกหลานพูดแต่สิ่งดี ๆ เป็นมงคล ไม่คำทอ หรือพูดหยาบคาย ใส่เสื้อผ้าใหม่ หรือเสื้อผ้าสีสันสดใส โดยเฉพาะสีแดง ชีวิตจะได้สดใส งดการใส่สีดำ สีขาว เพราะเป็นสีของการไว้ทุกข์เด็ก ๆ จะอวยพรปีใหม่แก่ผู้อาวุโสและญาติผู้ใหญ่ ที่พูดกันทั่วไปในกลุ่มชาวจีน ได้แก่ ซิงเจียยู่ อี้ ซิงนี้ฮวดไซ้ หมายความว่า ปีใหม่ ขอให้โชคดี ส่วนผู้ใหญ่ก็จะตอบกลับว่า ตั่ง ๆ ยู่อี้ แปลว่า ขอให้สมปรารถนา และให้โชคดีเช่นกัน ในวันนี้บางบ้านจะเตรียมตัวออกท่องเที่ยว อาจเป็นการไหว้เจ้าตามศาลเจ้า ไหว้พระ วัดใกล้บ้าน หรือท่องเที่ยวต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัว (ถาวร ลิกชโกศล, 2557)

2. เทศกาลสารทจีน สารทจีนเป็นเทศกาลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเซ่นไหว้วิญญาณ หรือผีเป็นหลัก โดยชาวจีนเชื่อกันมาแต่โบราณว่า คนตายแล้วเป็นผี เมื่อมีการเซ่นไหว้บูชา วิญญาณเหล่านั้นจะช่วยส่งให้ครอบครัวเป็นสุข หากไม่มีการเซ่นไหว้เลย วิญญาณก็จะก่อความวุ่นวายเกิดเหตุและภัยต่าง ๆ แต่วิญญาณของบรรพบุรุษนั้นชาวจีนเชื่อว่าไม่ใช่ผีธรรมดา เพราะสามารถปกป้องคุ้มครองบุตรหลาน ให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรืองและพบแต่สิ่งดี ๆ ในชีวิตทำธุรกิจใดก็เจริญรุ่งเรือง ปีหนึ่งจึงจัดการเซ่นไหว้บรรพบุรุษหลาย ๆ ครั้ง ตามเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะในเดือน 7 ถือได้ว่าเป็นเดือนที่มีความสำคัญที่สุดของชาวจีน เพราะเป็นเดือนที่อยู่ในช่วงกลางปี ตรงกับช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว ทุกครัวเรือนจะต้องนำผลผลิตใหม่ที่เก็บจากในสวนในนามาเป็นเครื่องเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษให้รับรู้เรื่องที่บุตรหลานเหนื่อยยากและได้ผลตอบแทนอย่างอุดมสมบูรณ์ และถือโอกาสตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้บุตรหลานได้ผลเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ พร้อมกันนั้นก็ขอให้ปีที่จะมาถึงเป็นปีแห่งโชคกลางเช่นกัน การอยู่ดีกินดีย่อมเป็นที่ต้องการของผู้คนทุกกลุ่มชน (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2550)

สำหรับการปฏิบัติในประเพณีสารทจีน กล่าวได้ว่า สารทจีน เป็นเทศกาลกลางปี จัดให้มีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน การไหว้ในประเพณีสารทจีนจะพิเศษกว่าการ ไหว้ในประเพณีอื่น ๆ กล่าวคือ มีการไหว้ขนมเซ่ง ขนมเทียน และนอกจากไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษแล้ว ยังมีการไหว้วิญญาณที่ไม่มีญาติด้วย บางคนก็ถือโอกาสนี้ไหว้ต้นตระกูลจีนหรือชาวจีนที่เข้ามาเมืองไทยรุ่นแรก ๆ ซึ่งเสียชีวิตแล้วและไม่มีลูกหลานสืบสกุล ทำให้ไม่มีคนมาไหว้บูชา (จัดอยู่ในประเภทผีไม่มีญาติ ดังนั้นในประเพณีสารทจีนบางบ้านจะจัดให้มีอาหารประกอบพิธี 3 ชุด คือ ไหว้เจ้าที่ชุดหนึ่ง ไหว้บรรพบุรุษชุดหนึ่ง และไหว้ต้นตระกูลจีนอีกชุดหนึ่ง ของเซ่นไหว้ในประเพณีนี้ก็มีอาหารคาว ขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้ กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น (วันทิพย์ สิ้นสูงสุด, 2536)

3. เทศกาลเซ็งเม้ง ประเพณีเซ็งเม้งเป็นการไหว้หลุมฝังศพของบรรพบุรุษ หรือที่ชาวจีนเรียกกันว่า “ฮวงซุ้ย” นิยมจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคมของทุกปี ในอดีตเมื่อถึงวันไหว้ ลูกหลานที่อยู่ห่างไกล จะเดินทางกลับมาเพื่อประกอบพิธีไหว้ร่วมกับญาติพี่น้องของตน ในวันไหว้มีการจัดเตรียมอาหาร และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือประเพณีเซ็งเม้งได้ให้คุณค่าต่อสังคม

เซ็งเม้งเป็นพิธีกรรมเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามแนวคิดขงจื้อที่เน้นความกตัญญูเป็นสำคัญเป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและเครือญาติที่นับถือกันในอดีตขั้นตอนการไหว้แสดงถึงการยึดถือระบบอาวุโส เป็นการให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเตรียมของเซ่นไหว้โดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วย เพื่อจะได้ถ่ายทอดและสอนเรื่องพิธีกรรมให้กับลูกหลานแต่กระนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมก็ได้ ทำให้แนวคิดนี้ถดถอย สะท้อนถึงประเพณีซึ่งมีมายาวนานได้รับผลกระทบใหญ่เป็นเมืองที่มีความ

เจริญเติบโตสูง เกิดการขยายตัวทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ลูกหลานชาวจีนในปัจจุบันถูกสร้างขึ้นจากระบบการศึกษาแผนใหม่ที่ควบคุมโดยภาครัฐ (ถาวร ลิกโซโกศล, 2557) บทบาทและความเชื่อของเซ็งเม้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนแต้จิ๋ว มีผลกระทบต่อทางด้านจิตใจและจิตนิสัยของผู้ปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลเซ็งเม้ง แต่สังคมสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วที่อยู่ในประเทศไทยเปลี่ยนไป แม้ว่าจะทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว และจีนมีความแตกต่างกัน แต่ก็ยังคงความเหมือนไว้หลายด้าน การเซ็งไหว้ช่วงเวลาเดียวกัน วันที่ 4 เมษายนของทุกปีเป็นหลัก รวมถึงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน เพราะว่าชาวแต้จิ๋วเชื่อว่าการทำพิธีกรรมที่สุสานต้องก่อนหรือหลัง 3 วัน ถือว่าวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับจะสามารถรับของเซ็งไหว้ได้ทั้งหมด อีกอย่างการพูดภาษาจีนแต้จิ๋วเดียวกัน อาจเป็นไปได้ว่าชุมชนชาวจีนส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วจึงใช้ภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นภาษากลาง ฉะนั้นภาษาจีนกลุ่มอื่น เช่น ภาษาจีนแคะ ภาษาจีนไหหลำ อาจจะนำไปใช้สื่อสารกัน เป็นการเฉพาะในครอบครัวหรือญาติสนิทเท่านั้น ทำให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของภาษาจีนแต้จิ๋วที่สอดแทรกเข้าไปมีบทบาทต่อภาษาจีนกลุ่มอื่น ๆ และยังรวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วอีกด้วย การประกอบพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้งไทยและจีนต่างกัน เช่น อาหารที่ประกอบเซ็งไหว้ ไก่ต้ม หมูต้มและเส้นบะหมี่สด สับปะรด เตเหลิ้ว เป็นต้น (Lan YanDan, 2560)

4. เทศกาลไหว้พระจันทร์ เป็นวันที่พระจันทร์ส่องแสงงดงามที่สุด และเต็มดวงที่สุด ชาวจีนจึงให้พระจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของความสวยงาม เป็นสื่อกลางของการคิดถึงซึ่งกันและกัน เมื่อคนในครอบครัวจากบ้านเกิดไปไกลคิดถึงครอบครัว ก็ให้แหม่มดวงจันทร์ส่งความรู้สึกที่ดี ส่งความคิดถึงไปสู่ครอบครัว และคนที่รักผ่านดวงจันทร์ นอกจากนี้ ชาวจีนยังถือว่า วันไหว้พระจันทร์ เป็นวันที่คนในครอบครัวจะได้แสดงความสามัคคีกัน และได้ชมดวงจันทร์พร้อมหน้ากัน ซึ่งชาวจีนได้นิยาม วันไหว้พระจันทร์ ว่า “วันแห่งการอยู่พร้อมหน้าของครอบครัว” ในขณะที่บางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เทศกาลไหว้พระจันทร์ เกิดขึ้นในราวปี พ.ศ. 1911 ในช่วงมองโกลยึดครองจีนชนมเด็กที่ทำการขึ้นก่อกบฏเพื่อชุกซ่อนข้อความลับของพวกกบฏ ที่มีถึงประชาชนทั่วทั้งประเทศให้มาชุมนุมกันครั้งใหญ่ในเดือน 10 นี้ ทหารมองโกลไม่ระวังถึงจุดประสงค์ของพวกกบฏ เพราะคิดว่าชนมเด็กเหล่านั้นเป็นการทำตามประเพณีดั้งเดิมของชาวจีน ด้วยเหตุนี้ในคืนนั้นเอง ทหารมองโกลจึงถูกราบเสียวราบคาบ หลังจากที่เราขงซีใหม่คือราขงซีหมิงได้ถูกจัดตั้งขึ้นแล้ว วันไหว้พระจันทร์ จึงถือปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้

ก่อนหน้านั้น วันไหว้พระจันทร์ ชาวจีนที่เป็นผู้ชายจะไม่นิยมไหว้พระจันทร์ เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าพระจันทร์ถือเป็นหยินซึ่งเป็นธาตุของผู้หญิง ผู้ชายถือเป็นหยาง ดังนั้น จึงให้แต่ผู้หญิงเป็นคนไหว้เท่านั้น แต่ปัจจุบันชาวจีนทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ก็สามารถไหว้พระจันทร์ได้เช่นกัน การไหว้พระจันทร์ จะเริ่มต้นตอนหัวค่ำซึ่งดวงจันทร์เริ่มปรากฏบนท้องฟ้า และถึงแม้ปีไหนหรือสถานที่แห่งใดมองไม่เห็นพระจันทร์ แต่การไหว้พระจันทร์ของชาวจีน ก็จะต้องมีการไหว้พระจันทร์ในคำคืนนั้นเหมือนเดิม พิธีดำเนินไปจนถึงประมาณ 4-5 ทุ่ม หลังเสร็จพิธีทุกคนในครอบครัวจะตั้งวงแบ่งกันกินขนมไหว้พระจันทร์ โดยขนมต้องนำมาหั่นแบ่งให้เท่ากับจำนวนคนในครอบครัว ห้ามกินหรือขาด และแต่ละชิ้นต้องมีขนาดที่เท่ากัน ขนมไหว้พระจันทร์จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี ความกลมเกลียวคนในครอบครัว ดังนั้น รูปลักษณ์ของขนมไหว้พระจันทร์ จะต้องทำเป็นก้อนวงกลมเท่านั้น ทั้งนี้ แม้วินไหว้พระจันทร์จะเป็นเทศกาลของชาวจีน

แต่ปัจจุบันก็มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ร่วมทำพิธีไหว้พระจันทร์ด้วย เพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อ ดังนั้นหากปีนี้บ้านไหนมีความตั้งใจจะไหว้ขอพรจากพระจันทร์อยู่ละก็ต้องเตรียมของไหว้พระจันทร์ต่าง ๆ ให้พร้อม (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2567)

5. เทศกาลกินเจ การกินเจเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่สืบทอดกันมาช้านาน ปัจจุบันการกินเจไม่เพียงเป็นที่นิยมในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังแพร่หลายในกลุ่มชาวไทยทุกเชื้อสาย เนื่องจากถือว่าเป็นการรักษาสุขภาพและการทำบุญด้วยการงดบริโภคเนื้อสัตว์ การกินเจหมายถึงการงดกินอาหารสดและคาวต่าง ๆ โดยรับประทานเฉพาะอาหารที่ปราศจากไข่และเนื้อสัตว์ทุกชนิด เน้นผักและผลไม้ รวมถึงงดเว้นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการเบียดเบียนและสร้างความเดือดร้อนให้แก่สัตว์ทั้งปวง ซึ่งหมายถึงการไม่เอาชีวิตสัตว์มาต่อเติมชีวิตของเราและไม่เอาเลือดของสัตว์มาเป็นเนื้อของเรา อาหารเจที่ปรุงขึ้นมาต้องทำจากพืชธรรมชาติล้วน ๆ ไม่มีเนื้อสัตว์ปะปน และที่สำคัญต้องไม่ปรุงด้วยผักฉุนทั้ง 5 ได้แก่ กระเทียม กุยฉ่าย ใบยาสูบ หัวหอม และหลักเกียว (กระเทียมโทนของจีน ซึ่งมีลักษณะคล้ายหัวกระเทียมแต่มีขนาดเล็กและยาวกว่า) คนกินเจไม่เพียงแคว้งกินเนื้อสัตว์ แต่ต้องดำรงอยู่ในศีลธรรมอันดีงามด้วย ซึ่งตามคติมหายานการห้ามรับประทานเนื้อสัตว์และผักเหล่านี้ถูกบัญญัติเป็นศีลโพธิสัตว์ ผู้ล่วงละเมิดย่อมต้องลหุกาบัติ เหตุที่บัญญัติห้ามเนื่องจากเห็นว่า การรับประทานอาหารที่ประกอบด้วยเลือดเนื้อของสัตว์เป็นการทำลายเมล็ดพันธุ์แห่งเมตตาธรรม อีกทั้งยังส่งเสริมการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทางอ้อม ส่วนผักที่มีกลิ่นฉุนทั้ง 5 ชนิด ก็กระตุ้นกำหนดราคะ ทำลายสุขภาพ เป็นอุปสรรคแก่การเจริญสมาธิ อันเป็นเครื่องบั่นทอนการครองตนอย่างพระโพธิสัตว์ตามคติมหายาน (ธนส์ถ์ สุวัฒนมหาตม์, 2551)

เทศกาลกินเจเริ่มหลังวันไหว้พระจันทร์ประมาณ 15 วัน ตามปฏิทินจีน ตรงกับเดือน 9 เริ่มต้นในวันแรม 15 ค่ำเดือน 8 จีนและสิ้นสุดในวันขึ้น 9 ค่ำเดือน 9 จีน รวมเป็นจำนวน 9 วัน (บางแห่งจะนับรวมวันขึ้น 10 ค่ำเดือน 9 จีนซึ่งเป็นวันส่งเจ้าด้วย แต่จะนับเพียงการกินเจแค่มื้อเช้าในวันที่สิบเท่านั้น) ที่มาของเทศกาลกินเจ ที่ปรากฏในพระสูตรชื่อว่า ปีกเต้าโก้วฮุกเซียวจเอียงลิวเมี่ยวเกง ฝ่ายมหายานมีอยู่ว่า ณ กาลครั้งหนึ่งเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับ ณ รัตนสถานสุชาวดีท่ามกลางมหาสันนิบาตของเหล่าโพธิสัตว์ ท้าวมหาพรหม เทพเจ้า ท้าวสักกะ นาค ยักษ์คนธรรพ์และกนิษฐทั้งมวลซึ่งได้พากันมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้สังเกตเห็นความสว่างไสวแห่งดาวเคราะห์ทั้ง 7 จึงได้ทูลถามว่า เพราะเหตุใดดาวพระเคราะห์ทั้ง 7 รุ่งเรือง สว่างไสว พริ้งพร้อมด้วยศอานาจในเทวโลก พระพุทธเจ้าตอบว่า อันดาวพระเคราะห์ทั้ง 7 และ 2 พระโพธิสัตว์ ซึ่งรวมเป็นดาวพระเคราะห์ 9 ได้ตั้งปณิธานว่า จักโปรดสัตว์โลกให้พ้นทุกข์จึงได้อวตารมาเป็นเทพเจ้า 9 องค์ เทพเจ้าทั้ง 9 องค์นี้ ได้ทรงบริหารธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม และธาตุทอง ซึ่งหมายถึงว่า ทุกสรรพสิ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเทพเจ้าทั้ง 9 องค์ ทั้งเก้าองค์ผลัดเปลี่ยนมาตรวจตราดูโลกตลอดเวลา พบบุคคลใดประพฤติกกรรมดีก็จะประทานความสมบูรณ์พูนสุขให้ หากผู้ใดกระทำการอันเป็นอกุศลก็จะลงโทษ เพราะเหตุที่เทพเจ้าทั้งเก้าต่างก็มีคุณต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งอย่างอนอกอนันต์เพราะได้ทำหน้าที่หมุนเวียนธาตุทั้ง 4 ดลบันดาลความสมบูรณ์พูนสุขให้ด้วยเมตตาธรรม ดังนั้นเมื่อถึงเดือน 9 พุทธศาสนิกชนจึงต้องถือศีล กินเจ ในเก้าวันแรก เพื่อบูชาผู้มีคุณ และเพื่อขอความสุขความเจริญให้บังเกิดแก่ตนและชาวโลกสืบต่อไป (ธีรยุทธ สุนทรธา, 2540)

ปัจจุบันเทศกาลกินเจหลายพื้นที่จัดงานอย่างใหญ่โต เพื่อหวังเป็นงานสำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างเช่นการกินเจที่ภูเก็ต ตรัง และหาดใหญ่ จนประเพณีดั้งเดิมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงหรือเลือนหายไป

จากเดิม เพราะการกินเจในปัจจุบันนั้นนิยมทำกันเพื่อกระแสมานิยม เช่นในกลุ่มวัยรุ่นที่นิยมกินเจเพื่อให้เข้ากับกระแสนิยมแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักประเพณีอย่างถูกต้อง (สายชล แก้วบริสุทธิ, 2556)

อิทธิพลของวัฒนธรรมจีนต่อวิถีชีวิต

ในบรรดาดินแดนโพ้นทะเลที่ชาวจีนอพยพไปตั้งรกรากนั้น ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์หรือดินแดนที่ชาวจีนเรียกกันว่า “หนานหยาง” เป็นอาณาบริเวณที่ชาวจีนโพ้นทะเลอยู่อาศัยมากที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ และภูมิภาคแถบนี้ชาวจีนโพ้นทะเลได้เป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญของหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย แม้ว่าชาวจีนที่อาศัยอยู่ในดินแดนโพ้นทะเลจะมีเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นจีนร่วมกัน อาทิ การใช้ภาษา อาหารจีนที่บริโภค ความเชื่อตามแนวลัทธิ การไหว้เจ้า การกราบไหว้บรรพบุรุษ รวมทั้งประเพณีจีนต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถสร้างชุมชนของชาวจีนในดินแดนนั้น ๆ ได้ แต่ทว่าวิถีชีวิตและชะตากรรมของชาวจีนโพ้นทะเลที่ตั้งรกรากในแต่ละดินแดนก็แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ภายใต้เงื่อนไขสภาพแวดล้อมทางการเมืองของแต่ละประเทศและความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ละยุคสมัย โดยชาวจีนอพยพต้องยอมรับเงื่อนไขและการกระทำโดยรัฐผู้ครอบครองหรือเป็นเจ้าของดินแดนโพ้นทะเลนั้น ๆ ซึ่งแต่ละรัฐก็มีนโยบายต่อชาวจีนในลักษณะต่างกันไป ทางด้านวัฒนธรรมอิทธิพลของประเพณีและวัฒนธรรมแบบจีนก็ได้เข้ามามีบทบาทครอบงำวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วยังมีการยืมภาษาจีนใช้พูดจาสื่อสารกันเป็นจำนวนมากอิทธิพลของวัฒนธรรมจีน ยังสะท้อนออกมาให้เห็นถึงพิธีกรรมตลอดจนประเพณีต่าง ๆ ที่ผู้คนได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจที่ชาวจีนจะงดกินเนื้อสัตว์ต่าง ๆ เทศกาลเซ็งเม้งที่ไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ เทศกาลตรุษจีนที่เซ่นไหว้เจ้า รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนนับถือหรือบรรพบุรุษ รวมถึงการเซ่นไหว้แม่ย่านางรถยนต์ที่ขับขี่ หรือเรือประมงที่เป็นเครื่องมือหากิน ฯลฯ นอกจากนี้ ศาลเจ้าและวัดจีนในประเทศไทยยังเป็นแหล่งรวมความรู้ทั้งในศาสตร์และศิลป์ของคนจีน มีบทบาทในทางจิตวิญญาณแก่ชาวจีนมาจวบจนปัจจุบัน สำหรับวัฒนธรรมในด้านอาหารที่คนไทยแต่เดิมมักบริโภคผักสดเพื่อแก้ลมกับน้ำพริกเท่านั้น แต่เมื่อคนจีนนำวัฒนธรรมด้านการบริโภคผักสุก จึงทำให้เกิดอาหารประเภทผัดผัก ต้มจืดขึ้น ซึ่งเป็นอาหารที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เช่น ก๋วยเตี๋ยว ขนมจ้ำง (บ๊ะจ่าง) กระจ่างปลา ซึ่งเป็นอาหารจีนแต่จีว ข้าวมันไก่ของคนไหหลำ ลูกชิ้นของจีนยกเกียน อาหารเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน โดยภายหลังกลืนกินจนเป็นอาหารชนิดหนึ่งของไทย

ทุกวันนี้ ชาวจีนไม่ใช่เป็นเพียงชนกลุ่มใหญ่เท่านั้น แต่ยังเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์และอารยธรรมที่ยาวนานหลายพันปี เป็นแหล่งกำเนิดเทศกาลสำคัญมากมาย เทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีนก็คงเช่นเดียวกับเทศกาลทั่วไปของคนทุกชาติทุกภาษา คือประกอบด้วย ตำนาน เรื่องเล่าความเป็นมาของเทศกาลชาวจีนให้ความสำคัญต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแบบหยินหยาง การใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ยังให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการใช้ชีวิตร่วมกันของครอบครัว จะเห็นได้ว่าลูกชายเมื่อแต่งงานแล้วจะนำภรรยา มาอยู่ร่วมกันในครอบครัว ไม่ว่าจะในครอบครัวนั้นจะมีลูกชายมากหรือน้อยเมื่อแต่งงานก็จะนำภรรยา มาอยู่ร่วมกันในบ้านทุกคน หากพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมของเทศกาลสำคัญของชาวจีน จะมีความหมายนัยถึงการประสานความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวหรือการเสริมสร้างความอบอุ่น ความผูกพันของสมาชิก เป็นสำคัญ โดยการสร้างความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวที่ปรากฏจากกิจกรรมแต่ละเทศกาล รวมถึง

การเชื่อมโยงความคิดเรื่องการให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่หรือที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นการสร้าง ความผูกพันในลักษณะนี้ การที่ชาวจีนได้อพยพถิ่นฐานมาอาศัยในประเทศไทย ต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองจากเทพเจ้าที่จะดลบันดาลให้พวกเขามีชีวิตอย่างมีความสุข สงบสุขในต่างแดน คนจีนเหล่านั้นจึงได้สร้างวัดและศาลเจ้าจีนขึ้นมาให้เหมือนกับที่มีในบ้านเกิด เนื่องจากชาวจีนที่อพยพมาในช่วงต้น ๆ ส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ยากจนและมีความรู้ต่ำ จึงไม่ทราบว่าจะอะไรเป็นศาสนาดั้งเดิมของตน ดังนั้น ไม่ว่าจะพุทธศาสนา ศาสนาเต๋า หรือศาสนาอื่นใด หากพบเห็นก็จะกราบไหว้โดยคิดว่าการไหว้ย่อมดีกว่าการไม่ไหว้ พวกเขาไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สิน เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและรู้สึกถึงความปลอดภัย ศาลเจ้าจีนจึงสร้างขึ้นด้วยความสัมพันธ์ของท้องถิ่นซึ่งมักใช้สมาคมท้องถิ่นเดียวกันนั้นเป็นตัวกลางในการสร้าง ศาลเจ้าจึงมีลักษณะทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างเด่นชัดบางศาลเจ้ายังใช้เป็นสถานที่ตั้งของสมาคมท้องถิ่นเดียวกันเพื่อความผูกสัมพันธ์ทางสังคม (ประสิทธิ์ เงินชัย, 2557)

บทสรุป

วัฒนธรรมและประเพณีจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในสังคมไทย โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาในอดีต มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ชาวจีนเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์และอารยธรรมอันยาวนาน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเทศกาลสำคัญมากมาย เทศกาลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนอย่างมาก จนสามารถสร้างชุมชนของชาวจีนในย่านต่าง ๆ ซึ่งได้นำเอาประเพณีของตนมาด้วย โดยยังคงดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของชาติตน ชาวจีนจำนวนมากได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่ออดีตมาจนถึงปัจจุบัน ล้วนประกอบอาชีพทำมาหากินด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งการค้าขายและเกษตรกรรม วัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนได้แสดงออกผ่านเทศกาลต่าง ๆ อาทิเช่น เทศกาลตรุษจีน ซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติ เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ซึ่งเป็นการเซ่นไหว้วิญญาณของบรรพบุรุษ เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญู เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลที่เฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยวผลผลิตในฤดูใบไม้ร่วง และเทศกาลกินเจ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวไทยทุกเชื้อสายวัฒนธรรมจีนได้หลอมรวมเข้ากับสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง โดยเทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีนได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย และมีแพร่หลายในหมู่คนไทยทุกเชื้อชาติ

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา เหลียวตระกูล. (2559). การสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนที่สะท้อนผ่านประเพณีตรุษจีน ในรอบหนึ่งศตวรรษ. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 12 (3), 11-38.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2557). *เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้*. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ธนส์ สิวฒนมหาตม์. (2551). *เทศกาลกินเจในเดือนเก้าและปีตุมาตานั้นดีคุณทุกตเวทิตาสูตร*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ไทยธิเบต.
- ธีรยุทธ สุนทร. (2540). *พุทธศาสนาหายานในประเทศไทย จีนนิกาย และอนันนิกาย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ เงินชัย. (2558). การดำรงอยู่และบทบาทของวัฒนธรรมจีนในภาคตะวันออก. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 6 (2), 101-114
- ปิยนดา บุนนาค และคณะ. (2549). *สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพมหานคร : เลคแอนด์ฟาวด์เท่น พรินติ้ง.

- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2550). งานสารททึงกระเจาดของชาวจีน วันฉลองการเก็บเกี่ยวหรือวันปล่อยผี. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 27 (1), 64-81.
- ภัทรภร สุวรรณจินดา. (2560). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน : กรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ย่านเยาวราช* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์. (2550). *เอกสารการสอนชุดวิชา อารยธรรมมนุษย์ หน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สายชล แก้วบริสุทธิ์. (2556). *เทศกาลกินเจพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2558). *บทความออนไลน์ เรื่อง วันไหว้พระจันทร์*. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2566. จาก <https://shorturl.asia/RmjUr>
- สุชาติ แสงทอง. (2557). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2556 โครงการพัฒนาฐานวัฒนธรรมชุมชนคนต้นน้ำเจ้าพระยาสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และฤทธิชัย เตชะมัทธนนท์. (2557). *เทศกาลตรุษจีนเยาวราช : ภูมิหลังและพัฒนาการ* (รายงานวิจัย). สำนักพัฒนาวิชาการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Lan, Yandan. (2560). *เทศกาลเซ็งเม้ง : กรณีศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถา* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Xu Weijie. (2555). *ภาพสะท้อนการก่อสร้างตัวของคนไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทยจากนวนิยายไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย Education Management of the Thai Sangha

พระสถาพร เงินแก้ว* (PhraSathaporn Ngoenkaew)

พระสวณัฐกร แสนสุข** (PhraSawanathakorn Saensuk)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งการจัดการศึกษาของสงฆ์ไทยเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาของภาครัฐที่มีต่อพระสงฆ์ โดยมีลักษณะแบบให้เปล่า ผู้เรียนไม่ต้องกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย เนื่องจากอาศัยศาสนิกชนผู้มีจิตใจศรัทธาท่านุบำรุงและจากทางภาครัฐ ในปัจจุบันการจัดการศึกษามีหลากหลายและมีองค์กรรับผิดชอบหลายองค์กร เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม บาลีอยู่ในความดูแลของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยมีกรมการศาสนาเป็นผู้สนองนโยบาย การศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ มีการบริหารจัดการและงบประมาณที่ชัดเจน การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ อยู่ในความรับผิดชอบของสภามหาวิทยาลัยสงฆ์และคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาสงฆ์ก็เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาทางโลกคือจะต้องมีคุณภาพ แต่จะมีคุณภาพที่ดีได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ หลักสูตรที่เหมาะสม การวัดประเมินผล งบประมาณ และการบริหารจัดการที่เหมาะสม

คำสำคัญ: การจัดการ, การศึกษา, คณะสงฆ์

Abstract

This academic article aims to propose the educational arrangements of the Thai Sangha. The education of Thai monks is part of the government education for monks. It has a free nature. Learners don't have to worry about expenses because it depends on religious people who have faith to maintain it and from the government sector. At present, the provision of education is diverse and has many organizations responsible for it, such as the study of the Pariyatdhamma. Pali is under the care of the Monastic Education Committee with the Department of Religious Affairs responding to the policy studying the Phra Pariyatdhamma curriculum Department of General Education, both lower and upper secondary schools is under the responsibility of the Ministry of Education. There is clear

*วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) จังหวัดขอนแก่น

** นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: sawanathakorn14@gmail.com

management and budget education in a monastic university. It is under the responsibility of the Sangha University Council and the Sangha Education Committee providing monastic education just like organizing secular education. It must be of quality, but to have good quality, it must include various elements such as personnel, buildings, and appropriate curriculum, measurement, evaluation, budget, and appropriate management.

Keyword: Management, Education, Sangha.

บทนำ

ปัญหาของการศึกษาคณะสงฆ์ เกิดจากความไม่เป็นเอกภาพ ขาดคนรับผิดชอบโดยตรง คือสอนไปตามมีตามเกิดหรือเรียกว่าเดินไปตามยถากรรม ไม่มีระบบ ไม่เป็นระเบียบ หลักสูตรที่มีอยู่ก็เก่าแก่ ล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เข้ากับคนรุ่นใหม่ได้ยาก อีกทั้งขาดทั้งงบประมาณ ขาดแคลนครุบาอาจารย์ ขาดบุคลากรทางการสอน ขาดมาตรฐานทางวิชาการ ขาดอุดมการณ์ ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมเมื่อเกิดวิกฤตในสถาบันสงฆ์ ก็เลยทำอะไรไม่ถูกการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีมาในอดีตเป็นลักษณะให้บริการแก่ภิกษุสามเณรและคนทั่วไป โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และภิกษุเป็นผู้สอน วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นภูมิปัญญา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางปัญญา ที่สำคัญการศึกษาเป็นแบบให้เปล่า (เรียนฟรี สอนฟรี) การเรียนการสอนและการอบรมทางด้านคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ ภายใต้ความอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ ภายหลังเมื่อมีการตั้งโรงเรียนตามแบบสากล การศึกษาจึงแยกศาสนจักรและอาณาจักรออกจากกันโดยรัฐเป็นผู้ปกครอง

การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและทางพระสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาทางด้านศาสนจักรแนวคิดและทิศทาง ทางด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเน้นท่องจำเป็นหลัก มาเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์ธรรม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ภิกษุมีความรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีศักดิ์ศรีและพยายามให้รัฐจัดงบประมาณ หรือดูแลเกื้อหนุนเช่นเดียวกับการศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรกลับมาทบทวนแนวทางการศึกษาในสมัยพุทธกาลและในอดีตที่ผ่านมาให้มามีเอกภาพในการศึกษามากยิ่งขึ้น ควรเน้นความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ยึดหลักพระไตรปิฎกเป็นแบบอย่าง โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษา เสริมมาตรฐานครุบาอาจารย์ เน้นการศึกษาทั้งปริยัติ ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ถึงปฏิเวธ จะได้รับรู้เท่าทันสังคมในยุคปัจจุบันปริยัติ คือการศึกษา

พระธรรมวินัยอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกให้เข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้ ปฏิบัติ คือการปฏิบัติธรรมตามที่ได้ศึกษามาแล้วคือศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิเวธ คือผลที่เกิดจากการศึกษาปริยัติ แล้วนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องจนเห็นผลเกิดปัญญาคือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 และระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาสงฆ์ และแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ปี พ.ศ. 2505 ให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการศึกษาของชาติและของคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติแห่งชาติปี พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์, 2561)

บทความนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการศึกษาสงฆ์ต่อไป

ความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์

เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น พระองค์ได้ทรงประกาศคำสอนใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิวัติต่อคำสอนของพราหมณ์ กำจัดความเชื่อถือเรื่องวรรณะ ไม่ให้ถือเอาชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยกความสูง ต่ำ และสิทธิของมนุษย์ ให้ถือว่าทุกคน ทุกวรรณะเกิดมาด้วยความเสมอภาคกัน จะดี จะชั่ว จะประเสริฐ หรือต่ำทราม เพราะการกระทำ และการประพฤติดีของตนเอง จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณฑาลหรือปู้กุสะก็ ตาม ทำดีก็ได้ผลดีเหมือนกัน ทำชั่วก็ได้ผลชั่วเหมือนกัน คนใดปฏิบัติ ธรรมก็ได้ความสงบทางจิต มีความก้าวหน้า ถึงจุดหมายของศาสนาได้เหมือนกัน ชาติกำเนิด ไม่สำคัญ สำคัญที่การฝึกอบรม (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550)

นอกจากทรงประกาศคำสอน เพื่อให้เกิดผลทางการปฏิบัติ ทางความเชื่อถืออย่างใหม่ ของประชาชนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการนี้มาปฏิบัติให้เกิดผลในรูปสถาบันด้วย ทรงตั้ง คณะสงฆ์ขึ้น คณะสงฆ์นี้เปิดรับบุคคลทุกวรรณะและนอกรวรรณะ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์นั้นแล้วมีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียง ให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุสมาชิกภาพ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาอบรมตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในสงฆ์จะเข้าถึงได้สถาบันวัดกลายเป็นสถาบันทางการศึกษา เพราะเป็นที่ฝึกหัดอบรม บรรยายภาศภายในวัดรวมถึงวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ภายในวัดเป็นบรรยากาศสำหรับฝึกหัดพัฒนาคนและพัฒนาตนให้เดินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตามระบบพัฒนาคน 3 ด้าน ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ (ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี, 2550)

1. ฝึกฝนพัฒนาในการแสดงออกทางกายและวาจา (อธิศีล)
2. ฝึกฝนพัฒนาด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต (อธิจิต)
3. ฝึกฝนพัฒนาสมองหรือปัญญา (อธิปัญญา)

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตน ดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคณฤชและวิปัสสนาธุระ คือคณฤชได้ศึกษาพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของ ตนเองให้ปราศจากกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ พุทธสาวก จึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้ตรัสสอน ไว้มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา (สมศักดิ์ บุญปู, 2558)

พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปริยัติ คือ การเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำและปฏิบัติ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปริยัติ เป็นองค์ประกอบสำคัญ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ความเจริญทางการศึกษาหรือปริยัติของคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญ เกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา (วีระระ งามจิตรเจริญ, 2552)

พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย อาจแบ่งยุคสมัยตามหลักฐานที่มีปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้ คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4) และสมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่ (รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

1. สมัยสุโขทัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น ปรากฏหลักฐานว่ามีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคของพ่อขุนรามคำแหง ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ จนถึงกับทรงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง แม้แต่ตัวพระองค์เองก็ทรงสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกันด้วย

ครั้นถึงสมัยพระยาสิทธิสงครามราชสมบัติ การพระศาสนาฝ่ายเถรวาทเจริญรุ่งเรืองมาก พระองค์มีพระราชศรัทธาแรงกล้า ถึงกับทรงอุทิศถวายพระมหาปราสาทเป็นที่เล่าเรียนของพระภิกษุ สามเณร และวิชาที่ศึกษายังมีทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายวิชาการทางธรรมและทางโลก มิใช่ศึกษาวิชาทางพระพุทธศาสนาอย่างเดียว ต่อมาในตอนปลายของยุคเมื่อพระเจ้าลิไทยครองกรุงสุโขทัย การปกครองทางฝ่ายบ้านเมืองอ่อนแอลง การพระพุทธศาสนาก็เริ่มแตกแยกกันระหว่างฝ่ายอรัญญวาสี และฝ่ายคามวาสี ต่อมาเมื่อฝ่ายคามวาสีเริ่มมีอิทธิพลต่อราชสำนักและในหมู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้น การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติก็ค่อยๆ อ่อนแอลงไปตามด้วย (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2534)

2. สมัยอยุธยา

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ปล่อยให้ไปไปตามอัธยาศัย ฝ่ายคามวาสีที่เคยมีอำนาจในพระราชสำนักและหมู่ประชาชนในสมัยกรุงสุโขทัย พอมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็เสื่อมอำนาจลง ตรงกันข้ามกับฝ่ายอรัญญวาสีที่กลับมามีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ เพราะเน้นการเรียนไสยศาสตร์เวทมนต์คาถา ทำให้ประชาชนมีความหลงใหล ผู้ที่เข้ามาบวชก็ศึกษาอาคมเป็นต้นเหตุให้ละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมลง

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในช่วงสมัยอยุธยานี้ แม้ว่าบางช่วงจะเผชิญหน้ากับวิกฤตการศึกษาที่ภิกษุสามเณรบางกลุ่มหันหลังให้กับการศึกษาฝ่ายปริยัติแล้วหันไปเอาดีทางด้านการศึกษาไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา แต่พระพุทธศาสนายังได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูจากพระมหากษัตริย์ที่ปรีชาจนสามารถข้ามพ้นวิกฤตและสามารถส่งเสริมการศึกษาของฝ่ายสงฆ์ให้มั่นคงขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะการศึกษาของฝ่ายสงฆ์เป็นการศึกษาต้นแบบทั้งด้านศีลธรรมจรรยาและด้านศิลปวิทยาของการบ้านการเมือง ดังนั้น การศึกษาของฝ่ายสงฆ์จึงมีส่วนได้รับการพัฒนาจากฝ่ายบ้านเมืองอยู่เนื่อง ๆ จนกระทั่งสิ้นยุคสมัยของกรุงศรีอยุธยา (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540)

3. สมัยธนบุรี

หลังจากอยุธยาเสียกรุงเมื่อ พ.ศ. 2310 ทั้งพระไตรปิฎกและเจดีย์สถานทั้งปวงก็เป็นอันตรธานสาบสูญ สมณะผู้ที่ศึกษาร่ำเรียนพระไตรปิฎกก็พลัดพรากล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อพระเจ้ากรุงศรีขึ้นครองราชย์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างหนักหน่วงถึงแม้ทรงตรากตรำร่ำศึกแทบตลอดรัชสมัยแต่พระองค์ก็ได้ละเลยที่จะทะนุบำรุงศาสนา โดยเฉพาะเรื่องพระปริยัติธรรมดั่งที่พระองค์ได้มีพระบรมราช

องค์การสังฆราชศรีวิชัยบริหารราชอาณาจักรศรีวิชัยให้สืบเสาะหาพระสงฆ์เถรวาท ผู้รู้ธรรมและธรรมทรงแต่งตั้งให้พระเถรวาททั้งหลายเป็นพระราชาคณะฐานานุกรมน้อยใหญ่ ตามสมณฐานันดรศักดิ์เหมือนอย่างแต่ก่อนให้อยู่ในพระอารามต่าง ๆ ในกรุงธนบุรีเพื่อคอยส่งสอนกล่าวคัมภีร์และวิปัสณาธุระแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งปวงและในปลายรัชสมัย พระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและทรงสมณศักดิ์แยกย้ายกันไปนำพระคัมภีร์วิสุทธิมรรคจากกัมพูชา และนครศรีธรรมราชมาดำเนินการคัดลอกไว้ในกรุงธนบุรี เพื่อให้การศึกษาและเล่าเรียนของบรรดาพระภิกษุสงฆ์ดำเนินไปตามแบบอย่างของกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ทำได้ไม่เต็มที่นักเพราะบ้านเมืองอยู่ในระหว่างกอบกู้เอกราช (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2534)

4. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ได้เริ่มต้นขึ้นใหม่พร้อมกับการสร้างเมืองอมรนครรัตนโกสินทร์แห่งใหม่เริ่มตั้งแต่การรวบรวมคัมภีร์ที่สูญหายไป ในขณะที่แตกกรุงของอยุธยา ซึ่งในยุคสมัยนี้จะปรากฏภาพการฟื้นฟูและพัฒนาสู่ก้าวต่อไปของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเด่นชัดกว่ายุคก่อน ๆ โดยช่วงต้นแห่งรัตนโกสินทร์ การศึกษาของคณะสงฆ์จะผสมผสานกับการศึกษาในระบบใหม่ทีละค่อย ๆ แทรกซึมเข้ามา จนกระทั่งในที่สุดจะนำไปสู่การปฏิรูปใหญ่ของการศึกษาทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายการสงฆ์

ภาพรวมการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในช่วงยุคนี้ ภายหลังจากการศึกษาสงครามเริ่มสงบลง การศึกษาพระปริยัติธรรมก็เริ่มมีการปรับปรุงสิ่งที่ตกหล่นขาดหายไป ในช่วงเปลี่ยนราชวงศ์และเมืองหลวงจนเริ่มเข้าที่เข้าทางในสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อมาเมื่อถึงยุคของรัชกาลที่ 4 กิจการพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษาก็ได้ถูกจัดวางเค้าโครง เพื่อให้มีรูปแบบที่ชัดเจนเป็นหลักเป็นฐานมากขึ้นตามโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ จึงนับได้ว่าเป็นยุคแห่งการเตรียมการเพื่อปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่จะมีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสมัยต่อมา

5. สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่ (รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

ในช่วงก่อนหน้าการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแม้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือหลักสูตรไปบ้างแต่ก็ยังคงรูปลักษณะของความเป็นพระปริยัติในแบบดั้งเดิม ที่เน้นการเล่าเรียนพุทธวจนเป็นสำคัญ แต่ในยุคสมัยนี้รูปโฉมของการศึกษาพระปริยัติธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิมมาก โดยมีการรับเอากระแสนการศึกษาของโลกฝ่ายตะวันตกมาผนวกเข้ากับการศึกษาในแบบปริยัติธรรมดั้งเดิม ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการมากขึ้นโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ที่สืบเนื่องมาจากสมัยก่อนมี 2 อย่าง คือ พระปริยัติธรรมแผนกบาลี และพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งมีการดำเนินงานติดต่อกันมาจนจัดได้ว่าเป็นการศึกษาตามประเพณี ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นสถานศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายและฝ่ายมหานิกาย ดังในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยอนุมัติให้เริ่มเปิดการเรียนพระพุทธานุศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยขึ้น และในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเองได้เริ่มเปิดการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นครั้งแรกเช่นกัน แต่ในขณะนั้นคณะสงฆ์ยังมิได้รับรองให้เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการจนถึงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมจึงได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์อันเป็นการรับรองการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้นเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการ ในปัจจุบันทั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีสภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.

2540 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 โดยนายภคภามหาวิทยาลัยเป็นพระเถระที่พระสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง และมีกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่ประกอบด้วยทั้งพระภิกษุและฆราวาส ซึ่งผลิตบัณฑิตทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาสูงกว่าปริญญาตรีในสาขาวิชาการต่าง ๆ เช่น สาขาพุทธศาสนา สาขาศาสนาปรัชญา สาขามนุษยศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์ เป็นต้น ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม คณะสงฆ์ได้มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาวิชาการสมัยใหม่ด้วย จึงได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ได้ปรับปรุงใหม่เรียกว่า บาลีแผนใหม่ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 และเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2541 เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาวิชาการทั้งทางฝ่ายพระปริยัติธรรมและฝ่ายสามัญศึกษาควบคู่กันไป (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2546)

ความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงปัจจุบันที่ได้พรรณนามานี้เป็นการแสดงให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่แปรเปลี่ยนไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแต่ละยุคความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ ผู้ปกครอง และประชาชน เป็นความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ตลอดเวลา ผ่านทางการศึกษาของคณะสงฆ์ ดังเช่นในสมัยสุโขทัย มีการใช้การศึกษาของคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือแห่งการสร้างความสงบสุขร่มเย็นให้เกิดขึ้นแก่บ้านเมือง ในยุคต่อมาคือสมัยอยุธยาที่ใช้การศึกษาของคณะสงฆ์ในฐานะเครื่องมือแห่งการปกครองทั้งฝ่ายราชอาณาจักรและพุทธจักร พอถึงยุครัตนโกสินทร์ช่วงต้นการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นแบบแผนการศึกษาของสังคม เช่นนี้เป็นต้น เมื่อพอจะมองเห็นภาพความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์ดังที่ได้กล่าวแล้วนี้ ในลำดับต่อไปจะกล่าวถึงรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยซึ่งเป็นกลไกในการจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์อีกชั้นหนึ่งควบคู่มากับความ เป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

รูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

รูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้น จะไม่จัดลำดับตามยุคสมัยเช่นเดียวกับความเป็นมา แต่จะถือจัดตามยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน เพราะรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในบางช่วงเวลาของแต่ละยุคก็แทบจะหาความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบได้น้อยมาก แต่บางช่วงเวลาที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจนเกินไป จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญของการจัดรูปแบบการศึกษาของสงฆ์อาจไม่ได้อยู่ที่ยุคสมัย หากแต่อยู่ที่วิกฤตการณ์หรือปัจจัยภายนอกหรือภายในบางอย่างที่มีผลกระทบต่ออันถึงอาณาจักรและพุทธจักรรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงขึ้น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2546)

เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นต่อการศึกษา จะแบ่งรูปแบบของการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ช่วงที่ 2 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ช่วงที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน รัชกาลที่ 9

ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รูปแบบของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในช่วงยุคสุโขทัยได้ถือเอาว่าวัด เป็นสถานที่ศึกษา ส่วนพระ คือ ผู้บริการและผู้จัดการศึกษา พระที่เป็นผู้สอนในสมัยนี้มีอยู่ 3 ระดับ คือ เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ พระที่มีพรรษาสูงกว่า 5 พรรษาขึ้นไปสอนพระภิกษุ และพระที่มีพรรษาน้อยกว่านั้นสอนเด็กวัด หลักสูตรที่ใช้ศึกษากันในสมัยนี้ยังไม่มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากนัก คือมีการศึกษาภาษาบาลีพระไตรปิฎก โดยในการศึกษาพระไตรปิฎกก็จะให้ศึกษาแยกออกเป็นตอน ๆ กล่าวคือเบื้องต้นให้ศึกษาพระสุตตันตปิฎก เมื่อเรียนจบพระสุตแล้วให้ศึกษาพระวินยปิฎกต่อเมื่อศึกษาพระวินยปิฎกจบแล้วจึงให้ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกเป็นลำดับสุดท้าย นอกจากนี้ พระภิกษุยังศึกษาคัมภีร์ซึ่งมิใช่พระพุทธรูปโดยตรงแต่แพร่หลายในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม คือคัมภีร์พระวิสุทธิมรรค และนอกจากการเล่าเรียนพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ แล้ว พระสงฆ์ในสมัยสุโขทัยยังได้ศึกษาวิชาการทางโลก ได้แก่ ศิลปะศาสตร์และวิชาการต่าง ๆ ดังมีปรากฏในประชุมพงศาวดารภาค 1 ว่า “ทรงเผด็จสงฆ์ทั้งหลาย ให้มาเล่าเรียนพระไตรปิฎกธรรมและศึกษาศิลปะศาสตร์ต่าง ๆ”

ต่อมาในยุคของกรุงศรีอยุธยา ในช่วงต้นรูปแบบการเรียนการสอนพระ ปริยัติธรรมยังถือว่าจัดทำกันอย่างจริงจัง คงเป็นแต่เพียงการเข้ามาศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องข้อธรรมและธรรมตามสมควร โดยที่ไม่ได้มีการสอบประเมินผลการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการจะลักษณะ การเรียนการสอนจึงเป็นไปตามอัธยาศัยของผู้สอนและผู้เรียน

ช่วงที่ ๒ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดทรงให้คณะสงฆ์เอกราชระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง จึงมีการกำหนดหลักสูตร เวลาเรียนการประเมินผล และกำหนดฐานะของผู้สอบไล่ได้ไว้เป็นการแน่นอน กล่าวคือมีการใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี จำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์เป็นผูกใบลานเป็นหลักสูตรในการกำหนดชั้นเรียน โดยแยกเป็นพระไตรปิฎกดังนี้คือ พระสุตตันตปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ พระวินยปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ และพระอภิธรรมปิฎก จำนวน 42,000 พระธรรมขันธ์ โดยแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้น หรือ 3 ประโยค ตามปิฎกทั้ง 3 นั้น คือ

1. บาเรียนตรี ต้องแปลจนจบพระสุต (จากภาษาบาลี)
2. บาเรียนโท ต้องแปลจนจบพระสุตและพระวินย
3. บาเรียนเอก ต้องแปลจนจบพระสุต พระวินยและพระอภิธรรม

ผู้ที่เรียนจบบาเรียนตรี โท เอก คือผู้ที่แปลจบพระไตรปิฎกทั้งหมด เรียกว่ามหาบาลี โดยใช้อักษรย่อว่า บ.บ. สถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมนี้มีการจัดการเรียนการสอนอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นหลัก ส่วนตามวัดต่าง ๆ ก็มีการเรียนการสอนบ้างเป็นแห่งย่อย ส่วนครูที่บอกปริยัตินั้นได้แก่พระมหากษัตริย์บ้าง ราชบัณฑิตทั้งหลายบ้าง พระเถระผู้ทรงความรู้พระไตรปิฎกบ้าง สำหรับกระบวนการเรียนการสอนนั้น กำหนดเอาพระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหนังสือแบบเรียน และหนังสือขั้นมูลฐานในการเรียน คือ มูลกัจจายน์ ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องเริ่มต้นจากการเรียนมูลกัจจายน์ เพื่อให้รู้จักวิธีก่อนเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี แล้วจึงเรียนแปลพระไตรปิฎกได้ เมื่อตัวผู้เรียนเห็นว่า ตนเองพอจะมีความรู้ ความสามารถในการแปลได้แล้ว ก็จะแจ้งให้ครูบาอาจารย์ได้ทราบ และให้เจ้าสำนักกราบทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ เพื่อจะได้โปรดให้ประกาศการสอบไล่วัดความรู้ของพระภิกษุ

สามเณรขึ้น เรียกว่า “สอบสนามหลวง” ถ้าสอบไล่ได้ผู้สอบก็จะถูกยกย่องให้มีศักดิ์เป็น “มหา” นำหน้าชื่อ และอาจจะได้รับการพระราชทานสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชาคณะให้มีเกียรติเลื่องลือสืบไป ส่วนเรื่องการวัดผลเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงประกาศให้มีการสอบพระปริยัติธรรมขึ้นแล้วเหล่าพระมหาเถระและราชบัณฑิตทั้งหลายก็จะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประธานในการสอบ ในการสอบผู้เข้าสอบจะต้องท่องและแปลปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการอย่างน้อย 3 ท่าน ซึ่งจะมีโอกาสผิดได้เพียง 3 ครั้ง ถ้ากรรมการทักเกิน 3 ครั้ง (ผิดเกิน 3 ครั้ง) ก็เป็นอันถือว่าตกในประโยคนั้น ๆ ซึ่งถ้าตกก็ต้องรอสอบอีกอย่างน้อย 3 ปี เพราะการสอบแต่ละครั้งนั้นจะใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี และมีการวัดผล 1 ครั้ง

นอกจากการเรียนพระไตรปิฎกแล้วพระภิกษุในสมัยนี้ก็ยังมีการศึกษาวิชาการอื่น ๆ ดุจเดียวกับสมัยสุโขทัย ดังมีปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ว่า “พระสงฆ์อันเป็นอาจารย์ในวัดสอนเป็นต้นว่าให้อ่าน ให้เขียนหนังสือ และหัดคิดเลข ทำบัญชี” ตลอดจนเนื้อหาที่ปรากฏในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ก็ได้มีการบันทึกการศึกษาของสามเณรแล้วว่า “นางทองประสี โยมมารดาก็นำสามเณรแก้วไปฝากเรียนกับชรั่วมี วัดป่าเลไลยก์ เพื่อเรียนหนังสือวิชาการศาสนาและวิชาการทางโลก คือ การต่อสู้ป้องกันตัว ตลอดจนวิชาชั้นสูงทางการทหารคือตำราพิชัยสงครามว่าด้วยการจัดทัพ เดินทัพ การยกทัพเข้าต่อสู้รวมทั้งศิลปะการครองใจคน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุจะต้องมีความรู้ในวิชาการทางโลก เพื่อสอนแก่ประชาชนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ไทยในสมัยนั้นก็ดำเนินมาในลักษณะนี้จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พระเฉลิมชาติ ชาตียวโร (อิทธะรงค์), 2552)

ช่วงที่ ๓ สมัยรัชกาลที่๒แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน (รัชกาลที่๙)

รูปแบบการจัดการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากเดิมที่เป็น 3 ชั้น (คือบาเรียนตรี โท เอก) ก็แก้ไขให้เป็น 9 ชั้นหรือ 9 ประโยค โดยแต่ละประโยคต้องสอบแปลคัมภีร์ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ออกเป็นภาษาไทยให้ถูกต้องและได้ใจความถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตรการเรียนปริยัติธรรมในสมัยนี้ แต่สอบพระปริยัติธรรมก็ยังคงมีกำหนดไม่แน่นอน เพราะบ้านเมืองยังคงมีสงครามอยู่เนือง ๆ เมื่อมีเวลาว่างจากศึกสงครามหรือกิจการปกครองภายในพระมหากษัตริย์จึงทรงพระกรุณาให้มีการสอบพระปริยัติธรรมเสียครั้งหนึ่ง ครั้งเมื่อถึงรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดให้กำหนดสอบพระปริยัติธรรม 3 ปีครั้งหนึ่ง และสืบต่อรูปแบบนี้จนถึงรัชกาลที่ 5 โดยมีวิธีการสอบคือ จะให้พระนักเรียนเข้าแปลในที่ประชุมพระราชาคณะที่ละรูป นักเรียนประโยค 3 แปลรูปละ 3 ลาน (1 ลานเท่ากับ 10 บรรทัด) คือ 30 บรรทัด มาในรัชกาลที่ 5 ลดลงเหลือ 20 บรรทัด ตั้งแต่ประโยค 4 ขึ้นไป แปลรูปละ 20 บรรทัด สำหรับประโยค 9 แปลรูปละ 10 บรรทัด ในระหว่างการสอบถ้าแปลไปไม่ตลอด อนุญาตให้ออกมาพิจารณาทบทวนข้างนอกได้แล้วค่อยกลับไปแปลต่อถ้ายังแปลต่อไม่ได้ตลอดเวลาหมดก็ถือว่าสอบตก หรือนักเรียนบางรูปแปลไม่ได้ตลอดและรู้สึกว่าจะเหลือกำลังที่จะแก้ไขได้ก็อาจหนี คือไม่แปลต่อ ยอมตักนั้นเอง สำหรับนักเรียนที่แปลได้จบประโยคในเวลาที่กำหนดเป็นอันว่าสอบได้

ปัจจุบันนี้หลักสูตรการเรียนพระปริยัติธรรมในแต่ละประโยคได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลายส่วน กล่าวคือ ประโยค 1-2 ใช้คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาค 1 ถึง ภาค 4 ประโยค 4 ใช้คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาค 5 ถึง ภาค 8 ประโยค 4 ใช้คัมภีร์มังคลัตถปิณี ภาค 1 ประโยค 5 ใช้คัมภีร์

มังคลัตถที่ปณี ภาค 2 ประโยค 6 ใช้คัมภีร์ตติยสมันตปาสาทิกา ประโยค 7 ใช้คัมภีร์ ปฐม-ตติยสมันตปาสาทิกา ประโยค 8 ใช้คัมภีร์วิสุทธิมรรค และประโยค 9 ใช้คัมภีร์อภิมมัตถวิภาวินี

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ภิกษุสามเณร โดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาวิชาการของพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยที่วัตถุประสงค์สำคัญคือ ป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

1. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมมี ๓ ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก
2. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-9 (ป.ธ.3-ป.ธ.9)
3. หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรทั้ง 4 ประเภทสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหลักสูตรที่เคยศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จัดเป็น “การศึกษาพระปริยัติธรรม” กลุ่มที่ 2 เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาร่วมกับวิชาสามัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจัดเป็น “การศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์”

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น เป็นการจัดการศึกษาที่เรียกว่า “การศาสนศึกษา” จัดโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 จัดเพื่อตัวบุคคล ระดับที่ 2 จัดเพื่อพระศาสนา ระดับที่ 3 จัดเพื่อสังคม

การจัดการศึกษาเพื่อตัวบุคคล การจัดการศึกษาเพื่อตัวบุคคล คือภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาจะต้องศึกษาหลักเบื้องต้นคือพระวินัย การศึกษาพระวินัยก็คือศึกษาเรื่องศีลของภิกษุสามเณร ระเบียบปฏิบัติทางศาสนา รวมถึงธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นการศึกษาเพื่อรักษาตัวเอง เพื่อปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำได้ถูกต้อง ตลอดถึงศึกษาเพื่อเอาตัวให้รอด คือ หลุดพ้นจากความทุกข์ เช่น ศึกษาและปฏิบัติกรรมฐาน การจัดการศึกษาแบบนี้เป็นการจัดให้เฉพาะตัวบุคคล ได้ประโยชน์เฉพาะตัว ใครทำใครได้ และเอาตัวรอดได้ โดยจะเรียนตามอัธยาศัย เรียนจากตำรา หรือจากครูอาจารย์ก็ได้

การจัดการศึกษาเพื่อพระศาสนา การจัดการศึกษาเพื่อพระศาสนา คือ จัดหลักสูตรให้เป็นประโยชน์ในเชิงธำรงรักษาเนื้อหาสาระหรือแก่นสารพระศาสนาเอาไว้ ได้แก่ การเรียนนักธรรมและบาลี หลักสูตรที่ใช้เรียนก็มีเนื้อหาที่มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า โดยนำพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียนกัน เรียนเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา เรียกกันว่าเรียนพระพุทธพจน์ ที่พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่และสืบต่อมาได้ทุกวันนี้โดยไม่สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป และมีการสืบทอดพัฒนาตลอดมาก็เพราะได้อาศัยการศึกษาเล่าเรียนแบบนี้

การจัดการศึกษาเพื่อสังคม การจัดการศึกษาเพื่อสังคม การศึกษาแบบนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคมคือลูกชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา กล่าวคือสมัยแรก ๆ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึง ทำให้ลูกชาวบ้านผู้ใฝ่รู้แต่ยากจนไม่มีโอกาสได้เรียน จึงอาศัยมาบวชเป็นสามเณรจึงได้เรียน การเรียนแบบนี้เรียกกันว่า “พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ” คือ เรียนวิชาทางโลกควบคู่กันไปกับเรียนทางธรรมตามแบบที่ 2 เมื่อเรียนจบแล้วก็สึกหาลาเพศไป และสามารถใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปได้ การจัดการศึกษาแบบนี้จึงเป็นการช่วยเหลือสังคมหรือผลิตคนที่มีคุณภาพให้สังคมได้ทางหนึ่ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)

ยังมีการจัดการศึกษาอีกประเภทหนึ่งที่นับเข้าในระดับนี้ คือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ มี ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งสองแห่งนี้สอนระดับปริญญา พื้นฐานของภิกษุสามเณรที่จะเข้าเรียนต้องผ่านการศึกษา ๓ ระดับข้างต้นมาก่อน การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็เพื่อผลิตพระบัณฑิตออกไปรับใช้พระศาสนาและช่วยเหลือสังคม คือ เมื่อเรียนกันจบแล้วหากยังบวชอยู่ก็รับใช้ พระพุทธศาสนา หากสึกออกไปก็ไปรับใช้สังคม เป็นประโยชน์ต่อสังคม

บทสรุป

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่ต้นมานั้น ยังกล่าวเป็นไปตามพุทธภูมิของพระพุทธศาสนาที่ได้ตรัสไว้ตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม แต่ในปัจจุบันความสำคัญของเป้าหมายหลักนี้ ดูค่อนข้างจะเป็นไปในทางอุดมคติเสียมากกว่า ดังนั้น ความมุ่งหวังด้านเป้าหมายรองจึงเป็นสิ่งที่หวังผลได้ดีกว่า สำหรับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ด้วยความหวังว่าความสำเร็จแห่งเป้าหมายรองจะนำมาซึ่งความหวานชื่นแห่งเป้าหมายหลักไม่วันใดก็วันหนึ่ง ดังได้กล่าวมานี้ทั้งความเป็นมารูปแบบ และเป้าหมายของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจอันจะนำมาสู่การศึกษาปัญหา การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยต่อไป สิ่งสำคัญ ผู้บริหารคณะสงฆ์ จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ที่สามารถรักษาสาระหลักสูตรเดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ มิฉะนั้นในทศวรรษหน้า คณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง

รายการอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์.
- ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). *สัมมาทิฐิ: ศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาถาวัตถุและคัมภีร์ทางพุทธศาสนา*. โครงการธรรมศึกษาวิจัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเฉลิมชาติ ขาดิวโร (อิทธะรงค์). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: หจก.นวสาส์น การพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช). (2546). *บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต : แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555, 9 พฤศจิกายน). *ประกันคุณภาพการศึกษา มจร*

ห้องเรียนวัดพระแก้ว เชียงราย. ออนไลน์, แหล่งที่มา. [https://jittithap1963mcu.](https://jittithap1963mcu.blogspot.com/2012/11/blog-post.html?spref=bl)

[blogspot.com/2012/11/blog-post.html?spref=bl](https://jittithap1963mcu.blogspot.com/2012/11/blog-post.html?spref=bl).

วิษระ งามจิตรเจริญ. (2552). *พุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ บุญปุ. (2558). *การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2534). *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2540). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ : ภาค 2*. กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย.

การศึกษาสงฆ์ลาว : โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว
Buddhist Sangha Education Loas : Education Sangha School Watthahin
Jampasuk, Loas

อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา¹ (Doaneu Butrseetha)

ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์² (Anek Yai-in)

พระคมสัน ฐิตเมธโส,ผศ.³ (Phra Komsan Thitamethaso)

พระปลัดระพิน พุทธิสารโธ,รศ.ดร.⁴ (Phrapalad Raphin Buddhiso)

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การศึกษาสงฆ์ลาว : โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว มีเป้าหมายสะท้อนถึงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา และส่งเสริมการพัฒนาคนให้กับประเทศชาติ และลดช่องว่างสำหรับการศึกษาของคณะสงฆ์ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า วัดท่าหิน เป็นโรงเรียนมัธยมสงฆ์ที่จัดการศึกษาระดับมัธยม 5-7 ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณรในเขตจังหวัดจำปาสัก หรือลูกหลานชาวลาว มีการจัดการเรียนการสอน ที่มีพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน 195 รูป มีครูผู้สอน 28 รูป/คน ครูอาสาสมัคร 3 รูป/คน จำนวนนักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษา ม.7 จำนวน 65 รูป โดยระบบการศึกษา เป็น 5-7-4 (ระดับประถมศึกษา 5 ปี/มัธยมศึกษา จำนวน 7 ปี และระดับอุดมศึกษา 4 ปี)

คำสำคัญ: การศึกษาสงฆ์ลาว, โรงเรียนมัธยมสงฆ์, จำปาสัก

Abstract

The article on Lao Sangha Education: Wat Tha Hin Sangha Secondary School, Champasak Province, Lao PDR, aims to reflect information about the education of the Lao Sangha. that aims to develop human resources in religion and promote human development for the nation and reduce space for the education of the Sangha, and were studied by using documentary study, interviews and related research. Results found that

¹ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email : raphind@yahoo.com

Wat Tha Hin is a monastic secondary school that provides secondary education for grades 5-7 with a target group of monks and novices in Champasak Province or descendants of Lao people Teaching and learning are organized. There are 195 monks and novices in the current education system, there are 28 teachers/person, 3 volunteer teachers/person, the number of students who will graduate from Mathayom 7 is 65, with the education system being 5- 7-4 (5 years of primary education/7 years of secondary education and 4 years of higher education).

Keywords: Lao Monastic Education, Monastic High School, Champasak

บทนำ

การศึกษาสงฆ์ลาว ถือว่าเป็นกลไกการพัฒนาและเป็นกระบวนการทรัพยากรมนุษย์ที่ปรากฏในประเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุ และสามเณร ที่อยู่ในกลไกการพัฒนาของประเทศในปัจจุบัน ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว (พระบุญจันทร์ จันทรมโม่ (จันทสิทธิ์) และคณะ, 2562) หรือในงานศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (พระจันทา เคนสักดา และคณะ, 2566) งานศึกษาของ สายสะหมอน คำพวง, ชวนคิด มะเสนะ (สายสะหมอน คำพวง, ชวนคิด มะเสนะ, 2563) สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือในงานของ แสงสะหวัน สิริจันโท (แสงสะหวัน สิริจันโท, 2563) สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานศึกษาของ พิมพ์สุดา อุ่นเฮือง (พิมพ์สุดา อุ่นเฮือง, 2562) การบริหารโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ดีเด่น ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: การสร้างทฤษฎีฐานราก จากสภาพของการจัดการศึกษาดังกล่าวทำให้ คณะผู้บริหารคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มจร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (17 พฤษภาคม 2567) ใช้เป็นฐานในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว และในเขตแขวงจำปาสักด้วย จึงได้เดินทางไปประชาสัมพันธ์หลักสูตร แสวงหาผู้เรียนที่สามารถเข้าศึกษาต่อได้ ที่เรียนมัธยมปลายสงฆ์ที่วัดท่าหิน จังหวัดจำปาสัก ซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดอุบลราชธานี เบื้องต้นประสานท้าวจันทคอน แก้วประเสริฐ (จันทคอน แก้วประเสริฐ, 2567) เป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ. รุ่น 64) จากคณะสังคมศาสตร์ มจร ผู้นำทัวร์ในจำปาสักเป็นกิจการเสริมที่นอกเหนือจากการทำกิจการส่วนตัว มีรถรับจากด่านช่องเม็ก อุบลราชธานี ปลายทางจำปาสัก โดยไปพบกับ ท่านคำพอน จันทะลังสี (พอน จันทะลังสี, 2567) รองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก) วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก วัดหลวงปากเซ เพื่อขอรับหนังสือขออนุญาตประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน และขอข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาสงฆ์ในเขตปากเซ ด้วยแขวงจำปาสัก มีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเดินทางของนิสิตสงฆ์สามเณรลาวที่จะสามารถข้ามแดนเข้ามาศึกษาต่อได้ โดยเริ่มจากการประสานด้วยวาจาวันกันเป็นที่เรียบร้อย นัดพบผู้บริหาร สังเกตการณ์จัดการเรียนการสอน การพบปะผู้บริหารสัมภาษณ์เกี่ยวกับมูลการจัดการศึกษา (อาจารย์บุญทลี สอนสะหวัน, 2567) รวมไปถึงการได้เยี่ยมชมห้องสอบของนักเรียนสงฆ์ รวมไปถึงการได้พบปะพูดคุยกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 7 ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะสำเร็จการศึกษาในรูปแบบของการแนะนำหลักสูตร ตอบคำถามถึงแนวทาง เช่น การ

เดินทางมารวมกันอยู่ ช่วงเวลาศึกษา ซึ่งคณะผู้เขียนจะได้ทำข้อมูลมาแบ่งปัน ทั้งในส่วนของข้อมูลการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวและการจัดการศึกษาที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน แขวงจำปาสัก เพื่อสะท้อนประสบการณ์จากพื้นที่จริงในส่วนของจัดการศึกษาโดยมองผ่านโรงเรียนมัธยมสงฆ์ที่แขวงจำปาสักที่มีพื้นที่ติดกับจังหวัดอุบลราชธานีประเทศไทยต่อไป

ภาพที่ 1 การเดินทางเพื่อไปประชาสัมพันธ์หลักสูตรของคณะสังคมาศศาสตร์ เริ่มจากการข้ามแดนไปขอหนังสือจากองค์กร พ อ ส ที่วัดหลวงปากเซ จำปาสัก และประชาสัมพันธ์หลักสูตรที่โรงเรียนมัธยมสงฆ์ปลายวัดท่าหินต่อไป (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

การปกครองและการศึกษาสงฆ์ลาว

หลังจากปฏิวัติคอมมิวนิสต์ 2518 การจัดการศึกษาของสงฆ์ลาว โดยโรงเรียนสงฆ์ลาว มีการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยมี 2 หลักสูตรเคียงคู่กันไป คือ หลักสูตรสายสามัญและสายพระปริยัติธรรม ซึ่งสายสามัญได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่วนสายพระปริยัติธรรม ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการเรียนตามที่คณะศึกษาสงฆ์ศูนย์กลางกำหนด ขณะเดียวกันคณะศึกษาสงฆ์ศูนย์กลางยังได้กำหนดให้วัดที่มีความพร้อมทั้งทั้งทุนทรัพย์และครูอาจารย์จัดการเรียนการสอนโดยแยกการเรียนการสอนจากสายสามัญ ซึ่งมีหลักสูตรการเรียน 3 ชั้น คือ นักเรียนชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ในขั้นแรกของระบบการศึกษาสงฆ์ได้กำหนดให้พระสงฆ์เรียนสวด เทศน์หนังสือลาวและหนังสือธรรมให้ได้ก่อน หลังจากนั้นจึงอนุญาตให้เรียนตามหลักสูตรในปี ค.ศ. 2009-2010 (พระศรีธาดุ ศรีประทุม และคณะ, 2553: 92) โดยข้อมูลจากศึกษาของหอมหวล บั้วระภา ได้กล่าวถึงการศึกษามหาวิทยาลัยของสงฆ์ลาวไว้ว่า โรงเรียนสงฆ์ลาวได้อนุวัติตามนโยบายการศึกษาของชาติ คือ โรงเรียนทั่วประเทศลาวได้เข้าสู่ระบบใหม่ตามแผนปฏิรูปการศึกษา คือ ตั้งปี 2553 การสามัญศึกษาลาวจะเข้าหลักสูตร 12 ปี แทนหลักสูตรที่เคยเรียนเพียง 10 ปี ด้วยระบบ 5-3-2 เปลี่ยนเป็น 12 ปี ด้วยระบบ 5-4-3 ดังนั้น คณะสงฆ์ลาวได้จัดให้สอดคล้องกับการศึกษาของชาติ คือ ประถมปลาย คือ ป.3 – ป.4 – ป.5 ระดับมัธยมต้น 4 ระดับคือ ม.1 – ม.2 – ม.3 – ม.4 และระดับมัธยมปลาย 3 ระดับคือ ม.5- ม.6 – ม.7 (หอมหวล บั้วระภา, 2552: 50; ธีววรรณ หนูแก้ว, 2561)

มีข้อมูลว่าพระสงฆ์สามเณรลาวก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีสถิติที่พบใน ค.ศ. 1972/2515 มีสถิติว่า มีวัด 2,108 วัด มีพระภิกษุสามเณรทั้งหมด 18,224 รูป จากจำนวนประชากรทั้งประเทศ 3,450,000 คน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน ค.ศ.1975/2518 และสถิติที่พบเมื่อ ค.ศ.

1987/2530 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีพระภิกษุสามเณรลดจำนวนลงอยู่ที่ประมาณ 15,000 รูป เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและสถิติของวัดที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งเมื่อ ค.ศ. 2008 พบว่าจำนวนพระภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้น ประมาณ 19,759 วัด ทั่วประเทศ โดยมีจำนวนของวัด และประชากรที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน พร้อมทั้งมีวัดและประชากร เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลในหนังสือ “พระพุทธศาสนาในลาว” (2555) โดยพระมหาดาวสยาม ปัญญาวิโร และ พระมหาเวท เมศนัย รองประธานศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ให้ข้อมูลว่า

“...พ.ศ. 2554 มีพระตามสายการบริการกิจการคณะสงฆ์ (อพส.) ทั้งหมดทั่วประเทศ 4,559 รูป โดยเป็นกรรมการศูนย์กลาง อพส. 85 รูป ชั้นแขวง นครหลวง 170รูป ชั้นเมือง 452 รูป ชั้นวัด/บ้าน 3,860 รูป มีพระสงฆ์สามเณร ทั้งหมด 24,253 รูป แบ่งเป็นพระสงฆ์ 9,582 รูป สามเณร 14,671 รูป มีวัดทั้งหมด 4894 วัด วัดที่มีพระสงฆ์อาศัย 3860 วัด วัดร้าง 1,038 วัด และในปี พ.ศ. 2560 วัดมี 4,884 วัด แบ่งเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา 4,134 วัด และวัดร้าง 750 วัด มีพระสงฆ์สามเณรประมาณ 35,000 รูป...” (เดลินิวส์, ออนไลน์ 22 มกราคม 2561)

โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลาวถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการบริหารโดยรัฐในระบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งข้อเด่นของพระพุทธศาสนาในลาวไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งสูญหายไป โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลาวมีพัฒนาการสอดคล้องกับการขยายตัวของรัฐ พิจารณาได้จากสถิติของพระภิกษุสามเณรที่เพิ่มขึ้น มีความเป็นเอกภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์มากขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของระบบการศึกษา ที่จำนวนมากขึ้น และพระสงฆ์หนุ่มสามเณรน้อยได้รับการศึกษาดังปรากฏข้อมูลว่ามีพระภิกษุสามเณรเข้ามาศึกษาในประเทศไทย จำนวนมากขึ้นต่อเนื่องทุกปี ดังปรากฏสถิติที่สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้บันทึกไว้ ในช่วง สิงหาคม 2562/2019 พบว่ามีนิสิต รวมจำนวนกว่า 257 รูป ในปีการศึกษาปัจจุบัน และรวมกันตลอดระยะเวลาในรอบ 10 ปีตั้งแต่ พ.ศ.2550-2560 พบว่ามีนิสิตที่จบการศึกษาไปแล้วไม่น้อยกว่า 3,500 รูป ที่จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทยซึ่งในภาพรวมมีจำนวนมากขึ้น

โรงเรียนสงฆ์ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาในลาวมายาวนาน เป็นที่ปลูกฝังอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการศึกษาผ่านโรงเรียนสงฆ์ทั่วประเทศ สปป.ลาว จำนวนมากนับแต่อดีตมาแล้ว บทบาทของโรงเรียนสงฆ์ได้สร้างทั้งบุคลากรให้กับศาสนาและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ให้กับสังคม เช่นบทบาทเป็นข้าราชการ นักการเมืองและประชาชนที่มีคุณภาพหลายคนมีเส้นทางผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนสงฆ์มาก่อน ดังข้อมูลงานวิจัยของ Phrarajapariyatti (2016 : 42-56) เรื่อง The Religion Educational Management for Buddhism Propagation in the Greater Mekong Sub-Region Counties ที่ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาสงฆ์ของคณะสงฆ์ในลาว ไทย พม่า โดยในลาวได้ทำการศึกษาในพื้นที่ หลวงพระบางที่วัดพระพุทธรบาท (Wat Phra Buddha Baht) และข้อมูลของธวัชรธรรณ หนูแก้ว (2561) ได้ทำการศึกษาและให้ข้อมูลไว้ว่า

“...รูปแบบชีวิตนักรบวชในพุทธศาสนาของลาว เป็นเส้นทางแห่งการเริ่มต้นศึกษาของเด็กยากจนอยู่ห่างไกลเมืองและไร้โอกาสทางการศึกษา โดยมีโรงเรียนสงฆ์ประจำเมืองให้การศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรมกับเด็กเหล่านี้ การให้โอกาสจากโรงเรียนสงฆ์เป็นการลดค่าใช้จ่ายและให้ที่พักอาศัย ได้สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความอดทนให้กับสังคมลาว สามเณรนอกจากจะอดทนในฐานะนักรบวชแล้ว ยังเป็นกลุ่มที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับพุทธศาสนา และนับเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กับเมืองสำคัญ เช่น เมืองหลวงพระบางเมืองมรดกโลก ที่มี

ภาพลักษณ์แห่งเมืองพุทธศาสนา ภาพของสามเณรจำนวนมากได้ส่งเสริมให้ลาวเป็นเมืองพุทธศาสนาที่มีเสน่ห์น่าค้นหา และเดินทางมาท่องเที่ยวของคนทั่วโลก ยังผลให้รัฐบาลลาวได้ให้ความสำคัญต่อการจัดระเบียบสงฆ์ให้ผิดชอบต่อพระศาสนาและประเทศชาติของตนด้วย...” (ธวัชวรรณ์ หนูแก้ว, 2561)

จากข้อมูลของพระมหานิกธ ฐานุตโตโร (2559 : 65-77) เขียนถึงการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวหลวงพระบางไว้ในบทความเรื่อง “พระพุทธรูปศาสนาในประเทศลาวกรณีศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (เมืองมรดกโลก).” ให้ข้อมูลว่า

“...ในประเทศลาวมีวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือวิทยาลัยสงฆ์องค์คือ นครหลวงเวียงจันทน์ และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก แต่ในหลวงพระบางยังไม่มีวิทยาลัยสงฆ์ แต่แนวโน้มในอนาคตจะมีการจัดตั้งขึ้นได้ เพราะในหลวงพระบางมีการจัดการเรียนการสอนปริยัติสามัญเป็นหลักและมีการเล่าเรียนนักธรรมบาลีรองลงมา...”

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ของธวัชวรรณ์ หนูแก้ว (2561) ให้ข้อมูลเสริมว่า

“...โรงเรียนสงฆ์หลวงพระบาง เป็นเมืองใหญ่และมีพระสงฆ์และสามเณรจำนวนมากที่เลือกเส้นทางการเข้ามาบวชเรียน...โรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดภูควายหลวงพระบาง จัดการศึกษาแบบภาคปกติจนถึงมัธยม 7 มีการสอนรายวิชาหลักและวิชาเฉพาะ เช่น วิจิตรศิลป์ พระพุทธศาสนา บาลี เบื้องต้น ปัจจุบัน พระและสามเณรมีประมาณ 800 รูป และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีโรงเรียนสงฆ์สร้างขึ้นใหม่เพิ่ม เป็นโรงเรียนนอกเขตหลวงพระบาง และมีจำนวนสามเณรจากเผ่าต่าง ๆ กันมาอยู่ร่วมกันมาก คือ วัดผาโอ โรงเรียนสงฆ์วัดผาโอ มีนักเรียน ระดับมัธยม 1 ถึงมัธยม 7 เป็นโรงเรียนสงฆ์แบบกินนอน (สำนักเรียนบาลี) มีผู้เรียนประมาณ 500 รูป ครูประมาณ 20 คน ที่ได้รับการบรรจุโดยรัฐบาล การจัดการศึกษาที่วัดผาโอ พระอ่อนแก้ว สิทธิวงศ์ เจ้าคณะจังหวัดนครหลวงพระบาง เจ้าอาวาสวัดผาโอ เป็นพระที่เป็นหลักในการหาสามเณรที่เป็นชนเผ่ามาเรียน ได้สร้างวัดผาโอ ประมาณ ปี 2008 รวม 11 ปี เพื่อให้เป็นที่เรียนของนักเรียนสามเณรในถิ่นห่างไกล เมือง เบื้องต้นได้อาศัยการสนับสนุนเงินจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนที่นับถือ ก่อนที่ภายหลังรัฐบาลจึงเข้ามาช่วยเหลือในด้านการใช้จ่ายเงินเดือนครู...”

ดังนั้นการศึกษาสงฆ์ลาวยังเป็นช่องทางหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาและเป็นเอกลักษณ์ ทั้งผู้จัดการศึกษาล้วนตระหนักและเห็นความสำคัญของการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์สามเณรกับการส่งเสริมให้เป็นกลไกการพัฒนาคนและทรัพยากรมนุษย์ให้กับคณะสงฆ์หรือประเทศชาติ

การศึกษาสงฆ์ลาวเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลาว

ในงานการศึกษาของพระสงฆ์ลาวที่ได้สอบถามเพื่อศึกษาพัฒนาการในภาพรวม ดังปรากฏในงานศึกษาของ พระอานุกรณ์ อนุสุสโร (พันธ์ประเสริฐ) และคณะ (2022) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาคณะสงฆ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา แขวงหลวงพระบาง สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในงานของ พระจันดา เคนสักดา และคณะ (2566) ในงานศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว ในงานของ พระบุญจันทร์ จันทมโหม (จันทสิทธิ์) และคณะ (2562) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ไว้ว่า

การศึกษาสงฆ์ลาวมีการคัดกรองบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ คือ ตรงตามความถนัดหรือตำแหน่งที่ต้องการ มีความเป็นนักวิชาการที่เหมาะสมรวมถึงพฤติกรรม ความรู้รอบตัว ความสามารถพิเศษ ที่สำคัญคือเป็นผู้มีคุณธรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น มีการผูกมิตรไมตรีที่ดี เข้ากับสังคม บุคลากรและงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนไปสู่สถานศึกษาอย่างทันทีส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ที่ดีเพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการบริหารงานวิชาการจะต้องมีแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในรูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว

โดยในการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ยังเชื่อมโยงไปถึงงานปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ดังปรากฏในงานศึกษาของ พระมหาวิริวัต วิจักษณ์ (วิไลจักร์) (2563) ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ศึกษา รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว ถึงไม่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแต่ในงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า เอกภาพทางการปกครองผ่านระบบการศึกษา การจัดการศึกษาจึงสะท้อนถึงการส่งเสริมความเป็นเอกภาพในแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ด้วย รวมไปถึงการศึกษาทำให้พระสงฆ์มีศักยภาพและมีบทบาทนำชุมชนและสังคม ดังปรากฏในงานศึกษา พระวิไลวอน วิรปญโญ (2560) บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เป็นต้น จากภาพรวมของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวสะท้อนออกมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ว่า อยู่ในช่วงของการปรับปรุงพัฒนา จะสังเกตได้จากทิศทางของงานการศึกษาหรืองานวิจัย ที่สะท้อนว่าการศึกษาคณะสงฆ์ลาวยังต้องได้รับการสนับสนุน และการศึกษาคณะสงฆ์ลาวเป็นส่วนสำคัญอันเป็นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะไปเป็นบุคลากรที่เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศ

ภาพที่ 2 โรงเรียนสมบูรณสงฆ์วัดผาโอ โรงเรียนสมบูรณสงฆ์วัดภูควาย หลวงพระบาง และวัดโสภปาหลวง เวียงจันทน์ (ภาพคณะสังฆคณาจารย์ วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2567)

สถานภาพของการศึกษาสงฆ์ลาว

การศึกษาสงฆ์ลาวแยกเป็น 2 ส่วน คือการจัดการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดการศึกษาเอง โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนเรียกว่าโรงเรียนประถมสงฆ์ มัชฌมสงฆ์ และการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณร อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ที่เรียกว่า องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อ.พ.ศ) การจัดการศึกษาโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณรในประเทศลาว โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นพระภิกษุสามเณร ให้ข้อมูลหลวงพี่สันทนา แก้วประเสริฐ (2567/Phrah Sonthanar Keopaserth) นิสิตปริญญาตรี มจร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่แสวงหาข้อมูลจากฝ่ายการศึกษาสงฆ์ในประเทศลาวเป็นสถิติว่า ทั่วประเทศมีพระสงฆ์จำนวนผู้เรียนกว่า 7,771 รูป มีโรงเรียนทั่วประเทศทั้งระดับมัธยมต้น มัธยมปลายรวมแล้วกว่า 63 แห่งทั่วประเทศ รวมทั้งสถาบันการอุดมศึกษา 2 แห่งที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี มีหลักสูตรการสอนพระพุทธศาสนา และการสอนภาษาอังกฤษ ดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถิติสถานศึกษาสงฆ์ทั่วประเทศของลาว 2023-2024/2566-2567

จำนวนโรงเรียน นักเรียน ครูสอน อาสาสมัครของโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์ทั่วประเทศ 2023-2024							
ที่	โรงเรียนสงฆ์	จ/โรงเรียน	จ/ห้องเรียน	จ/นักเรียน	ครู/รัฐกร	พระครูสอน	อาสาสมัคร
1	มัธยมสมบูรณ์สงฆ์	15	129	3,125	180	95	42
2	มัธยมตอนปลายสงฆ์	4	30	902	32	33	17
3	มัธยมตอนต้นสงฆ์	35	154	3,141	142	121	80
รวม		54	313	7,166	354	249	139
4	ประถมสงฆ์	7	14	272			
5	วิทยาลัยสงฆ์	2	19	331	48	13	10
ทั้งประเทศ		63	346	7,771	402	262	149

ในตารางที่ 1 ให้ข้อมูลว่าระหว่าง ค.ศ.2023-2024 มีจำนวน โรงเรียนพระสงฆ์ทั่วประเทศลาวมีทั้งหมด 63 แห่ง จำแนกเป็น (1) โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ มีจำนวน 15 แห่ง จัดการศึกษาครบตั้งแต่ ม.1-ม.7 อาทิ โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดผาโอ วัดภูควาย หลวงพระบาง เป็นต้น (2) โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์ มีมัธยมสงฆ์ตอนปลายจำนวน 4 แห่ง จัดการศึกษาสำหรับ ม.ปลาย คือตั้งแต่มัธยม 5-7 อันประกอบด้วย โรงเรียนวัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์ (พระคันธสีล จันทร์สุวรรณ และคณะ,2564) โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดเวียงพะแก้ว โรงเรียนวัดไชยะพุมิ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ปลายวัดท่าหิน จำปาสัก (3) โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะ ม.1-ม.4 (4) โรงเรียนประถมซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์ (5) จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งลาวมีวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ วิทยาลัยสงฆ์วัดองค์ตั้ง (The Sangha College Wat Ongtue Mahavihara-*ອົງຕູ້ມະຫາວິຫານ*) และวิทยาลัยสงฆ์

จำปาสัก (Champasak Sangha college -*ວິທະຍາໄລສົງ ຈຳປາສັກ*) ที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยเป็นสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา และภาษาอังกฤษ จากข้อมูลปีล่าสุด 2566-2567 มีจำนวน 331 รูป (ตามตาราง 1) ส่วนสถิติทั้งประเทศมีจำนวนนักศึกษาที่เป็นพระสงฆ์สามเณรทั้งหมด 7,771 องค์ โดยมีครูจำแนกเป็นรัฐกร คือผู้ที่ได้รับเงินเดือนจากหลวงเต็มจำนวน จำนวน 402 คน และครูพระ จำนวน 262 รูป โดยรัฐจัดสรรงบประมาณเป็นนิตยภัตสนับสนุนส่วนหนึ่งประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ และครูผู้ช่วยสอน 149 รูป/คน ซึ่งจะถูกรับรองเป็นครูพระหรือครูรัฐกรต่อไป (ตามตาราง 1)

ภาพที่ 3 โรงเรียนสมบูรณสงฆ์วัดภูควาย หลวงพระบาง (ภาพคณะสังคมนาสาตรา วันที่ 29 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 4 ผู้บริหารคณาจารย์คณะสังคมนาสาตรา ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ณ โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดไชยะภูมิ สະหวันເຂດ สปป.ลาว (ภาพผู้เขียน 16 พฤษภาคม 2567)

จากภาพ 3-4 คณะผู้เขียนได้ร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์หลักสูตรในนามคณะสังคมนาสาตรา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป้าหมายเพื่อแสวงหานิสิตสงฆ์ลาว มาศึกษาต่อในคณะสังคมนาสาตรา ซึ่งข้อดีคือส่วนใหญ่เป็นพระหนุ่มสามเณรน้อยที่สามารถเข้าเรียนในการภาคการศึกษาปกติ โดยมีหลักสูตรภาษาไทยที่พระและสามเณรลาวสามารถเข้ารับการศึกษาคือได้ ด้วยภาษาไทยและลาวมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด จากประสบการณ์ของการลงพื้นที่ วัดไชยมาราม สະหวันເຂດ สปป.ลาว ผู้บริหารส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาประเทศไทย อาทิ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และปริญญาโทอีก 2 รูป จะเล่าว่าเขียนภาษาไทยประมาณ 1 เดือนก็สามารถเขียนได้ รวมทั้งการพูดการอ่าน ก็สามารถใช้ได้เลย หรือทีมงานพลขับที่ขับรถอาสาพาคณะพวกเราเดินทางในจำปาสักคือท้าวจันทคอน แก้วประเสริฐ (2567) เป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ. รุ่น 64) จากคณะสังคมนาสาตรา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งก็พูดได้ชัดเจนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาไทยกับการเรียนไม่ใช่ปัญหา ซึ่งเป็นศิษย์เก่าเคยอยู่วัดหลวงปากเซ และเคยเป็นศิษย์เก่าระดับมัธยมปลายที่วัดท่าหินด้วย

และเคยเดินทางมาศึกษาที่ มจร ประเทศไทย ภาษาไทยลาวที่ใกล้เคียงกัน เป็นข้อเด่นของพระสงฆ์ สามเณรลาว ที่จะเข้ามารับการศึกษาในประเทศไทยได้ได้ดีกว่าประเทศอื่น ๆ และอีกกรณีหนึ่งเมื่อ สอบถามข้อมูลส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลคล้ายกันว่านักเรียนมีจบการศึกษา ม.7 จากโรงเรียนสงฆ์ที่เคยไปมา ทั้งโรงเรียนโสภณปาหลวง (เวียงจันทน์) โรงเรียนสงฆ์ภูควาย (หลวงพระบาง) โรงเรียนมัธยมสงฆ์ไชยะพูมิ (สะหวันเขต) และโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน (จำปาสัก) เมื่อสอบถามว่าสำเร็จการศึกษาแล้วจะไปไหน ข้อมูลคือส่วนใหญ่จะลาสิกขา และเข้าสู่ภาคแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่คณะของพวกเรา จากคณะสังคมศาสตร์ มจร พระนครศรีอยุธยา ซึ่งประชาสัมพันธ์หลักสูตรเพื่อการศึกษาต่อก็ได้ให้ข้อมูล พร้อมชวนมาเรียนหนังสือ 3-4 ปี ในประเทศไทยก่อนหากเป็นไปได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาและประเทศชาติด้วย

ในส่วนการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์วัดองค์ตั้ง (The Sangha College Wat Ongtue Mahavihara-*ວິທະຍາໄລສົງ ວັດອົງຕື້ມະຫາວິຫານ*) และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก (Champasak Sangha college -*ວິທະຍາໄລສົງ ຈຳປາສັກ*) มีข้อมูลปรากฏในงานศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว (สายสะหมอน คำพวง,ชวนคิด มะเสนะ, 2563) ในงานศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (แสงสะหวัน สลิจันโท,2563) ซึ่งในงานศึกษาสะท้อนผลในเชิงการ บริหาร แต่ที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่จริงและพบว่าในภาพรวมสถานศึกษาและสถาบันการศึกษา เป็นกลไกการ พัฒนาคนให้กับสังคมประเทศชาติและพระศาสนาลาว แต่อีกนัยหนึ่งตามผลของการศึกษาก็ยังมีประเด็นที่ ต้องพัฒนาทั้งในส่วนของบุคลากรครู ที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาเพิ่มขึ้น สวัสดิการ กลไกสำหรับ ส่งเสริมการบริหารงานและบริหารวิชาการแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนางานวิชาการ เป็นต้น โดยทั้งหมด เป็นผลการศึกษา แต่หัวใจสำคัญตามที่ผู้เขียนพบคือสถาบันการศึกษาเป็นสถานที่สำคัญของการจัดการ การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สงฆ์ในประเทศลาว

การศึกษาสงฆ์ลาว : โรงเรียนมัธยมสงฆ์ปลายวัดท่าหิน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

คณะของพวกเราได้ประสานเพื่ออนุญาตประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนมัธยมสงฆ์ ประหนึ่งแจ้งพื้นที่ให้ ทราบ ถึงวัตถุประสงค์และการมายังพื้นที่จำปาสัก ที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก คณะผู้เขียนพบกับผู้บริหาร วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ท่านคำพอน จันทะลั้งสี (2567) ตำแหน่งรองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก) ที่วัดหลวงปากเซ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการศึกษา สงฆ์ที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก และเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ในลาว พร้อมทั้งรับหนังสือขออนุญาตเพื่อ ประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อ ประหนึ่งเป็นหนังสือขออนุญาตเข้าพื้นที่ ภารกิจของผู้บริหารคณาจารย์คณะ สังคมศาสตร์ จึงได้เข้าไปยังโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน เพื่อพบปะคณะผู้บริหาร ครู นักเรียน และเชิญ ชวนมาเรียนมาศึกษาต่อยังประเทศไทยต่อไป โดยข้อมูลที่พบจากโรงเรียนมัธยมสงฆ์ปลายวัดท่าหิน จัด การศึกษาระดับมัธยม 5-7 โดยมีผู้เรียนเป็นพระภิกษุและสามเณรในเขตจังหวัดจำปาสัก หรือลูกหลานชาว ลาว มีการจัดการเรียนการสอน ที่มีพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน 195 รูป มีครูผู้สอน 28 รูป/คน ครูอาสาสมัคร 3 รูป/คน จำนวนนักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษา ม.7 จำนวน 65 รูป ดังข้อมูล

ปรากฏตามตาราง 1 ส่วนการบริหารจัดการมีพระอาจารย์คำตู้ อินทวง เป็นผู้อำนวยการ และอาจารย์วี ละเอียด หลวงสมบัติ (2567) เป็นรองผู้อำนวยการและให้ข้อมูลแก่คณะผู้เขียน จากภาพที่ 8 มีการให้ข้อมูล การบริหารโรงเรียนไว้เป็นแผนกต่างๆ อาทิ แผนกบริหาร แผนกวิชาการ แผนกข้อมูลข่าวสาร และ เทคโนโลยี แผนกคุ้มครองอาคารสถาน แผนกคณิตศาสตร์ - ฟิสิกศาสตร์ แผนกเคมีศาสตร์-ชีวศาสตร์ แผนกภาษาลาว-วรรณคดี แผนกภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ แผนกภาษาอังกฤษ และแผนกพระพุทธศาสนา (ตามภาพที่ 8 แผนผังการบริหารโรงเรียน)

ภาพที่ 5 คณะผู้เขียนพบกับผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ท่านคำพอน จันทะลังสี ตำแหน่งรองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก) ที่วัดหลวงปากเซ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการศึกษาสงฆ์ที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก และเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ในลาว และภาพผังผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก (ภาพคณะผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจาก อาจารย์วีละเอียด หลวงสมบัติ (2567) เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน จำปาสัก และบรรยากาศของการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเชิงแนะนำเชิญชวน

โดยมี ท้าวจันทคอน แก้วประเสริฐ ศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ. รุ่น 64 จากคณะสังคมศาสตร์ มจร) โดยเป็นศิษย์เก่าและเคยเรียนที่แห่งนี้ เป็นผู้นำพูดคุย (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 7 สอบถาม อาจารย์บุญหล้า สอนสะหวัน รัฐกรสอนคอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์ เคมี ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนครู และการบริหาร จึงถ่ายรูปสมุดลงนามครูผู้สอนของวัดท่าหิน (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 8 ผังการบริหารงานงานสถานศึกษา และการบริหารวิชาการและการศึกษาสงฆ์โรงเรียนวัดท่าหิน จำปาสัก (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 9 คณะผู้บริหารคณะสังคมศาสตร์ ให้คำตอบเชิงแนะนำต่อการศึกษาต่อที่ประเทศไทยตามความสนใจของสามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 ที่สำเร็จการศึกษามัธยมแล้วและต้องการศึกษาต่อ (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 10 ตำราเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.7 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางใช้เหมือนกันทั่วประเทศ (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 11 การเดินทางมาเรียนและกลับของสามเณรที่วัดท่าหิน สอบถามสามเณรรูปหนึ่งบอกว่าเดือนละแสนห้า เป็นค่ารถรายได้ เจ้าอาวาสสนับสนุนทุนการศึกษาและค่ารถด้วย (ภาพผู้เขียน 17 พฤษภาคม 2567)

จากภาพ 5-11 จะเป็นบรรยากาศภาพรวมของการมาประชาสัมพันธ์หลักสูตรโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดท่าหิน จำปาสัก ที่สะท้อนถึงข้อมูลเชิงพื้นที่ที่เป็นเหตุการณ์ขณะที่เข้าพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลและประชาสัมพันธ์หลักสูตรเพื่อการศึกษาต่อในประเทศไทย โดยเป็นการเข้าพบฝ่ายการศึกษาสงฆ์เพื่อขออนุญาต การเข้าไปยังโรงเรียนสถานศึกษา (ภาพที่ 5) การพบกับนักเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์ การพูดคุยกับตัวนักเรียนเพื่อให้ข้อมูลให้มากที่สุด รวมทั้งบรรยากาศห้องเรียน (ภาพที่ 6 และ 9) ภาพของการบริหารสั่งการอำนวยความสะดวก การแบ่งงานการบริหาร (ภาพที่ 8) รายวิชาที่เรียนที่ผสมระหว่างสาขาวิชาที่เป็นศาสตร์ร่วมสมัยกับพระพุทธศาสนา (ภาพที่ 10) และการบริหารสั่งการภายในโรงเรียนที่เป็นหนังสือลงนามการเข้าปฏิบัติงาน (ภาพที่ 7) การใช้ชีวิตและการเดินทางของสามเณร เมื่อสามเณรเรียนคาบสุดท้ายในตอนเย็น ๆ จะมีรถมารับ เพื่อกลับไปยังวัดที่พักอาศัยอยู่ในจำปาสัก (ภาพที่ 11) ทั้งหมดเป็นการบันทึกผ่านสถานที่จริงเชิงประจักษ์

ภาพที่ 12 การจัดการศึกษาในระดับมัธยมสงฆ์และวิทยาลัยสงฆ์ที่จำปาสัก

นอกเหนือจากการศึกษาระดับมัธยมสงฆ์แล้ว ยังมีการศึกษาระดับวิทยาลัยสงฆ์ที่จำปาสัก ซึ่งปรากฏในงานศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สายสะหมอน คำพวง, ชวนคิด มะเสนะ, 2563) ในงานศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (แสงสะหวัน สิริจันโท, 2563) โดยข้อมูลทางเอกสารและการสังเกตเชิงพื้นที่ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก และโรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์ วัดท่าหิน ได้ข้อสรุปว่า สถาบันการศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนให้กับสังคมประเทศชาติและพระศาสนา ลาว ดังปรากฏเป็นข้อมูลที่น่ามาบันทึกแบ่งปันนี้

บทสรุป

โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดท่าหิน ที่จำปาสัก เป็นโรงเรียนมัธยมสงฆ์ที่จัดการศึกษาระดับมัธยม 5-7 ตั้งอยู่ที่วัดท่าหิน เป็นสถาบันการศึกษาที่รัฐจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ในวัยที่ต้องได้รับการศึกษา โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนลูกหลานชาวลาวที่เข้าสู่การบวชเรียนเป็นพระ และสามเณร มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในส่วนวิชาสามัญและพระพุทธศาสนาผสมผสานกัน ที่โรงเรียนวัดท่าหินมีพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน 195 รูป มีครูผู้สอน 28 รูป/คน ครูอาสาสมัคร 3 รูป/คน จำนวนนักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษา ม.7 จำนวน 65 รูป ซึ่งสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือมัธยมศึกษาได้ ส่วนระดับวิทยาลัยสงฆ์อยู่ที่วัดหลวงปากเซ ชื่อวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก จากภาพรวมการจัดการศึกษาในลาว มีความหมายเป็นการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับสังคมสงฆ์พระพุทธศาสนาและประเทศชาติในส่วนของพัฒนาทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

1) หนังสือ / วารสาร

- ธัชวรินทร์ หนูแก้ว. (2561). “จ้วน้อย: มองลาวผ่านการศึกษาและแสวงหาโอกาสในชีวิตของสามเณร”. ใน *ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม จาก หล่มสัก-หลวงพระบาง*. เชิดชาย บุตติบรรณาธิการ. ศูนย์การเรียนรู้พุทธศิลป์ถิ่นอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พระคันธสีล จันทร์สุวงศ์ และคณะ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *Journal of Modern Learning Development*. 6 (3),266-281.
- พระจันทา เคนสักดา และคณะ. (2566). กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสามัญศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 13 (4),121-135.
- พระบุญจันทร์ จันทมโม (จันทสิทธิ์) และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*. 6 (3),608-624.
- พระมหาวิโรจน์ วิภักขโณ (วิไลจักร์). (2563). ศึกษารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว. *วารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมังคัล*. 1 (2),15-28.
- พระมหาดาวสยาม ปัญญาวิโร. (2555). *พระพุทธศาสนาในลาว*. ขอนแก่น: พิมพ์ลักษณ์.
- พระมหานิกธ ฐานุตโตโร. (2559). พระพุทธศาสนาในประเทศลาวกรณีศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (เมืองมรดกโลก). *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(2), 65-77.
- พระวิละวอน วิรปโย. (2560). บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 2 (3),54-65.
- พระศรีธาดู ศรีประทุม และคณะ. (2553). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและพุทธศาสนาสมัยสังคมนิยมในลาว. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 6 (3),1-15.
- พิมพ์สุดา ช่างเอียง. (2562). *การบริหารโรงเรียนมัธยมสมบูรณดีเด่น ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: การสร้างทฤษฎีฐานราก*. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา และภาวะผู้นำ). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สายสะหมอน คำพวง,ชวนคิด มะเสนาะ. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารบริหารการศึกษาระดับบัณฑิต*. 20 (3), 23-33.

แสงสะหวัน สลิจันโท. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารบริหารการศึกษาระดับบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 20 (3), 35-46.

หอมทวล บัวระภา. (2555). พระพุทธศาสนาลาวภายใต้อุดมการณ์ สังคมนิยม 2518-2533. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 29 (1), 186-216.

_____. (2552). *สารมิตรภาพไทย-ลาว*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2552).

Phrarajapariyatti, (2016). The Religion Educational Management for Buddhism Propagation in the Greater Mekong Sub-Region Counties. *Journal of International Buddhist Studies*. Vol.7 No.2; December 2016: 42-56.

Stuart-Fox, M. (1996). *Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos*. Bangkok: White Lotus Co., Ltd.

2) สัมภาษณ์

คำพอน จันทะลั้งสี, ท้าว. (2567). รองหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ (จำปาสัก) วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก วัดหลวงปากเซ. เมื่อ 17 พฤษภาคม 2567. *สัมภาษณ์*.

จันทคอน แก้วประเสริฐ, ท้าว. (2567). เป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ. รุ่น 64 จากคณะสังคมศาสตร์ มจร) ผู้นำทัวร์ในจำปาสัก, เมื่อ 17 พฤษภาคม 2567. *สัมภาษณ์*.

วิละพัน หลวงสมบัติ (2567) เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน จำปาสัก. เมื่อ 17 พฤษภาคม 2567. *สัมภาษณ์*.

บุญหลี่ สอนสะหวัน. (2567). ครูรัฐกรสอนคอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์ เคมี โรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดท่าหิน จำปาสัก. เมื่อ 17 พฤษภาคม 2567. *สัมภาษณ์*.

ท้าวแม่กู: ชีวิต และความตาย อันลึกลับ Thao-MaeKu: mysterious life and death

ผศ.ดร. ผดุง วรรณทอง¹, (Phadung Wannatong)

พระครูศรีกิตติวิโรดม,ดร.², (Phrakrusri Kittiwarodom)

อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา³, (Daonue Budsita)

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ⁴ (Dechudom Sangbun)

Department of Sociology and Anthropology Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

ท้าวแม่กู เป็นใคร มาจากไหน และมีความสำคัญอย่างไร ทำไมได้มาเป็นกษัตริย์ครองล้านนา และชีวิตหลังความตาย ประเด็นเหล่านี้ทำให้ผู้เขียน อยากทราบคำตอบ จึงศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา และสอบถามจากผู้รู้ แต่เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับท้าวแม่กู มีปรากฏน้อยมาก ดังนั้น ผู้เขียนจึงตัดสินใจเดินทางเพื่อไปเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ณ เมืองนาย และได้ข้อมูลเบื้องต้น สรุปลงให้เห็นภาพรวมของเมืองนายสั้น ๆ ดังนี้ เมืองนาย ปัจจุบัน ตั้งอยู่ในเขตรัฐฉานใต้ ตัวเมืองล้อมรอบด้วยภูเขา มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือแม่น้ำเต็ง และแม่น้ำคง เมืองนาย เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา มีวัดมากมายราว 120 วัดกระจายอยู่ทั่วแทบทุกหมู่บ้านตำบล เหลียวมองไปทางใดจะเห็นพระธาตุเจดีย์ทองเรืองรองแวววาว และพระเจดีย์ที่ทำด้วยสีขาว ตั้งตระหง่านอยู่ทั้งบนดอยและในตัวเมือง ผู้คนในเมืองนายส่วนใหญ่เป็นชาวไตโหลง หรือ ไทใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ตอนเช้าตรู่ในตัวเมืองอันเป็นถิ่นเจริญ จะเห็นพระภิกษุ-สามเณร ออกบิณฑบาตโปรดสาธุชนเป็นแถว ๆ โดยจะมีเจ้าสงฆ์ หรือสามเณร รูปหนึ่งถือ กังสดาล ใบเล็ก ๆ ตีเป็นระยະ ๆ นำหน้าคณะ ประชาชนมีวิถีชีวิต สงบร่มเย็นเห็นแล้วชื่นใจ ทำให้ผู้เขียนขนานนามเมืองแห่งนี้ว่า “อัญมณีแห่งหุบเขา”. ส่วนเรื่องของท้าวแม่กู ยังเป็นเรื่องราวที่ลึกลับ ทั้งชีวิต ผลงาน และความตาย

คำสำคัญ: ท้าวแม่กู, ชีวิต และความตาย อันลึกลับ

Abstract

Who is Thao-maeku, where did he come from, and what is their significance? Why did he come to be the king of Lanna? Life after death these issues make the author want

¹ หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: phadung2520@gmail.com

to know the answer. Therefore, study and research information from books, textbooks and inquire from knowledgeable people. But because information about Thao-maeku, there is very few, so the author decided to travel to collect spatial data. At Mongnai and got preliminary information a brief overview of Mongnai is as follows: Mongnai is currently located in Southern Shan State. The city is surrounded by mountains. There are two major rivers flowing through, the Teng River and the Kong River. Mongnai is a city of Buddhism. There are about 120 temples scattered throughout almost every sub-district village. Wherever you turn your head, you will see the golden pagoda glistening. Pagodas painted in white towering on both the mountain and the city. Most of the people in Mongnai are Tai Long or Tai Yai people who respect Theravada Buddhism. Early morning in the prosperous city will see monks - novices give alms to the congregation in rows there will be a Chao Sang or a novice holding a small Kangsadan beating. It periodically in front of the group. People have a way of life with calm and happy to see which make the author dubbed this city. "Jewel of the Valley". As for the story of Thao Mae Ku, it is also a mysterious story, including life, works, and death.

Keywords: Thao-maeku, Mysterious Life and Death

ทำไมต้องเป็นเมืองนาย

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2566 ผู้เขียนเริ่มต้นการเดินทางไปทัศนศึกษา และสำรวจพื้นที่ครั้งนี้ จากสนามบินดอนเมือง ไปยังสนามบินมิงกะลาดง ของเมียนมา (DMK-RGN) โดยสายการบินแอร์เอเชีย ใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที แล้วต่อด้วยนั่งเครื่องบินภายในประเทศ จากย่างกุ้ง ไปลงที่สนามบินเฮโฮ อำเภอกะลอ จังหวัดตองจี รัฐฉานใต้ (RGN-HEH) โดยสายการบินเมียนมาแอร์ไลน์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 10 นาที แล้วนั่งรถยนต์ส่วนบุคคลไปที่เมืองนาย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมง โดยมีพระคุณเจ้าเป็นพลขับ หากเป็นที่เมืองไทย ถ้าพระชัชรถยนต์คงเป็นเรื่องใหญ่ เพราะคนไทย บางพวกจะรับไม่ได้ หากมีคำถาม ๆ ผู้เขียนว่าทำไมต้องไปที่เมืองนาย รัฐฉานใต้ ทั้งที่ประเทศเมียนมา มีที่ น่าท่องเที่ยวเยอะแยะมากมาย คำตอบคือ 1) เป็นเมืองที่ผู้เขียนยังไม่เคยไป และได้ข้อมูลว่ามีโบราณสถานโบราณคดี เยอะแยะที่ยังไม่เปิดเผยสู่สาธารณะ 2) ไปเพื่อเยี่ยมชมศิขย์เก่าของภาควิชา สังคมวิทยาฯ 3) ไปเพื่อเยี่ยมชมห้องจามร ซึ่งเป็นโกดังที่รู้จักและสนิทกันในระดับหนึ่ง (ตามคำเชิญชวนของน้องโกด์) 4) ไปเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร และ 5) ไปเพื่อปฏิบัติการลับเฉพาะสองคน (อันนี้เปิดเผยไม่ได้ เพราะถ้าเปิดเผยออกไปแล้ว มันจะไม่เป็นความลับอีกต่อไป)

แล้วเราก็เดินทางถึงเมืองนาย โดยสวัสดิภาพ ได้รับเกียรติอย่างยิ่งจากเจ้าถิ่น ประกอบด้วย อดีต ส.ส. ของรัฐฉานใต้, นักเขียนอิสระชื่อดังของเมืองนาย และโกด์อาวุโสของเมืองนาย ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นกันเองยิ่งนัก ท่านเหล่านั้นได้นำพาพวกเราไปเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัดวาอาราม ที่สำคัญของเมืองนาย อย่างถึงอรรถรส ด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นได้

เมืองนาย ตั้งอยู่ในรัฐฉานใต้ สหภาพเมียนมาร์ เคยเป็นนครรัฐหนึ่ง 1 ใน 9 ของยุคอาณาจักรไตมาว ซึ่งชาวไตได้สร้างอาณาจักรเป็นปึกแผ่นขึ้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 956 เรียกว่าสหรัฐไตมาว มีทั้งหมด 9 รัฐ ชาวไต เรียก “เมืองไตเก่าฮายห่อ” นครรัฐเมืองนายมีศักดิ์เป็นหนึ่งในเก้าฮายหอนั้น ในยุคนั้นเมืองนายมีเมืองขึ้นทั้งสิ้น 37 เมือง อีกทั้งยังเป็นเมืองเดียวที่มีการชกธงชาติอังกฤษขึ้นสู่ยอดเสาที่หอของเจ้าฟ้าขุนจี ซึ่งเป็นธงยูเนียนแจ็ค (ธงชาติอังกฤษ) ฝืนแรกที่ถูกชกขึ้นในวังของเจ้าฟ้าไตในอาณาจักรไตตลอดกาล เมื่อครั้งที่อังกฤษยึดครองพม่า โดยที่ไม่ใช่สถานที่ราชการของอังกฤษ ไม่มีเมืองไหนได้รับเกียรติให้ชกธงชาติอังกฤษเช่นนี้เลย ปัจจุบันคงเหลือแต่สภาพของเสาธงที่ชาวเมืองช่วยกันรักษาไว้

ภาพที่ 1 เสาธงยูเนียนแจ็ค (ธงชาติอังกฤษ)

(ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

นอกจากนี้ ยังเป็นเมืองแห่งตำนานนางสิบสอง ที่มีเรื่องเล่าสืบต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีสถานที่ต่าง ๆ ปรากฏตามเนื้อเรื่องในตำนานอย่างสอดคล้องต้องกัน เป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดแห่งหนึ่งในรัฐฉานใต้ โดยเคยมีวัดถึง 120 วัด ปัจจุบันเหลือเพียงยี่สิบกว่าวัด แต่ก็ถือว่าหนาแน่นมาก เมื่อเทียบกับขนาดของชุมชน เมืองนายในปัจจุบัน ถือเป็นเวียงแห่งที่สาม เคยมีเวียงเก่ามาก่อนหน้านั้นสองเวียง ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของเวียงปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. เวียงน้ำปู

น่าจะเป็นเวียงแรกตั้งแต่สมัยที่เป็นฮายห่อของอาณาจักรไตมาว คณะอายุราว 1,000 กว่าปี อยู่ห่างไปทางด้านเหนือ ประมาณ 14 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านนาข่าน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านหนองหญ้าไซ ปัจจุบันคงเหลือแต่สภาพโบราณสถานเก่าแก่เป็นเขตคันดินคูเมือง เป็นต้น

2. เวียงม่าน

อยู่ทางด้านใต้บ้านฮายเก้อ ห่างจากเวียงเมืองนายในปัจจุบันไปทางด้านเหนือประมาณ 4 กิโลเมตร ยังคงหลงเหลือสภาพโบราณสถานของเมืองให้เห็นอยู่

3. เวียงเมืองนายในปัจจุบัน

Sai Myo Mongnai. กล่าวไว้ว่า เมืองนาย หรือ เมืองหน่าย (ไทใหญ่: မိုင်းဆိုင်; พม่า: မိုးခုံ) ตั้งอยู่ที่ละติจูด 20 องศา 30 ลิปดา เหนือ ลองจิจูด 97 องศา 52 ลิปดาตะวันออก อยู่ในพื้นที่รัฐฉานใต้ ฝั่งตะวันตกแม่น้ำสาละวิน ใกล้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในอดีตเคยเป็นเมืองลูกของเชียงใหม่สมัยพญามังราย และอดีตเมืองหลวงของรัฐฉาน ได้ก่อตั้งมาเมื่อก่อน ค.ศ. 441 นั้นแสดงว่าสร้างมาแล้วเป็นเวลา หลายร้อย

ปี พระมุนีโต๊ะ เจ้าอาวาสวัดหอยเจ้ ท่านเล่าว่า เคยนำก้อนอิฐไปเทียบกับโบราณสถานของกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวไปเยี่ยมกรุงเทพฯ ท่านบอกว่ามีอายุเท่ากัน (อยุธยาอายุ 417 ปี เช่นกัน)

เมืองนายมีเจ้าฟ้าปกครองหลายองค์ ที่มีชื่อเสียงเช่น ขุนจี่ คว่ากฮ้ายหลู่ เจ้าแป๊ะ อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์การต่อสู้กับพม่าอย่างแข็งขันเช่นเดียวกันก็มีประวัติศาสตร์การสู้รบกับชาวไตด้วยตนเอง โดยเฉพาะเมืองหมอกใหม่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ลงไปประมาณ 30 กิโลเมตร เมืองนายเป็นเมืองที่น่าอยู่ อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ทำการเกษตรกว้างใหญ่ไพศาลจนสุดลูกหูลูกตา น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ แม่น้ำลำคลองใสสะอาด ผู้คนกินอยู่อย่างเรียบง่ายพอเพียง ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น เมืองนายมีสถานที่สำคัญมากมาย เหมาะแก่การเป็นเมืองท่องเที่ยว ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไต ผสมผสานอยู่กับพี่น้องลัวะ ปะโอ กาลายาง และชาวจีน มีชาวเขาเผ่าอื่นปะปนอยู่เล็กน้อย เช่น ชาวลีซู เป็นต้น เมืองนาย มีเนื้อที่ 2,716,76 ตารางไมล์ เคยมีนามยศเมืองว่า “กำโปจา” ตั้งอยู่ระหว่างเส้น แวง 20 30 และ 21 เหนือ กับ 97 30 และ 98 45 ตะวันออกรัฐเมืองนายติดกับลำย้า เมืองหนอง ทางทิศเหนือ ติดกับรัฐเชียงตุงทางตะวันออก ส่วนทางตะวันตกติดกับเมืองป๋อน เมืองจิต ทิศใต้ติดกับรัฐเมืองหมอกใหม่ กับเมืองป๋น เจ้าฟ้าปรากฏนามองค์แรกคือ เมื่อ พ.ศ. 1766 เมืองนายขึ้นกับอาณาจักร ขุนสามโหลงฟ้า และเข้าสู่เมืองออกของพม่าไม่น้อยกว่าปี พ.ศ. 1099 (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2503: 336-338)

เมืองนาย ห่างจากหอยแหลม (ดอยแหลม) ทางแยกไปเมืองแสนหวี เมืองสี่ป้อ ประมาณ 46 ไมล์ ก่อนถึงมีประตู เมืองทาสีขาว ภายในเมืองมีวัดเจติยสังฆคัมภีร์ช่ออย่างงดงามบ้านเรือนคับคั่ง ตัวเวียงล้อมรอบไปด้วยภูเขา มีลักษณะคล้ายกันกระทะ ลำธารไหลจากเขาลงมายังทุ่งนาและหมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกและ ตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทิวเขาหนาแน่นมีป่าไม้สัก แถบริมแม่น้ำเต็งและแม่น้ำคอง รัฐเมืองนายเวลานี้ ประกอบไปด้วยเมืองใหญ่ คือ เมืองเชียงตอง (ไต เรียก เจงตอง หรือเชียงทอง) ซึ่งอยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือติดลำแม่น้ำเต็ง กับเมืองเชียงคำ ติดกับแม่น้ำปาง (แม่น้ำปางบรรจบแม่น้ำคอง) เพียงเล็กน้อย คำว่า เจงตอง หรือเชียงทอง นามเชียงทอง มาจากพระพุทธรูปปิดทองหน้าผาเมืองนี้ เรียกอิงตัวงายหลังเรียกเป็นชื่อ เมืองเจงตอง คำว่า “เจง” ตรงกับ “เชียง” ในเชียงตุง (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2503: 336-338)

ภาพที่ 2 ป้ายบอกทางเข้าเมืองเชียงทอง หรือเก็งตอง
ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 3 กุมภาพันธ์ 2566

ภาพที่ 3 วิมมสูงเมืองนาย ถ่ายจากดอยช้าง
ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566

ภาพที่ 4 ดอยช้าง ถ่ายจากด้านล่าง
ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566

ภาพที่ 5 หมู่เจดีย์กลางเวียงเมืองนายน
ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566

สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช มหาราชแห่งล้านช้าง กับท้าวแม่กุ

สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช มีพระนามเดิมว่า “เจ้าเชษฐาวังโส” ในสมัยเยาว์วัยของพระองค์นั้น มีจิตใจใฝ่การศึกษาเล่าเรียน ฉลาดหลักแหลม และมีจิตใจเอื้ออารี พระบิดาทรงพระนามว่า “พระเจ้าโพธิสาร” (ครองราชย์ใน พ.ศ. 2063-2090) ซึ่งเป็นเชื้อสายของกษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เพราะพระราชบิดาของพระองค์นั้นเป็นลูกของ “พญาเกสเชษฐราช” เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ซึ่งพญาเกสเชษฐราชได้ส่งพระเจ้าโพธิสารไปปกครองนครศรีสัตนาคนหุตเชียงทอง (หลวงพระบาง) (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

ในวัยเยาว์ เจ้าฟ้าเชษฐาวังโส ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากพระราชบิดาและพระราชมารดา ตลอดทั้งการศึกษาเล่าเรียน พระองค์ทรงมีจิตใจใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียน ฉลาดหลักแหลม มีจิตใจเอื้ออารี (เจริญ ต้นมหาพราน, 2553) และมีจิตใจเอื้ออารีในพระพุทธศาสนา ตามแบบอย่างของพระเจ้าโพธิสารราช พระราชบิดาหลังจากสมเด็จพระเมืองเกษเกล้า เจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ (ล้านนา) เสด็จสวรรคต ในเวลานั้นข้าราชการในเมืองเชียงใหม่ เกิดแตกแยกความคิดเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต้องการจะไปเชิญเจ้าฟ้าเพชรเมืองเชียงตุงมาครองเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้าชายเพชรเมืองหงษ์ปฏิเสธ อีกฝ่ายหนึ่งได้ประชุมกันและมีความเห็นพ้องกันว่า สมควรไปกราบทูลขอเจ้าเชษฐาวังโส โอรสแห่งเมืองเชียงทอง (ล้านช้าง) ที่ประสูติแต่เจ้าหญิงยอดคำทิพย์ พระธิดาของพระเมืองเกษเกล้า มาสืบราชสมบัติแห่งเมืองเชียงใหม่ จึงได้พากันไปเฝ้าพระยาโพธิสาร ที่เมืองเชียงทอง นำความทั้งหมดขึ้นกราบทูล พระเจ้าโพธิสารหาได้ขัดข้องแต่ประการใด จึงได้โปรดให้ตกแต่งจัดขบวนแห่เจ้าเชษฐาวังโสไปยังเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นยังทรงพระเยาว์ มีพระชนมายุ 14 ชันษาเท่านั้น หลังจากเจ้าไชยเชษฐวงศ์เสด็จถึงกรุงล้านนา บรรดาเสนาอำมาตย์พร้อมใจกันราชาภิเษกเจ้าเชษฐวงศ์ แล้วถวายพระนามว่า “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช” ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินของล้านนา เพื่อเป็นสิริมงคลในการเสวยราชสมบัติของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนั้น เสนาอำมาตย์จึงได้ไปอัญเชิญพระมหามณีนรัตนปฏิมากรแก้วมรกต ที่ประดิษฐานอยู่ที่เมืองลำปาง มาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงใหม่ หลังพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินของล้านนาได้ไม่นาน ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น อันนำไปสู่ความวุ่นวายภายในราชสำนักกล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2093 พระเจ้าโพธิสารราช พระเจ้าแผ่นดินแห่งล้านช้าง ได้เสด็จไปคล้องช้างป่าที่สนามห้วยยอด หัวเวียง ช้างพระที่นั่งทวนกำลังช้างเถื่อนไม่ได้ ก็ล้มลงทับพระวรกาย หลังจากนั้น 7 วัน พระเจ้าโพธิสารราชก็สวรรคต

เมื่อพระโพนสีสารราชสวรรคต บรรดาขุนนางข้าราชการในเมืองเชียงทอง แยกแยกกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งยกท้าวท่าเรือเป็นเจ้านครเชียงทอง ครองอาณาเขตตั้งแต่เมืองเชียงทองลงไปจนถึงเมืองเชียงคาน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งยกท้าวรวงศ์เป็นเจ้าเมืองเชียงทอง ครองอาณาเขตตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไปจนถึงเมืองสีทันดร และทั้งสองฝ่ายก็เตรียมที่จะทำสงครามต่อกัน แต่ยังมีอำมาตย์อีกจำนวนหนึ่งเห็นว่า บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย จึงได้ไปอัญเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมาเมืองเชียงทอง พระไชยเชษฐาได้หารือกับเสนาอำมาตย์ว่า จะไปทำการถวายพระเพลิงพระสรีรศพ พระราชบิดาที่เมืองเชียงทอง ส่วนภาระบ้านเมืองของเชียงใหม่ได้มอบให้พระยาangkangราช ผู้เป็นลุงให้เป็นผู้รักษาราชการชั่วคราว ในการเสด็จเมืองเชียงทอง พระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) พระพุทธสิหิงส์ พระบุษยรัตน์ พระแขกคำ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์กลับไปด้วย (เจริญ ตันมหาพาราน, 2553)

ขณะนั้นได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้น กล่าวคือ เมืองปากห้วยหลวง (อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย) ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวง มีพระยาเวียง แสนมะโรง มารดาพระล้านช้าง และกวนด้ามฟ้า เป็นหัวหน้า เมื่อทราบข่าวการสวรรคตของพระโพนสีสารราช จึงคิดกบฏแข็งข้อ พระไชยเชษฐาธิราช ทราบดังนั้น จึงได้แต่งตั้งให้พระยาศรีสุทธรรมไตรโลก ยกทัพไปปราบปรามกองทัพของเมืองห้วยปากหลวง และสามารถปราบกบฏได้ เมื่อพระองค์จัดการบ้านเมืองให้สงบแล้ว จึงได้จัดพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา เมื่อพระราชทานเพลิงพระบรมศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์ราชมนตรี และพระสงฆ์ทั้งหลาย ได้อภิเษกพระไชยเชษฐาธิราชขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองนครเชียงทอง ถวายพระนามว่า “พระอภัยภูธรบรรพไชยเชษฐาภูวนาถิปตศรีสัตนาคนหุต” เพราะเหตุที่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน 2 พระนครในเวลาเดียวกัน คือ นครเชียงใหม่ (กรุงล้านนา) และนครเชียงทอง (กรุงล้านช้าง) ปี พ.ศ. 2094 (จุลศักราช 913) พระไชยเชษฐาธิราช ได้แจ้งไปยังนครเชียงใหม่ว่าพระองค์ไม่อาจกลับคืนไปครองเมืองเชียงใหม่ได้ ขอมอบให้พระนางเจ้าจิริระประภาเป็นผู้ดูแลแทน ฝ่ายเสนาอำมาตย์เมืองเชียงใหม่ ไม่อยากอยู่เป็นเมืองขึ้นแก่ล้านช้าง เกิดวิวาทกันเป็นใหญ่ จนเกิดเป็นศึกกลางเมือง พระไชยเชษฐาธิราช จึงมีพระราชโองการสั่งให้พระยาเมืองแพร์กับพระยานคร และพระยาหัวเวียง ยกกำลังขึ้นไปปราบปราม จนเหตุการณ์สงบเรียบร้อย ปี พ.ศ. 2096 (จุลศักราช 915) เสนามนตรีเมืองเชียงใหม่ ได้พร้อมกันไปอัญเชิญพระเมกุฎี ผู้เป็นเชื้อสายพระเจ้าเม็งราย ซึ่งยังทรงผนวชอยู่ให้ลาผนวช แล้วอภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเมกุฎี ยังมีความเกรงกลัวพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงแต่ทูตนำเครื่องบรรณาการไปยังกรุงหงสาวดี (ตรงกับรัชกาลของพระเจ้าบุเรงนอง) ขอเป็นเมืองออกของพม่า พระไชยเชษฐาธิราชทรงทราบว่าพระเมกุฎีแย่งชิงราชสมบัติเมืองเชียงใหม่ และนำเมืองเชียงใหม่ไปขึ้นต่อพม่า จึงได้ยกพลโยธาขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ โดยยกกองทัพไปทางเมืองเชียงแสน ให้พระยาเกียรติเป็นทัพหน้า ตีเอาเมืองเชียงแสนได้ ฝ่ายพระเมกุฎี ทราบข่าวว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพตีเชียงใหม่ ได้แต่งม้าเร็วนำสาส์นไปแจ้งแก่ทางกรุงหงสาวดี ให้ส่งกำลังทหารมาช่วย ทัพพม่าได้ยกกองทัพมาทันป้องกันเมืองเชียงใหม่ ก่อนที่ทัพพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจะมาถึง แม่ทัพพม่าได้มีสาส์นถึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่ เป็นเมืองออกของพม่า ขอให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพกลับไปเสีย” เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงได้ถอยทัพมาตั้งอยู่ที่เมืองเชียงของ แล้วแต่งสาส์นตอบพม่าไปว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่ นั้น เป็นสิทธิอันชอบธรรมของข้าพเจ้า ด้วยพระราชมารดาของข้าพเจ้าเป็นพระราชธิดาของพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อพระองค์ สวรรคตแล้ว พวกเสนาอำมาตย์ได้

อัญเชิญข้าพเจ้าขึ้นเสวยราชสมบัติครองนครเชียงใหม่ ตามราชประเพณีต่อมา” ฝ่ายพม่าเมื่อได้รับราชสาส์นแล้ว ได้มีสาส์นอัญเชิญให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกลับเข้าไปครองนครล้านนาเชียงใหม่อีก แต่พระองค์ไม่เสด็จเข้าไปด้วยเกรงว่าจะเป็นอุบายของพม่า เนื่องจากมีพม่าอยู่ในนครนั้นจำนวนมาก จึงได้ยกทัพกลับกรุงล้านช้าง พม่าได้แต่งตั้งให้พระเมกุฏิ ครองนครเชียงใหม่ ทรงพระนามว่า “พระเจ้าเมกุฏิสุทธิวงศ์” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547)

ท้าวแม่กุ (พระเมกุฏิสุทธิวงศ์) พระนามในพงศาวดารและจารึก

พระเมกุฏิสุทธิวงศ์ มีพระนามเดิมว่า ท้าวแม่กุ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2553: 91) พระราชประวัติในช่วงต้นแทบไม่ปรากฏเลย ทราบแต่เพียงว่าแต่เดิมเป็นเจ้านายจากเมืองนาย (สุนทร ชูตินทรานนท์, 2554: 289) ในหัวเมืองเงี้ยวซึ่งมีเชื้อสายราชวงศ์มังรายไม่ปรากฏพระนามพระราชชนก ทราบแต่เพียงว่าพระราชชนกนั้นสืบเชื้อสายมาจากขุนเคเรือ ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพญามังรายที่ไปครองเมืองนาย อันเป็นดินแดนที่มีชาวไทใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนพม่าเรียกว่า ยูนปะเหย็น (กษัตริย์ของชาวโยน) พระสัง หรือ พระสาร แต่ภายหลังขุนเคเรือทรงพยายามที่จะชิงราชบัลลังก์ของพญาไชยสงครามพระเชษฐาแต่ไม่สำเร็จ และถูกเจ้าน้ำท่วมสังหารในเวลาต่อมา (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2553: 45) (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2553: 148) บางแห่งก็ว่ายึดสำเร็จ แต่ภายหลังถูกจับได้ จึงถูกขังไว้จนถึงแก่กรรม (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2553: 237-238) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเมืองนายจะมีเจ้านายเป็นเชื้อสายกษัตริย์ล้านนา (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552: 18) ทว่าเมืองนายคูกคามเมืองเชียงใหม่ในบางโอกาส บางครั้งก็ตกเป็นประเทศราชของล้านนาในช่วงเวลาที่ล้านนารุ่งเรือง (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2553: 237-238)

ส่วนพระราชชนนีของพระเมกุฏิสุทธิวงศ์ก็ไม่ปรากฏพระนามเช่นกัน แต่พระราชชนนีนี้ยังมีพระชนม์ชีพอยู่จนกระทั่งพระเมกุฏิสุทธิวงศ์เสวยราชย์ครองล้านนา ปรากฏพระนามในจารึกวัดพระธาตุศรีจอมทองว่า “พระอัครราชมาตา พระมหาเทวีเจ้า” (กรมศิลปากร, 2550) รศ.ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์ ได้สันนิษฐานว่าพระราชชนนีของพระองค์คือพระนางวิสุทธิเทวี ที่ครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระเมกุฏิสุทธิวงศ์ หลังถูกพระเจ้าบุเรงนองยึดครอง โดยให้เหตุผลว่าเป็นหลักประกันเพื่อมิให้เจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่คิดแข็งเมืองต่อพม่า (สุนทร ชูตินทรานนท์, 2554: 294) เพราะฝ่ายพม่าได้ยกไพร่พลและขุนนางรามัญไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่เสียด้วย ปรากฏในพงศาวดารโยนก ความว่า “...แล้วตั้งราชเทวีอันเป็นเชื้อสายเจ้าเชียงใหม่แต่ก่อน ทรงนามพระวิสุทธิเทวี ขึ้นเป็นราชินีครองเมืองนครเชียงใหม่สืบไป ให้ขุนนางรามัญอยู่เป็นข้าหลวงกำกับเมือง...”

ใน พงศาวดารพม่า ระบุว่า พระเมกุฏิสุทธิวงศ์ หรือพระสารเป็นพระราชโอรสของพญาขยัน และเป็นพระราชนัดดาสอนะยัต (พญาอดเชียงราย) ซึ่งพญาขยันเสวยราชย์ก่อนพระอนุชาเมืองอี (พระเมืองแก้ว) (นายต่อ (แปล), 2019: 1129) พระเมกุฏิสุทธิวงศ์เป็นพระราชโอรสของพระเมืองแก้วกับพระนางวิสุทธิเทวี และพระนางวิสุทธิเทวีเป็นเจ้าหญิงไทใหญ่จากเมืองนาย (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560) และเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ผู้สืบเชื้อสายมาจากพญามังราย กษัตริย์นครล้านนา ลำดับที่ 16 ภายหลังอาณาจักรล้านนาได้พ่ายแพ้แก่พม่าในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนอง พระเมกุฏิสุทธิวงศ์จึงถูกนำไปเป็นองค์ประกันในพม่า ก่อนพิราลัยที่นั่นด้วยโรคบิด

ก่อนหน้านี้อาณาจักรล้านนามีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านช้างและกลายเป็นรัฐเครือญาติกันผ่านการอภิเษกสมรสระหว่างนางยอดคำพระราชธิดาในพระเมืองเกษเกล้ากับพระยาโพธิสารราชพระเจ้าล้านช้าง มีพระราชโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่งคือเจ้าเชษฐวงษ์ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระอุปโยวราช (ประชากรกิจจักร, พระยา, 2557: 377) เมื่อพระเมืองเกษเกล้า เสด็จสวรรคต ล้านนาเกิดกบฏกษัตริย์มีสงครามยาวนาน พระนางจิริประภาเทวี จึงเสวยราชย์ ช่วงนั้นได้เกิดกบฏชาวไทใหญ่และการรุกรานของอาณาจักรอยุธยา ทั้งขุนนางแห่งล้านนาเองก็มีอำนาจเหนือกษัตริย์เสียด้วย (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ล้านช้างที่ขณะนั้นกำลังเจริญรุ่งเรืองสูงสุดจึงเข้าแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือล้านนาจนฝ่ายอยุธยาพ่ายแพ้ไป พระยาโพธิสารราช ในฐานะผู้ปกป้องล้านนาจึงมีความชอบยิ่งนัก ได้นำพระราชโอรสคือเจ้าเชษฐวงษ์ผู้เป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของพญามังรายทางฝ่ายมารดาขึ้นครองล้านนา พระมหาเทวีจิริประภา สละราชสมบัติให้พระอุปโยวราช ครองราชย์ในปี พ.ศ. 2089 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ทรงพระนาม “พระเป็นเจ้าอุปโยวราช”

ครั้นในปี พ.ศ. 2090 พระยาโพธิสารราช สวรรคตกะทันหัน พระเป็นเจ้าอุปโยวราชเสด็จกลับไปครองราชย์ล้านช้างในปีนั้น ทรงพระนามว่าสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช และได้นำมหาเทวีจิริประภา และพระแก้วมรกตไปล้านช้างด้วย อาณาจักรล้านนาว่างกษัตริย์และเกิดการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างขุนนางกลุ่มต่าง ๆ ช่วงปี พ.ศ. 2091-2094 ล้านนาได้เข้าสู่กบฏอีกครั้ง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) สุดท้ายขุนนางล้านนามีมติว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชคงไม่เสด็จกลับมาแล้ว จึงเห็นควรให้อัญเชิญพระเมกุสิทุธิวงค์ เจ้านายเมืองนายผู้มีเชื้อสายแห่งราชวงศ์มังรายมาเสวยราชย์แทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ซึ่งจากจารึกวัดเชียงสา จะพบว่าเนื้อหาเขียนว่าพระองค์อ้างสิทธิ์เหนือดินแดนล้านช้างเสียด้วย (กรมศิลปากร, 2550) หลังพระเมกุสิทุธิวงค์เสวยราชย์ได้ไม่นานนัก พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ขณะนั้นได้เสวยราชย์ครองล้านช้างแล้วไม่พอพระราชหฤทัยที่ขุนนางล้านนาอัญเชิญพระเมกุสิทุธิวงค์ มาเสวยราชย์โดยที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช มิทรงเห็นชอบ จึงนำไปสู่การยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนในปี พ.ศ. 2098 แทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179)

พระเมกุสิทุธิวงค์ทรงพยายามแก้ไขปัญหาการขาดฐานอำนาจในเชียงใหม่ด้วยการนำขุนนางจากเมืองนายติดตามเข้ามา ขุนนางท้องถิ่นล้านนาจึงไม่พอใจนักที่ถูกลดทอนบทบาทลง ซึ่งในตำนานเมืองเชียงใหม่ ระบุว่า การกระทำของพระองค์ผิดจารีตล้านนาเพราะใช้จารีตเงี้ยว ส่งผลให้บ้านเมืองเสื่อมแทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ทั้งทรงรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีกับเมืองนายอย่างใกล้ชิด หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีสงคราม อีกฝ่ายหนึ่งก็จะช่วยร่วมรบด้วย การกระทำของพระเมกุสิทุธิวงค์เสมือนการชักน้ำเข้าลึกชักศึกเข้าบ้าน เพราะทรงช่วยเหลือเมืองนายที่ถูกพระเจ้าบุเรงนองทรงล้อมไว้ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2553: 92) ด้วยเหตุนี้พระเจ้าบุเรงนองจึงดำเนินการปราบปรามล้านนาในเวลาต่อมาแทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179)

ด้านที่ 1

ด้านที่ 2

ภาพที่ 6 (จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง)

ที่มา: <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1507>

ชีวิตหลังความตาย: ท้าวแม่กู หรือพระเมกุสิทุทธิวงศ์ ตายแล้วกลายเป็นนัต

อันว่า “ผีตายโหง” นั้นหรือ ชื่อว่า “นัต”

คำว่า “นัต” นั้น ปราชญ์ชาวพม่าเชื่อว่าคำนี้จะมาจากคำในภาษาบาลีว่า “นาคะ” หมายถึง “ผู้เป็นที่พึ่ง” ในตำราอิทธิศาสตร์เก่าแก่เล่มหนึ่งของพม่า คือโฆหารลีนัตถทีปนี แต่งโดย มหาเชยสงขยา และในสารานุกรมพม่า เล่ม 6 ได้นิยามคำว่า นัตไว้ในทำนองเดียวกัน โดยจัดแบ่งนัตไว้ 3 ส่วน คือ 1) วิสุทธินัต คือผู้บริสุทธิ์ อันหมายถึง พระพุทธเจ้า ปัจเจกพุทธ และพระอรหันต์ 2) อุปัตตินัต คือ เทวดาและพรหมที่อยู่บนสรวงสวรรค์ และ 3) สมมุตินัต คือ พระราชา พระราชินี ตลอดจนราชาบุตรราชธิดา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเทพประจำจักรวาลว่าเป็นนัต อาทิ เทพประจำดาวนพเคราะห์ สุริยเทพ จันทราเทพ อัคนีเทพ และวาโยเทพ ดังนั้น “นัต” ตามนัยของคำว่า “นาคะ” นี้ ก็คือเหล่าเทพเทวดาบนชั้นฟ้าตลอดถึงผู้ประเสริฐและผู้ทรงอำนาจบนโลกมนุษย์ถือเป็นนัตตามโลกทัศน์ในพระพุทธศาสนา ส่วนพจนานุกรมพม่ากล่าวถึงนัตไว้ 3 นัย ได้แก่

1. เทพอุปัตติทรงฤทธิ์ผู้คุ้มครองมนุษย์
2. วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย (ตายโหง)
3. คำขยายสิ่งซึ่งอุปัติขึ้นเอง อาทิ นัตสะบา “ข้าวนัต-ข้าวป่า” (นัต+ข้าว) และ นัตเยตะวี่ง “สระนัต-สระธรรมชาติ” (นัต+น้ำ+บ่อ) เป็นต้น

สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจึงถือว่าเป็นด้วยอำนาจแห่งนัต ฉะนั้น นัตตามคติความเชื่อของชาวพม่าจึงหมายถึงผู้ทรงฤทธิ์ เป็นได้ทั้งเทพดาและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่รวมถึงพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ตลอดจนพระราชา หรือราชตระกูล

นัตในสังคัมพม่าปัจจุบัน หมายถึงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย (ตายโหง) เป็นภูตผู้เป็นที่พึ่งของ
 ปุถุชนทั่วไป นัตที่เป็นภูตผีนี้จะมีฐานะกึ่งเทพกึ่งผี คืออยู่ระหว่างเทพกับผี มีระดับสูงกว่าผีทั่วไป แต่มี
 เทียบเท่าเทวดา นัตจึงไม่ใช่ผีธรรมดาสามัญอย่างที่เรียกในภาษาพม่าว่า ตะเซ หรือ ตะแย หากแต่ว่าเป็น
 วิญญาณของมนุษย์ผู้ตายจากด้วยภัยอันร้ายแรง ผู้คนให้ความเคารพบูชา และมีพิธีเข้าทรงลงผี ด้วยเชื่อว่า
 นัตจะให้ความช่วยเหลือและคุ้มกันภัยในหมู่ผู้ศรัทธากราบไหว้ อีกทั้งเหล่าสาวกของนัตจะต้องนอบน้อม
 ต่อ นัตดุจเจ้า เวลาพูดคุยกับนัตผ่านร่างทรงก็ต้องกล่าววาจาด้วยภาษาชั้นสูงอย่างพูดกับพระราช
 ตลอดจนให้ความยำเกรงต่อศาลซึ่งเป็นที่สถิตของนัต ไม่สวมรองเท้าเข้าศาลนัต และไม่แสดงอาการลบหลู่
 นัตจึงเป็นผีที่มีฐานะและบทบาทดุจเดียวกับผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ของไทย

“...เรื่องการกลายเป็นนัตนั้นจดจำและเชื่อกันว่า ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนเผ่าพันธุ์ใด กษัตริย์ หรือ
 สามัญชน มั่งมี หรือยากไร้ หญิง หรือชาย เด็ก หรือผู้ใหญ่ หากแต่เป็นผู้ที่คนทั่วไปยกย่อง ยึดเป็นที่พึ่งได้
 และเป็นผู้ที่มีความเมตตา ยามตายก็จากไปอย่างน่าเวทนา เมื่อผู้คนทั่วไปรับรู้ จึงบังเกิดความสะเทือนใจ
 โจษจันกันไปทั่ว วิญญาณของผู้นั้นจึงกลายเป็นนัต...”

ชาวพม่าเชื่อว่าในธรรมชาติมีทั้งผีดีและผีไม่ดี ผีเป็นผู้คลั่งคลุ้มทั้งความสงบสุขและก่อทุกข์ต่อ
 ผู้คน ดังนั้น เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข หรือยามเมื่อต้องการให้พ้นจากทุกข์ภัย จึงทำการเซ่นสรวงบัตผลีทั้งผี
 ดีและผีร้ายนั้นตามอัธยาศัยของตน มีการถวายข้าวตอกดอกไม้และอาหารนานาชาติ เพื่อแสดงความเคารพ
 และหวังความคุ้มครองเป็นการตอบแทน มีการเซ่นไหว้ผีเรือน ผีหมู่บ้าน ผีป่า ผีดอย ผีฟ้า ผีฝน ผีนา ผีเจ้า
 ที่ ตลอดจนดวงเดือนและดวงตะวัน ที่เชื่อว่าช่วยดูแลภาวะแวดล้อมให้อื้อต่อการดำรงชีวิตได้อย่างอยู่รอด
 ปลอดภัย ผีเหล่านี้คือผู้อารักษ์ และถือเป็นนัตดั้งเดิมของชาวพม่า ต่อเมื่อศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาสู่สังคัม
 พม่า ชาวพม่าจึงรับเทพของพราหมณ์เข้าในวงศ์นัตของตน จึงทำให้เกิดนัตเชื้อสายพราหมณ์ขึ้นมา อาทิ
 พิสุสโน หรือ พระวิษณุ ปรเมสวา หรือพระอิศวร มหาปินแน หรือพระพิฆเนศ และเมื่อพระพุทธศาสนาเข้า
 มารุ่งเรืองในพม่า จึงได้มีนัตพุทธเพิ่มเข้ามา อาทิ ตะจามัง คือท้าวสักกะ หรือพระอินทร์ และสุรัสสตี คือ
 เทวีผู้ดูแลพระไตรปิฎก เป็นต้น พม่าจึงมีทั้งนัตท้องถิ่นดั้งเดิม และนัตต่างท้องถิ่นที่เข้ามาในภายหลัง
 นอกจากจำแนกนัตในสังคัมพม่าตามความเชื่อของแต่ละศาสนาและพัฒนาการทางสังคัมนั้นแล้ว ชาวพม่า
 ยังจำแนกนัตทั้งหลายตามความสัมพันธ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนาอีกด้วย

นัตนอก 37 คน มีถึง 36 คน ที่เป็นนัตที่เข้าสู่สภาพนัตโดยอาการตายร้าย (นัตเซง) และมีพระ
 อินทร์เท่านั้นที่เป็นเทวราช ในหมู่นัตที่ตายร้ายนั้น มิได้จำกัดกำเนิดเดิมของนัตว่าต้องเคยอยู่ในตระกูลสูง
 อุโพจา ได้จำแนกนัตดังกล่าวในลักษณะต่าง ๆ ไว้ กล่าวคือ ในจำนวนนัตนอก 36 คนดังกล่าวนั้น เป็นชาย
 26 และเป็นหญิง 10 ที่เป็นกษัตริย์มี 10 คน เป็นราชบุตรและราชธิดา 6 คน เป็นมเหสี 6 คน เป็นอำมาตย์
 และข้าราชการบริวาร 8 คน เป็นพ่อค้าและคนยากไร้ 6 คน นัตเหล่านี้เป็นชนชาติพม่าถึง 28 คน นอกนั้นเป็น
 ชนต่างชาติพันธุ์ ได้แก่ เป็นเชื้อสายมอญ 2 คน มีเชื้อสายแขก 2 คน เป็นไทใหญ่ 1 คน เป็นไทยยวน 1 คน
 (ระบุว่าเจ้าเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายพม่าเรียกพระนามว่า พระสัง เข้าใจว่าเป็นพระเมกุฏิ สิ้นชีวิตด้วย
 โรคบิด ในปี ค.ศ. 1558 ขณะเป็นตัวประกันอยู่ในพม่า) และเป็นพราหมณ์ ซึ่งไม่ระบุชนชาติ 2 คน
 มีนัตนอกที่จบชีวิตในขณะครองสมณเพศ 3 คน เป็นภิกษุ 1 และสามเณร 2 หากจำแนกตามลักษณะการ
 จบชีวิต อาจจำแนกเป็นถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตาย สัตว์ร้ายขบกัด และตรอมใจตาย 22 คน ตายด้วยพิษไข้ 11

ตน ตายเพราะเมาฝิ่นและเมาเหล้า 2 ตน และตายด้วยโรคเรื้อรัง 1 ตน ท้องถิ่นของนัตแต่ละตนตามตำนานจะต่างกัน แต่ส่วนใหญ่มีกำเนิดแถวเมืองพุกาม ซึ่งมีถึง 12 ตน รองลงมาอยู่ที่อังวะ มี 8 ตน กำเนิดที่ตะกอง มังดง ตองอู ถิ่นละ 3 ตน และมีกำเนิดในถิ่นอื่นอีก 7 เมืองๆ ละ 1 ตน คือ เมืองสะเทิม ปิงยะ เชียงใหม่ อุกกะลาปะ ปูแต๊ะ กะตุ ปิงแล (หมายถึงทะเล) อย่างไรก็ตามนัตดังกล่าวถือว่าเป็นนัตที่เคยเลื่องลือในแถบเมืองพุกามทั้งสิ้น

ปัจจุบันนัตในคติความเชื่อของชาวพม่ามีจำนวน 111 องค์ หรือตน นับรวมทั้งนัตพุทธ นัตในและนัตนอก ซึ่งมีฝ่ายละ 37 ส่วนที่เป็นนัตนอกซึ่งผู้คนนิยมบูชาและเชิญประทับทรงนั้น ปัจจุบันมีจำนวนเกินกว่า 37 ตน ทั้งนี้ เพราะนัตนอกดังกล่าวได้พัฒนาแปรเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม จึงมีนัตหลายตนที่ไม่ได้อยู่ในทำเนียบนัต ถึงกระนั้นชาวพม่าก็ยังคงเรียกนัต 37 ตนดั้งเดิม อย่างไรก็ตามนัตที่ขึ้นทำเนียบบางตนแทบจะหายไปจากความทรงจำของผู้คน ในขณะที่นัตนอกทำเนียบจำนวนหลายตนกลับเป็นที่รู้จักดีกว่านัตที่อยู่ใน ทำเนียบเสียอีก (ผดุง วรรณทอง, 2558: 283-285)

ท้าวแม่กุ มีคุณสมบัติความเป็นนัตครบถ้วน

การเข้าถึงความเป็นนัตนั้น จดจำและเชื่อกันว่า ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนเผ่าพันธุ์ใด กษัตริย์หรือสามัญชน มั่งมีหรือยากไร้ หญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ หากแต่เป็นผู้ที่คนทั่วไปยกย่อง ยึดเป็นที่พึ่งได้และเป็นผู้ที่มีความเมตตา ยามตายก็จากไปอย่างน่าเวทนา เมื่อผู้คนทั่วไปรับรู้ จึงบังเกิดความสะเทือนใจ โจรหึงจับกันไปทั่ว วิญญาณของผู้นั้นจึงกลายเป็นนัต นี่คือคุณสมบัติของการเข้าถึงความเป็นนัต หากเราวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติการเข้าถึงความเป็นนัตแล้ว ท้าวแม่กุ คงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการและ สร้างคุณูปการแก่คนเป็นจำนวนมากเมื่อครั้งยังมีชีวิต สอดคล้องกับที่ปรากฏในจารึกจุลคีรี ระบุว่า พระเมกุฎิสุทธิวงศ์เป็นหนึ่งในพระมหากษัตริย์ล้านนาที่ทรงออกผนวชเป็นพระภิกษุ พระองค์เป็น “ธรรมิกราชาธิราช” ในตำนานพระธาตุจอมทอง ได้กล่าวถึงปี พ.ศ. 2099 ว่าพระองค์และพระราชชนนีได้อัญเชิญพระบรมธาตุจอมทองเข้าไปพระราชวังที่เชียงใหม่ด้วยความเลื่อมใสจึงถวายข้าวของเงินทอง และกัลปนาคนเป็นข้าวัดพระธาตุจอมทอง

อีกทั้งในพงศาวดารโยนก ก็ได้บันทึกไว้ว่า พระเจ้าบุเรงนองทรงตั้งพิธีราชาภิเษกแก่พระเมกุฎิเช่นเดียวกัน หากแต่ยังคงกองกำลังไว้รั้งเมืองเชียงใหม่ ความว่า

“สมเด็จพระเจ้ากรุงหงสาวดี ให้ตั้งพิธีราชาภิเษกสรองพระเมกุฎิให้เป็นพระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่ตามเดิม ให้พระยาสุรโยธานายทัพ 1 พระยาจักรวุฒิ ขุนเมืองชังเหยียบ เป็นปลัดทัพ 1 ขุนเมืองมรวดี เป็นยกกระบัตรทัพ 1 ถือพลหมื่นอยู่รั้งเมืองเชียงใหม่กับพระเมกุฎิเจ้านครพิงค์เชียงใหม่...” นั่นก็ชี้ให้เห็นว่า พระเมกุฎิ จึงมีคุณสมบัติครบถ้วน โดยการยืนยัน จากกษัตริย์ และประชาชน

การพิราลัยด้วยพระโรคบิดของพระเมกุฎินั้น ทางคติพม่าถือว่าเป็นการตายร้าย น่าสังเวชเวทนา จึงกลายเป็น นัตตระกูลสูงหนึ่งจากทั้งหมด 37 ตน พระสาทิสลักษณ์ของพระองค์ในรูปปลักษณ์ของนัตมีลักษณะคือ ประทับนั่งชันพระชานุขวา พระหัตถ์ขวาถือพระแสงดาบพาดพระอังสาเบื้องขวา และพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระชานุซ้าย

ภาพที่ 7 อุรุคุะวุรุคุ โยนบะเยง พระเจ้าเชียงใหม่

ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

ผู้ชนะ มักจะเป็นผู้ที่เขียนประวัติศาสตร์ ?

การเดินทางมาเมืองนาย รัฐฉานใต้ครั้งนี้ ผู้เขียนบรรลู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ อีกทั้งได้แนวทางในการค้นหาประวัติความเป็นไปเป็นมาของท้าวแม่กุ ที่ค่อนข้างจะลึกกลับมาทุก ๆ และยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ กระทั่งทำให้ผู้เขียนนึกถึงสำนวนสุดฮิตที่ถูกแต่งขึ้นมาโดยหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งสำนวนนี้ถูกดึงมาจากกลอนบทหนึ่งของท่านที่มีใจความทั้งหมดว่า “อันที่จริงคนเขาอยากให้เราดี แต่ถ้าเด่นขึ้นทุกทีเขาหมั่นไส้ จงทำดีแต่อย่าเด่น จะเป็นภัย ไม่มีใครอยากเห็นเราเด่นเกิน” หลวงวิจิตรวาทการท่านแต่งเอาไว้เพื่อเตือนใจคนอ่านในเรื่องของภัยร้ายที่อาจจะมาจากความอิจฉาริษยาของคนอื่น ๆ จากการกระทำดีของเรา เพราะฉะนั้นถ้าเรามีความสามารถและอยากทำความดี เราก็ควรที่จะทำแบบเสียบๆ สไต้ลปิดทองหลังพระดีกว่า จะได้ไม่ต้องเสี่ยงเจอคนที่จะมาหมั่นไส้เรา จนอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่เขา (ผู้ชนะ) จะลบเราออกจากหน้าประวัติศาสตร์ เพราะท้ายที่สุดแล้ว ผู้ชนะ มักจะเป็นผู้ที่เขียนประวัติศาสตร์เสมอ

สรุป

ท้าวแม่กุ หรือพระเมกุสิสุทริวงศ์ ในฐานะที่เป็นเจ้านาย หรือเจ้าฟ้าไทใหญ่ ที่ถูกนิมนต์ให้ลาพรตหรือลาสิกขาแล้วอัญเชิญให้ไปเป็นกษัตริย์ครองเมืองล้านนา ซึ่งในขณะนั้นได้ชื่อว่าเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญยิ่งกว่าเมืองนาย (ถ้าเป็นผู้เขียน หากบรรพบุรุษ หรือบุรพกษัตริย์ ของตนเองได้ไปครองเมืองที่ยิ่งใหญ่ในสมัยนั้น คงจักต้องพูด หรือเล่าขวัญถึงด้วยความภาคภูมิใจ ชนิดที่เรียกว่า สามวันสามคืน ก็ไม่จบเป็นแน่) แต่จากลงสำรวจพื้นที่ และการสนทนากับเจ้าบ้าน ไม่มีช่วงไหนที่เขาเหล่านั้นกล่าวถึงท้าวแม่กุ หรือท้าวแม่กุนี้ จักมิใช่เลือดเนื้อเชื้อไขแท้ๆ ของชาวไตโหลง หรือว่า เรื่องท้าวแม่กุนี้ จักเป็นเพียงตำนานที่

เล่าขานเพื่อเป็นบาทฐาน และเป็นเครื่องมือในการปกครองในยุคสมัยนั้น เท่านั้น ๆ หรือว่า ผู้เขียนไม่ได้ถามเจาะจงในประเด็นนี้ เขาจึงไม่ได้ตอบ เพราะถือคติว่า เมื่อท่านไม่ถาม เราหรือก็ไม่จำเป็นต้องตอบ ดังนั้น ชีวิต ผลงานและความตาย ของท้าวแม่กุ จึงลึกลับและพิสดาร ด้วยประการฉะนี้แล

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2550). *จารีกวัตต์เชียงสา*. ฐานข้อมูลจารีกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). คลังข้อมูลเก่าเก็บจากแหล่งเดิมเมื่อ 2018-09-17. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.wiki3.th-th.nina.az>

_____ . (2550). *จารีกวัตต์พระธาตุศรีจอมทอง*. ฐานข้อมูลจารีกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.wiki3.th-th.nina.az>

เจริญ ตันมหาพาราน. (2553). *มหาราช 2 แผ่นดิน*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.

เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2560). “ล้านนาศึกษา” ใน “ไทยศึกษาครั้งที่ 13” (9) เมืองน้อย เมืองเนรเทศกษัตริย์ ล้านนา *The Romance of Three Kingdoms* (จบ). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566.

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี. (2538). เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่.

นายต่อ (แปล). (2019). *มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า*. กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา.

นราธิประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2550). *พระราชพงศาวดารพม่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ศรีปัญญา.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2503). *คนไทยในพม่า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามัญ.

_____ . (2547). *ราชอาณาจักรลาว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.

ประชากรจักรจักร, พระยา. (2557). *พงศาวดารโยนก*. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

ผดุง วรรณทอง. (2558). Sociology จัดระเบียบปี จัดระเบียบคน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์* 4(3), 283-285.

มหาสีลา วีระวงส์. (2535). *ประวัติศาสตร์ลาว*. แปลโดยสมหมาย เปรมจิตต์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

โยนบะเยง พระเจ้าเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://th.wikipedia.org>

สร้อยดี อ่องสกุล. (2553). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2552). *รัฐฉาน (เมืองไต): พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ: มติชน.

สุนทร ชุตินทรานนท์. (2554). *พม่ารบไทย : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มติชน.

สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ Sai Myo Mongnai, นักเขียนอิสระ, 4 กุมภาพันธ์ 2566.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานศูนย์อาเซียนศึกษา ห้อง A 400 อาคารเรียนรวม ชั้น 4 โชน A มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035-248505

Email: mcuasean@gmail.com

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)
3. บทความปริทัศน์ (Article Review)
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
5. บทวิจารณ์เชิงวิชาการ (Critique/ Discussion Paper)
6. กรณีศึกษา (Case Study)

ข้อกำหนดการจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่เรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้วทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ สำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 (พิมพ์หน้าเดียว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและแก้ไข

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK เหมือนกันตลอดทั้งบทความรายละเอียดต่างของบทความ กำหนดดังนี้

ชื่อเรื่อง (Title)

- ชื่อเรื่องภาษาไทย กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16 point ตัวหนา
- ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16 point ตัวหนา

ชื่อผู้พิมพ์ (Author)

- ชื่อผู้พิมพ์ลำดับที่ 1 ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ กำหนดชิดขวา ขนาด 16 point ตัวปกติ
- ชื่อผู้พิมพ์ลำดับถัดไป (ถ้ามี) กำหนดชิดขวา ขนาด 16 point ตัวปกติ
- ใส่เชิงอรรถหน้าแรกเป็นชื่อหน่วยงานของผู้พิมพ์ และ E-Mail ที่ติดต่อได้ กำหนดชิดซ้าย ขนาด 12 point ตัวธรรมดา

บทคัดย่อ (Abstract)

- หัวข้อ บทคัดย่อ และ Abstract กำหนดชิดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา

- เนื้อความของบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) บรรทัดแรกจัดย่อหน้า โดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้ายตัวธรรมดา

คำสำคัญ (Keyword) ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องกับบทความอย่างน้อย 3 คำ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

การพิมพ์หัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย

- หัวข้อใหญ่ กำหนดขีดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา

- หัวข้อย่อย จัดย่อหน้าเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวหนา

- เนื้อความของแต่ละหัวข้อ บรรทัดแรกจัดย่อหน้าโดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้าย

4. ภาพและตารางประกอบ กรณีมีภาพหรือตารางประกอบ กำหนดการจัดพิมพ์ดังนี้

- ภาพประกอบและตารางประกอบทั้งหมดที่นำมาอ้างอิงต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานของผู้อื่น

- ภาพประกอบจัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ และไม่ต้องตีกรอบภาพ

- ชื่อภาพประกอบจัดอยู่ใต้ภาพ ใช้คำว่า ภาพที่ ต่อด้วยหมายเลขภาพและข้อความบรรยายภาพ กำหนดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ ขนาด 14 point ตัวธรรมดา

- ชื่อตารางประกอบจัดอยู่เหนือเส้นค้นบนสุดของตาราง ใช้คำว่า ตารางที่ ต่อด้วยหมายเลขตาราง และข้อความบรรยายตาราง กำหนดขีดขอบซ้ายของหน้ากระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

- บอกแหล่งที่มาของภาพประกอบ ตารางประกอบที่นำมาอ้างอิง โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพหรือเส้นค้นใต้ตาราง กำหนดเว้นระยะห่าง 1 บรรทัด บรรทัดแรกจัดย่อหน้าโดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 14 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้าย

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความ 8-15 หน้า รวมตาราง รูปภาพและเอกสารอ้างอิง

หมายเหตุ: ทุกบทความต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในกรณีที่ตีพิมพ์บทความเป็นภาษาต่างประเทศ ต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยด้วย

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ส่วนประกอบของบทความ

1. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์

(Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

2. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้มีพินัยนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียขงวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA Style (American Psychology Association) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.6.1 เอกสารอ้างอิงทุกลำดับที่ปรากฏอยู่ท้ายบทความต้องมีการอ้างอิงอยู่หรือกล่าวถึงในเนื้อหาของบทความ

2.6.2 จัดพิมพ์เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงก่อนหลังตามตัวอักษร และยึดรูปแบบตามรูปแบบของ APA (American Psychology Association) กำหนดขีดขอบซ้ายของหน้ากระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนชื่อผู้แต่ง

ไม่ต้องลงคำนำหน้านาม ตำแหน่งทางวิชาการ คำเรียกทางวิชาชีพและตำแหน่งยศต่าง ๆ (ยกเว้น มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ และสมณศักดิ์)

ผู้เขียน 1 คน

ผู้แต่ง 1. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 2 คน

ผู้แต่ง1, และผู้แต่ง 2. (ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 3 คน

ผู้แต่ง 1, /ผู้แต่ง 2, /และผู้แต่ง 3. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2562). *ประวัติแนวคิดเศรษฐกิจการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ขึ้นต้นด้วยชื่อหนังสือ

2. บทความวารสาร

2.1 วารสารแบบรูปเล่ม

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง

ศักดิ์ภัท เชาวน์ลักษณะสกุล และ ยุพา ประชาญากุล. (2561). *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1(3), 17-34.

2.2 วารสารออนไลน์

2.2.1 กรณีไม่มีเลข DOI

ชื่อผู้เขียน.(ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง.ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย. สืบค้นจาก หรือ Retrieved from <http://www.xxxxxxxx>

ตัวอย่าง

Pattaratumrong, M., & Wongkhamhaeng, K. (2019). The Molecular Identification of Nephtys species (Polychaeta: Phyllodocida) from Songkhla Lake, Southern Thailand. *Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST)*, 27(3), 1-9. Retrieved from <http://www.journal.nu.ac.th/NUJST/article/view/Vol-27-No-3->

2.2.2 กรณีมีเลข DOI

ชื่อผู้เขียน.(ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง.ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.doi: 12345678

ตัวอย่าง

Chantana, C. (2019). A Cooling System for a Mushroom House for Use in the Upper Central Region Climate of Thailand. *Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST)*, 27(3), 10-19. doi:10.14456/nujst.2019.22

3. รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง.ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม, วัน เดือน ปี สถานที่จัด. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรมวิชาการ. (2538). การประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน, 25-29 พฤศจิกายน 2528 ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

4. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์). เมืองที่พิมพ์:สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

สมคิด สร้อยน้ำ. (2557). การพัฒนาตัวแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

5. การอ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต). ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปีจาก

ตัวอย่าง

ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์. (2556). การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/SocialDevelopmentByBuddhism/2013/12/15/entry-1>

6. หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล [ชื่อเรื่องต้นฉบับ] (ชื่อผู้แปล, แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. หรือ พ.ศ.).

ตัวอย่าง

แบร์รี สมาร์. (2555). มิเชล ฟูโกต์ [Michel Foucault] (จาเมรี เชียงทอง และสุนทร สราญจิต, แปล). กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994).

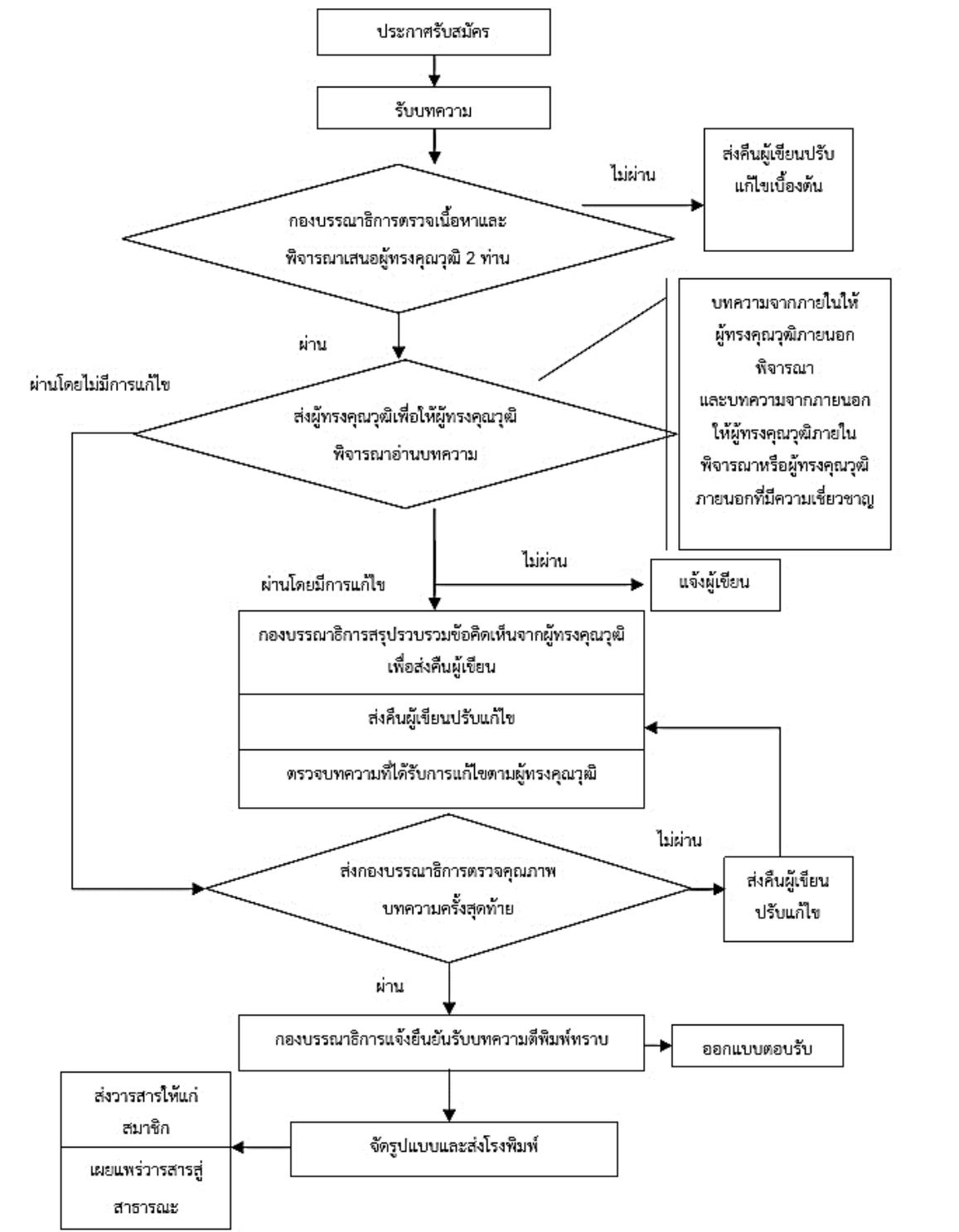
7. บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี ที่ทำการสัมภาษณ์

ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพุทธอาเซียนศึกษา

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธาเซียนศึกษา

ชื่อบทความ

.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :

สถานที่ทำงาน :

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่น่าเสนอต้องผ่านการ
วิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

ดีมาก เหตุผล

.....

ดี เหตุผล

.....

พอใช้ เหตุผล

.....

ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็น
ประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ดีมาก

ดี

พอใช้

ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน : มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

ดีมาก

ดี

พอใช้

ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2. และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน : มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

ดีมาก

ดี

พอใช้

ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข

เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.

2.

ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.

2.

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ : หากมีประเด็นชี้แนะอื่น ๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้

ศูนย์อาเซียนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

“มุ่งสู่ความเป็นเลิศ และเป็นแหล่งอ้างอิง
ด้านพระพุทธศาสนาในอาเซียน”